

אגודת הסופרים העבריים במדינת ישראל (ע"ר)
THE HEBREW WRITERS ASSOCIATION IN ISRAEL

תהאזנים

דו"ח לטפרות

גיליון מס' 6 / כרך צ"ד / כסלו תשפ"א / נצחון 2020 / מחיר: 30 ש"ח

לואיז גליק - זוכת פרס נובל לספרות לשנת 2020: רשימה ותרגומים

נפרדים מנחן זך ומיהושע קנז

מקום שני ושלישי בחחרות הסיפור הקצר של אגודת הסופרים

ועוד ועוד

דבר העורכת

אחרי יציאתו של הגיליון הקודם חסרו מעימנו שני הנפילים ששינו במידה רבה את פני הספרות העברית בפרוזה ובשירה, יהושע קצנז ונתן זך. בשבועות שחלפו מאז מותם נאמר כבר הכול, הסופדים ספרו ואושיות הקהילה הספרותית כתבו, בין היתר, על המהפכה שחולל זך בשירה העברית ועל לשון הדיבור השירי שהולידה. "זך לימד את השירה העברית לדבר ולהקשיב לדיבור", כתב אריאל הירשפלד, "ובעצם הרבה יותר מזה: הוא נתן לה זהות." גם על גדולתו של קצנז כפרוזאיקון נכתב רבות, ועל ספריו שרבים מהם בראו מיקרוקוסמוס של הישראליות על כל רבדיה. המרד של זך באלתרמן היה אומנם ממשי ומובהק, אבל גם קצנז בדרכו השקטה והמרחיקה מראש חוצות מרד בפרוזה המצוחצחת של יפי הבלורית והתואר, וקירב את השוליים ואת הלשון הצנועה והאותנטית אל המרכז. עבורי יהושע קצנז היה הסופר הגדול מן החלומות. הרומנים שלו עיצבו במידה רבה את טעמי הספרותי בשדה המקומי ואת המצפן שלי כעורכת. אז אומנם נאמר כבר הכול, ובכל זאת בגיליון שלפניכם שתי פרידות אחרונות, מזווית אישית, אחת מזך (חיים פסח) ואחת מקצנז (איריס רילוב), ומאמר מפליא אחד של זך שלא פורסם, ושנמצא עבורנו בתיקיה נשכחת במכון גנוים, סרוק כפי שהוא, בתיקוני המחבר.

על אף האבדות הגדולות שהספרות שלנו חווה בשנים האחרונות, אני לא מתחברת לקולות המספידים את הספרות העברית כולה עם שקיעתם של עמודי התווך. זוכרים את שירו של זך, "אני רוצה תמיד עיניים כדי לראות את יפי העולם?" היופי קיים, רק העיניים לא תמיד רואות. הספרות נמשכת, רוחשת ומתחדשת, ולראיה אחת מני רבות החוברות האחרונות של מאזנים ששפעו פניני שירה, פרוזה ומסה. גם בגיליון שלפניכם מגוון עשיר של עשייה ספרותית, רוחבית ובין-דורית, מהוותיקים ביותר (יעל מדיני הנפלאה שלא מזמן מלאו לה 90!) ועד כישרונות צעירים וחדשים בפרסום ראשון. עוד בגיליון (ובאיור השער) – תרגומים חדשים לשירה של זוכת פרס נובל הטרייה לספרות לשנת 2020, לואיז גליק.

הקשיבו לצוואתו של זך: "שימו לב לסגל הרועד, / מששו את הרוח, היטב / געו בעין. הוא ירק ובצמרת / מוריק עוד יותר והגעו / מאכל מעט אך עודו אוכל בכל פה / את לשד האדמה שאיננה / נראית כאן לעין בעיר. / שימו לב, מששו געו היטב. כפלים / לשאף את האור, להאיר / כל ענן. הוא עובר. והלילה / לא יאחר." (מתוך "כל החלב והדבש")

שלכם,
מיכל חרותי

תוכן העניינים

64	שירים אורין רוזנר	4	זך בגלות חיים פסח
66	שירים רוני פינקרפלד	4	אור שמבליח בין חושך לחושך: קריאה
	הרגלי החיזור האילמים של הצפרדעים	7	אלגית ב"מומנט מוסיקלי"
68	גיל לרון סיפור ביכורים	7	ליהושע קנז איריס רילוב
71	בית משה וינשטוק ביכורי שירה	12	ויצא הפרשנדתא מתן חרמוני
72	שני שירי לילה איתן בולוקן	12	לואיז גליק, זוכת פרס נובל לספרות,
73	שני שירי חורף אורלי שמואלי	23	2020 מאנגלית: יעל גלוברמן
	קטעים מתוך מחברת פרידה	23	כאב, פירושו לאהוב נויט בראל, עם
74	מיטל זהר	27	זכיייתה של לואיז גליק בפרס נובל
	הסקסופוניסט אלה מושקוביץ-וייס	27	לספרות. רשימה ותרגומים
81	הספד אורנה לנדאו	27	נשיקה נל לוגסי. הסיפור הזוכה
84	שירים אשר גל	33	במקום השני בתחרות הסיפור
85	שירים אביחי קמחי	33	הקצר של אגודת הסופרים
86	שירים ענת לב-אדלר	33	העניינים הרעבות אורית נוימאיר
88	הדייר מדירה 72 אסף ארבל	33	פוטשניק. הסיפור הזוכה במקום
93	בינה כנרת רובינשטיין	33	השלישי בתחרות הסיפור הקצר
100	יויאן מקלפת רימון עדנה שמש	36	של אגודת הסופרים
106	שירים עפרה שלו	42	שירים בזמן עבר סיגל בן יאיר
108	להגיה קשקש ברקת אבוד דן אלבו	42	שירים מרב פיטון
109	שירים רחל אשד	43	שירים מרדכי גלדמן
	רשימת ספרים חדשים שהגיעו	45	שירים ערן צלגוב
110	למערכת מאזנים, נובמבר 2020	47	פרגמנטים עדי שורק
111	משתתפי הגיליון	50	יוסף והשפה משה סקאל
		53	עברית טרייה על הסכין הזר
		57	מתי שמואלוף
		61	ואחרים יעל מדיני

עורכת: מיכל חרותי / מועצת מערכת: יו"ר - ד"ר דורית זילברמן, ד"ר עמרי הרצוג, נועה מנהיים, ערן צלגוב, פרופ' ניצה בן דב / יו"ר אגודת הסופרים העברים: צביקה ניר
גיליון מס' 6 / כרך צ"ד (שנה 94), כסלו תשפ"א, דצמבר 2020

Literary Journal - Published by the Hebrew Writers Association in Israel
P.O.B 7111, Tel Aviv 61070, Israel

יוצא לאור על ידי אגודת הסופרים העברים במדינת ישראל (ע"ר) בסיוע משרד התרבות והספורט
כתובת המערכת: בית הסופר עלי-שם שאול טשרניחובסקי, רחוב קפלן 6, ת"ד 7111, תל אביב 61070
טל': 03-6953256/7 / פקס: 03-6916861 / דוא"ל: mozenayim@gmail.com

הגהה וניקוד: יעל ניר / עיצוב, סדר והפקה: סטודיו דור כהן
בשער: לואיז גליק. איור: שרון שפיץ.

שניים שנפלו בין הכיסאות ולא כונסו בספר. סתי' שפוי נכתב כשנתיים לפני הספר הראשון (שירים ראשונים, 1955) ונחפרסם ב"מבואות" (אוקט-6, כ"ג זכסו) תש"ג, 30.11.53. אינני זוכר אם נשטט מזכרוני בעת עריכת הספר, או שהחלטתי שלא להעמיד את "מוגריבי-של-מטה" בצד ההפשטה האינמקומית של הקשר. בריעבד אני רואה שהיה מסתדר לא-רע עם אהבת מילואים, שיר מלחמה, חילוקי דעות בשאלות עקרוניות או ליל שרב התל-אביבי אף הוא. המוסיקה כבר חתרה אז בכיוון של שלושה שירי פרידה, הרחק מאינטונאציות השיחה של "הוא בפאריס". הספר על מולן ריז' / איננו אמנות, מס להמונים. בכלל לוטרק / אינו צייר גדול. אכתוב על יוסי שרן / ליום ששי. יותר מעשרים שנה תחלופנה עד שמיקצב דומה יחזור, בשירי צפונות-מזרחית.

כאמור, אינני זוכר את הסיבה ^ז יכול להיות שנשכח סתם. אבל מאז - יותר משלושים שנה עברו - הייתי מזכיר לעצמי וחוזר ומזכיר, שלא לשבוח לאסוף אל תוך הספר הבא, תמיד לספר הבא - ולא נסתייע. היום כבר קשה, אלא במסגרת כינוס כל השירים, ולזה עוד לא היגענו.

בינתיים - בחוץ. יהידי. כל האחרים שלא כונסו נפסלו ^ז י"ג'י. ועם זאת, מעטים השירים הנושאים את התייחסותי, המעלים במבואות את זכרה של תקופה כחיי כמו השיר הזה. רוח של זמן, גם רוחות קרפאים, בבית, מראות, נוף עיר, חיתוך, הדיבור של המין, הפאחוס שלה. "הפאחוס של חיים בעיר גדולה". ועוד הערזה גדולה: "הודה - / אהבת את כולם?" לא, גם אז לא את כולם. שירים כאלה יכתוב רק אדם צעיר - והי.

אוניברסיטה. בית-קפה. חדר שכור. בבית-ההורים בעיר אחרת. תל-אביב, ירושלים ובחזרה: הציר המגפרי. אלנבי (של פטיעות), אחד-העם, בית-ספר לבנים בבית, "ניצן" (בית-קפה), "עטרה", "טרה סאנטה, עוד לא "כסית". מוכר נקניקיות אמיתי שהוא מכר ברוי של הורים אמיתיים. ויש אפילו זכרון לאחר-מלחמה: "הרחוב שתקן". אינו זוכר לאן הולך כל לילה / הנוער שחזר מן החזית. וכבר עברו שנתיים מאז השיחור מהאבא (מלחמת העצמאות).

כמה כל זה רחוק. ^ז כ-64672

קלברו - גיבורו של צ'אפלין (אורות הבמה, וידאתי עם דן מירון). דינדוש - (פרופ') דן הורזביץ, בנו של הנגיד הידוע. הוויכוח שעל הפרק - בין מרכסיסטים לשאינס, בן-גוריון, הפל"מ, משפטי מוסקבה. והם הוויכוחים שהסעירו את תלל בתי-הקפה ב"משולש" הירושלמי הידוע והיו נמשכים גם - שתויים מעט - אל תוך "פינק". נקודה-המוצא שלהם המיד קולנוע, האמנות (ה-אמנות) המדונסקסת ביותר אותם ימים, זו שהשפיעה גם על השירה - ולא נחקר עדיין. רעיה ויתקון, בתו של שופט בית-המשפט העליון, לימים רעיה הרינק, אמו של גוני ז"ל, לא אהבה את השיר, עמדה ואף כתבה כנגדו פארודיה, אף היא באותם מבואות.

כן, גם זה: היתה זו, שנת הופעתו של ה"נס קפה" בארץ. כמה שנים לפני האספרסו. אלתרמן: מניין שבימות התנ"ך שתו אספרסו ואכלו קרנאמונים (סהרונים) ?? - שנאמר: לחם צר ומים לחץ. והבדיחה החבוטה ביותר על דבר האספרסו: גם גדול לא היה פה.

השיר השני לא נשכח. זמנו - זמנם של השירים השונים (1960), שנים אחרי קודמו, וההבדל ניכר. אין הוא נופל, מכמה משירי הספר (שירים שונים) אבל גם אינו מחקר לטובים שבהם. בוודאי אכנסטאטי יותר מרובם, ואולי (שוב, אינני זוכר לבטח) מטעם זה נפסל. לילות סף-טירוף הולידו שירים דומים להם ברוחם. משורר מקורב אהב את השיר, הצטער שלא כינסתי. אבל גם כיום, במבט לאחור, אינני מצטער. אני זוכר היטב את הרגשת הרווייה, המיצוי שנתלוותה לטיוס העבודה על שירים שונים. עשרות שירים בסיגנון דומה, בני אותו זמן או מאוחרים יותר, שלא חידשו הרבה או חזרו כצורה מוחלטת על דברי חבריהם, נפסלו. ועם זאת, כל פטילה ממין זה היא בלתי-צודקת כמידה ידועה. הרי גם היום - כעבור 23 שנה שבהן לא נודמן לי לקרוא ולו גם פעם אחת - לא הצלחתי לדכא כליל התרגשות מסויימת שעורר בי. אצט' אצ' אצ' אצ' (אוקט-6, אצ' אצ' אצ' אצ' 1963).

שיר שיר וגורלו. ואני שומע נדון, כנראה, להישאר בין דעיו של יוכני היקר והינה עכשיו גם במאזניים, לשעבר מצודתו של האויב. וכבר התריתי בידידי דן שלא יכנס - אם אמנם יציע אי-פעם גם לכלל כינוס הנפוצות והנירחים שלי.

זך בגלות חיים פסח

קורה לפעמים, לפעמים רחוקות, שבנסיבות בלתי צפויות, בשעות שמירה בלילה במילואים, בנסיעה ארוכה ברכבת, ואפילו בחפירה במלחמה שנשכחה, אתה מוצא את עצמך לזמן מוגבל בקרבה יתרה לאדם שלא הכרת לפני כן. את נתן זך הכרתי בטרם נפגשנו בלונדון, אבל לא בקרבה יתרה. וכך קרה שמצאנו זה את זה, שני אנשי ספרות, המנטור והמנטור שלו – ברשותכם – כשכנים באותו הרחוב.

זך הקדיש לי רשימה שכתב על התקופה בלונדון: "לחיים פסח, שותף לגלות". אבל אני לא גליתי, וגם זך לא גלה. הוא הגיע ללונדון ונשאר בה אחת עשרה שנים – על פי בחירתו. ולא פעם אמר לי שאלה היו השנים המאושרות בחייו. את מושג הגלות הזאת שאל מעזרא פאונד שהשפיע על תפיסת עולמו, כנראה, יותר מכל משורר אחר. פאונד נטש את אמריקה המנוונת, החולה לתפיסתו, כדי להיטבל מחדש במאות שנות תרבות אירופה.

כמה פעמים בשבוע היינו נפגשים לקפה ומשם ל"גלות" בכל מחמדי העיר: חנויות ספרים, גלריות ובעיקר שווקים. ובמיוחד שווקי עתיקות. וגם – טיולים רגליים במרחק הליכה מהשכונה: אל ביתו של צ'סטרטון המוכר גם למי שלא קרא את ספריו מהסדרה "האב בראון", בסמוך למוזיאון קטן לכלי נגינה עתיקים, או לביתו של המשורר ג'ון קיטס הענוג. באזור זה עצמו חיו מאוחר יותר שני גולים של ממש: אליאס קאנטי שספריו תורגמו לעברית, וזבאלד (שמוכר גם הוא לקוראים הישראלים בעיקר מספריו "המהגרים ו"אוסטרליץ"), שמת ב-2001 בתאונת דרכים.

המחזאי הסאטירי אריסטופנס היה מי שטבע את הכינוי "ראש בעננים" כשתיאר פילוסופים וסופיסטים, ומאו התקבע המונח כמין תכונה לאנשי רוח, אמנים ומשוררים. צד פחות מוכר אצל זך היה החוש המסחרי החד שלו. הוא ידע להעריך במבט אחד את ערכה הכספי של יצירה כלשהי או חפץ אמנות שהוצע למכירה. פעם התלוויתי אליו למכירה פומבית והתעניינתי בתגובותיו יותר מאשר בחפצים שהציעו. הוא היה עוקב אחר המתרחש במבט חד וממוקד, כנמר האורב לאיילה, דרוך להסתער ברגע המדויק.

ניהלנו שיחות כמעט על כל נושא ספרותי, אמנותי וחברתי. אף פעם לא פוליטי ולא בזכות או בגנות אמונה ודת. אם היה איזה אל שהאמין בו, זה היה

אל היופי. ואם אמונה, האמונה ביופי. כשטיילנו ברחובות ובשווקים עיניו היו קולטות מייד כל מה שיפה בעיניו. כיסא מיוחד, עץ מוזר, קימור מסוים בקיר בית. הוא עבד את היופי.

היו לו דעות נחרצות שהיה משמיע באחת, בלי למצמץ. זה לא היה מקובל בתרבות האנגלית שנוטה ללשון המעטה של הדובר בהתייחסותו לעצמו ולדבריו, וכמעט כל קביעה מלווה במעין התנצלות, מעין היסוס. כמובן כקונבנציה מוסכמת, אף שאיש לא חשד בדובר שאכן הוא מהסס או באמת מאוד צנוע. לכן זך מצא את עצמו בסביבה חברתית שתגובותיה אינן מוכרות לו. במשך הזמן החל לאמץ נוהגים שונים מעט, ואם לקבוע כל מיני קביעות, אז עם מידה של אירוניה, אפילו אירוניה עצמית, וזה היה נדיר, אָמנם.

מצד שני, זך הגיע לאנגליה מתוך חברה שהייתה עדיין קומונלית במידה, אפילו אחרי המרד של המשוררים בני דורו ב"אנחנו" הוזה וב"הנה מונחות גוויותינו", ובעד הפרדת – אם ניתן לומר – הגווייה המסוימת של האני המסוים מערמת היחד. הוא הגיע, משורר ואיש תרבות אקסצנטרי, לחברה המקדשת את היוצא דופן, את האחרות. ולכן, על אף הזרות, חש כאילו חזר לבית הטבעי שלו. השירה האנגלית אחרי המהפך שחוללו בה שני האמריקנים, ט.ס. אליוט ועזרא פאונד עשרות שנים לפני כן, תאמה מאוד לתפיסת עולמו. ככל הזכור לי עסק במחקר השוואתי בין האימג'ניזם הרוסי שפרח מייד אחרי המהפכה בצד הפוטוריזם באמנות – לבין האימג'ניזם שהוביל עזרא פאונד בהצלחה בשירה האמריקנית, ובפחות הצלחה בשירה האנגלית. הוא חקר גם את שירתו של אייזיק רוזנברג, המשורר היהודי בחבורת המשוררים האנגלים של מלחמת העולם הראשונה – זיגפריד ששון היהודי, וילפריד אוון, רופרט ברוק ואחרים.

בערך באותה תקופה ערכתי מסע בעקבות ברנר בלונדון ואפילו הגעתי לאישה (שהייתה כבר אז ככת תשעים) שהכירה את ברנר והייתה תלמידה שלו, וקצת מאוהבת גם... כתבתי על כך ב"מאזנים" במקום אחר. אבל מעניין להשוות בין השניים.

ברנר הגיע ללונדון כ-70 שנים לפני זך. הוא חי בלונדון אך ורק כיהודי גולה. בלב היה בין רוסיה לארץ ישראל. לו באמת התאים התואר "הגולה", לא לזך. הוא לא למד אנגלית וחי רק בין יהודים באיסט אנד. הוא היה זר מבחירה ואפילו לעג ליהודים שהחלו לדבר אנגלית ולא יידיש. כפי שכתבתי באותו מאמר, לונדון בעשור הראשון של המאה שעברה הייתה העיר המרתקת בעולם. באיסט אנד התארגנו חבורות של רדיקלים מכל הסוגים והמינים. הנסיך קרופוטקין, אבי האנרכיזם, היה שם ככל הידוע לי. לנין היה שם. העיר תססה מפעילות חברתית מהפכנית. בראש

האנרכיסטים היהודים עמד גוי גרמני. הם התגרו במשטרה ורק אחרי שירו בשוטרים בריטים – הוצאו מחוץ לחוק. לונדון הייתה אז מרתקת גם מהבחינה הספרותית. את ברנר כל זה לא עניין. הוא – עניינו היה הגורל היהודי והספרות העברית המתחדשת. ברנר הקיף עצמו בחבורה של מעריצים, מהחוג לדוברי עברית שהקים. גברת דוֹן יחיא שראיינתי סיפרה שהיא וכל הצעירים בחוג היו מגיעים לחדרו הדל בכל שעות היממה.

נתן זך, לעומתו, 70 שנה מאוחר יותר, התנתק ממעריציו בארץ לאחת עשרה שנים. הוא הגיע כישראלי שיש לו בית משלו. לא נושא על כתפיו את משא הגורל היהודי. הוא האני החדש. ובכל זאת, כאמור, במובן מסוים היה שם יותר בבית מאשר בתל אביב. הוא היה מאוהב. בעיר, באנשים, בשירה האנגלית, בתיאטרון, באמנות. הוא מצא אהבה, ובעצם – שתי אהבות. הוא היה בלתי ידוע, ולדעתי דווקא אהב את האנונימיות. התיידד מעט עם כמה משוררים יהודים כמו דני אבסי וג'ון סילקין – שהיה עורך כתב עת ספרותי משובח בשם סטאנד. חברים קבועים כמעט לא היו לו למעט בנימין תמוז ששימש נספח תרבות בשגרירות ואמן ישראלי שחי בלונדון ואינני זוכר את שמו. וכן, כמה ישראלים שהגיעו לתקופות קצרות. הוא לא התערה בחברה האנגלית, אבל אהב אותה מרחוק. חי כל רגע במלואו בעיר הזרה והאהובה. אפילו כמעט חדל לשתות... ככל הזכור לי, הוא לא היה מוטרד שמא יאבד את מעמדו בחזרה לארץ. אבל כשחזר, אחרי אחת עשרה שנים – הארץ השתנתה. לא ציפה לו כס המנהיג. אנשים כבר החלו לדבר על זך הישן, לעומת זך החדש שהתיישן. הוא לא היה מאושר.

זך השתנה. הוא יצא ל"גלות" לונדון פחות משנה אחרי מלחמת ששת הימים; יצא מישראל הקטנה, האינטימית שבה עדיין הכירו אנשים אלה את אלה וכשהיה עובר ברחוב היו מזהים אותו. אחת עשרה שנים מאוחר יותר הוא חזר למדינה אחרת, כובשת, אימפריה דה לה שמאטע. הוא לא אהב מה שמצא, ומי שלא הכירו אותו לפני שנסע – לא אהבו אותו. מישוהו אפילו כתב בלעג שאם זך חשב שייעלם את כל השנים הללו ויחזור לאותו מעמד שהיה לו – נאדה. שישכח מזה. יש דור חדש שלא מקבל משורר כאוטוריטה. גם משורר מעולה ואדם משכיל מאוד ועוף נדיר שכמוהו – כבר לא סחורה כאן. המודל השתנה וכך גם האידיאל.

כששבתי גם אני לארץ ביקרתי בדירתו כמה פעמים. אחר כך התרחק. בפעם האחרונה שראיתי אותו מחוץ לביתו הסתכל בי ואמר משהו סתמי על איכות השירות בבית הקפה. הוא לא הכיר אותי עוד.

אור שמבליח בין חושך לחושך: קריאה אלגית ב"מומנט מוסיקלי" ליהושע קנז איריס רילוב

את יופיו של המוות צייר יהושע קנז בצבעים עזים בפתיחת שניים מסיפורי הקובץ "מומנט מוסיקלי". שוב ושוב אני קוראת בשתי פסקאות הפתיחה המדהדות זו את זו, ויופיין הטרגי חוזר ומכה בי:

"באחד מימי סוף הקיץ השכיבו את האיש הזקן שקראו לו סבא על הרצפה בחדר הגדול [...] קרניה האחרונות של השמש עדיין עברו בזוגיות הצבעונית של ראשי-החלונות ודלת-הגוזזתרה [...] והפילו על הקירות ועל הרצפה ועליו כתמים סגולים, ירוקים וכתומים ואש הנרות היתה דקה וחיוורת מאד לעומתן" (התרנגולת בעלת שלוש הרגליים, מומנט מוסיקלי, עמ' 9).

"נהדר ביופיו היה העוף המוטל על טס של נחושת, נוצותיו ירוקות וסגולות, גופו עגלגל ומפונק, רובץ במלוא כובדו על המתכת הקרה, המחזירה אליו קטעים מבבואתו. צווארו הארוך, הענוג, שמוט על גדות המתכת, מתעגל כלולאה, כמו מתוך רפיון או אהבה עצמית, ראשו מכונס, קצה מקורו נוגע-לא-נוגע בשיפולי הצוואר המתבוסס בדמו ועיניו מזוגגות, חסרות ישע, מטומטמות ומלאות געגועים לנוכח אסונו" (מומנט מוסיקלי, שם, עמ' 49).

אני תוהה – אילו צבעים ראו עיני הסופר הזקן, שהלך לעולמו בחודשים האחרונים ממחלת הקורונה, לפני מותו? קרוב לוודאי שהיה מורדם. קרוב לוודאי שהמראות האחרונים שקלטו עיניו, לפני ששקע אל שנת הסמים השחורה, היו לוכן אורות הניאון הבהקים תדיר באולמות בתי חולים, ודמויות אנשי הצוות הרפואי עטויי חלוקים, מסכות ומשקפי מגן, יצורים משונים ובלתי-אנושיים למראה; אוזניו שמעו את צפצופי מכונות הניטור ואת רחש דברי הצוות החותכים, קצרים וענייניים, מעל לראשו.

כמה רחוק מן הצבעים העשירים בהם משח את תמונות הגסיסה והמוות בסיפורי אלה. אני רוצה לקוות ששמע גם קול חם ומרגיע באוזניו, ושִׁד אנושית – גם אם עטויה כפפה סטרילית – אחזה בידו כדי לנחם.

כמה קשה להרהר במוות בודד בסביבה מנוכרת, מוזרה ובלתי נתפסת. רובנו, קרוב לוודאי, על מנת לשרוד את תקופת המגיפה, מדחיקים. מנסים לא לחשוב על כך. במקרה של קנו, שסבל מדמנציה בשנותיו האחרונות – והוא ודאי אינו יחידי מבין נפטרי הקורונה – התווספו לכך מן הסתם גם בלבול, חוסר יכולת להבין את המתרחש, לצרף את קטעי הרשמים והתחושות. אם רק נעזו לחשוב על כך ליותר מרגע יפלו עלינו אימה, תחושת מחנק ותוגה גדולה.

תוגה מעין זו מלווה אותי כשאני שבה וקוראת בסיפור מומנט מוסיקלי (שעל שמו קרוי הקובץ), והיא כפולה ומשולשת. לפני ארבע שנים השתתפתי בקורס על יהושע קנו שלימדה באוניברסיטת חיפה מורתי האהובה, הסופרת פרופ' רונית מטלון. פחות משנתיים לאחר מכן היא נפטרה מסרטן, בת 58 בלבד. כל קריאה ביצירותיו של קנו תהיה ספוגה אצלי תמיד בויכרון דבריה הקולעים, המנוסחים בחריפות ומתוך תשוקה יוקדת, בנגינת קולה, בניצוץ בעיניה כשהרצתה בלהט. מטלון אהבה והעריכה מאוד את יצירתו של קנו, ופרסמה כמה מסות יפהפיות על כתיבתו. חוקרת מבריקה אחרת של קנו, נעמה צאל, נפטרה גם היא לאחרונה בדמי ימיה. לא הכרתי אותה אך הערכת את כתיבתה המעמיקה וקראתי את דברי ההספד שפרסמו אוהביה ומוקיריה, והלב דואב.

כך שדוק של אבל מצטרף לקריאתי העכשווית בסיפור, והוא ודאי האחראי לכך שרושמו של המוות האורב מזדקר לעיניי מכל עבר, בסיפור שבסופו של דבר עוסק בתקופה בחיי ילד צעיר. אבל איך אמרה רונית מטלון? אני מצטטת ממחברתי: "הילדים אצל קנו לא נחמדים. הם ילדים־זקנים. לא מנסים למצוא חן, ויש להעריך את העובדה הזו; הם לא עושים הַנְדָלֶעךָ. כך ראוי – יש ילדים נחמדים, ויש ילדים לא נחמדים. אצל קנו כמספר אין רומנטיזציה של הילדות". והילד נטול־הַנְדָלֶעךָ של קנו (בן־דמותו) יושב בפתח הסיפור בביקור אצל קרובי משפחתו ומנסה לפענח את סוד תמונת העוף ההדור הגווע ואת "פשר התחושה הנעימה והמסוכנת" שהיא מעוררת בו, כאשר לצד התמונה יושבת בכורסה סבת־אביו הזקנה, ארובות עיניה עיוורות, פניה בצקות ופיה נטול שיניים, והיא "כשלוחה מעולם אחר, שעדיין לא ידעתי מה הוא".

שנים מאוחר יותר מתגבשת אצל הילד תודעת המוות, ומתקשרת לאותו זיכרון: "לראשונה בחיי, כמדומה, נראה לי [...] המוות כציור העוף הענוג המתבוסס בדמו... זכרתי את הציור והתחוויר לי קשר הדברים בינו ובין הדמות אשר על הכורסה. היתה זו מין ברית מסתורית, מטהרת וגואלת". אבל לעת עתה, בדירת הקרובים, הילד אָמנם אינו יודע את המוות, אך את נוכחותו הוא חש בעוצמה. אחת מדודותיו מתעקשת לנסות לרפא את מצמוץ העיניים שלו באמצעות תרגיל שהיא כופה עליו: לספור עד עשרים מבלי להניד את עפעפיו. ההתרחשות מעוררת בו מצוקה גדולה: "כמו ממרחקים נשמע לי קולה של דודתי [...] הסופרת בקול רם וקצוב יחד איתי, תשע, עשר, אחת עשרה, וקולה מצווה וגוזר כמו שעון גורלי, חסר רחמים". גם בלי דעת הילד מרגיש את נגישת הזמן – שעון נחוש ונחרץ, תליין אכזר – מתקתק לקראת הסוף הבלתי נמנע.

קנז טווה את סיפורו סביב ציר שאלת המצמוץ. סיפורי המעשה, שנפתח בניסיון הריפוי הכושל של הדודה, חוזר בזמן אל הרגע המשוער של הולדת הסימפטום, ומסתיים כעבור כמה שנים עם היעלמו. המצמוץ הינו סוד בלתי מפוענח, והסיפור מתחקה, כדברי רונית מטלון במאמרה הגיהינום של הראייה, אחר אותו "קשר עלום בין מצמוץ העיניים של הילד לבין הנגינה בכינור והיחס למוסיקה בכלל" (קרוא וכתוב, עמ' 180). המצמוץ החל זמן קצר לאחר שהילד בן השבע, שעד כה למד נגינה בכינור אצל גברת חנינא, מורתו היפה והמלכותית, נשלח לקונסרבטוריון ללמוד תיאוריה מוסיקלית עם ילדים גדולים ממנו ומורה מנוכר. "לא הבינתי כל כך למה נשלחתי אל המקום הזה ומה עומדים לעשות בי ומה לי ולגדולים אשר סביבי", הוא מספר – ואני נזכרת שוב בקשיש הדמנטי והחולה שנשלח למקום-גנרה בלתי מוכר, ובאימה שוודאי תקפה אותו. חרדתו של הילד בסיפור סתומה וחסרת-שם, כמו חוויית ה"אלבית" שתיאר פרויד – כשהמוכר והמנחם הופך לזר, מנוכר ומאיים. בהביטו החוצה מבעד לחלון הוא נתקף ערפול וסחרחורת, ואחת הדמויות ברחוב – אולי אימו, רומז הכתוב – "קפאה פתאום לנגד עיני והראתה לי לקפוץ מן החלון למטה [...] דמותה המוכרת עד לכאב פשטה לעברי את ידיה, נכונה לקבלני בין הזרועות, וכעבור רגע נבלעה בערבוביית הרחוב". איזו אימה! אָם אהובה, נכספת, מפצירה בילדה לקפוץ למטה – האם לחבקו או להורגו? כמו בתמונת העוף הססגוני השחוט, ובמראה גופת הסב המופזת כתמי אור צבעוניים, גם כאן מתערבבת אימת המוות ביופי. דמות האם, מפתה

ומסוכנת כאחת, מעלה על הדעת את הסירנות באודיסיאה, המושכות את המלחים בשירתן הקסומה רק כדי לנפצם אל הסלעים. ואכן, המוסיקה – צלילי יצירה לכינור ופסנתר הבוקעים מחדר בקונסרבטוריון, שהילד יצא לשוטט בו – מכשפת את הילד ומעוררת בו התרגשות אדירה: "הניגון העצוב, האיטי והסוער לסירוגין פעל עלי את פעולתו. כאביי ופחדיי ובדידותי נדחקו הצידה לפני ההוד של הנעימה המלאה עצב וגאווה, כניעה ומרי, סדר והשתוללות [...] אחזה אותי התרגשות אחרת, שכמו הוציאה אותי מגדרי". בהמשך, בקונצרט סיום השנה של הקונסרבטוריון, שומע הילד את היצירה בשנית – "לה פוליה" שמה, השיגעון – והיא מעוררת בו סערת רגשות עצומה ואף הזיות מאיימות על שיגעון ואלימות. זהו הרקע להופעת המצמוץ. האם בשל ההתרגשות שעורר יופייה של המוסיקה, מעורבת באימה ובפחד השיגעון? האם בשל חוויית הנטישה של האם? האם בשל החרדה שחווה הילד במקום זר ומנוכר, כה שונה מבית מורתו האהובה? האם בשל הלחץ להצליח בנגינה, כפי שרמז הרופא שבדק את הילד? אין לדעת. פשר המצמוץ נותר עלום. בסוף הסיפור, הסימפטום נעלם כלעומת שבא: "אט-אט נחו פניי מזעפם. הפורענות המשונה שהתגנבה והשתלטה עליהם לפני שנים, הסתלקה מעליהם, וכמו שלא ידעתי מדוע התרגשה אז, לא אדע מדוע בחרה להיעלם דווקא עכשיו".

בעבודה שכתבתי בקורס של רונית מטלון הצעתי ניתוח פסיכואנליטי של המצמוץ כסימפטום, כתצורת פשרה של חוסר הכרעה, בין להיות בתוך החוויה לבין הסתגרות וניכור; ביטוי סימבולי של התלבטות בלתי פוסקת ובלתי מוכרעת בין פקחת העיניים החוצה, אל העולם – לבין הימנעות ממנו והתכנסות פנימה במקום חשוך, בטוח ומוכר. המצמוץ, טענתי, מאפשר הישארות על הסף, מבלי לבחור אם להעז להיכנס אל העולם עם המבט – או להישאר מחוצה לו, כהגנה.

ספרות גדולה מאפשרת לנו לראות בה עוד ועוד רבדים, ולמרבה המזל אין צורך להכריע ביניהם. בקריאתי העכשווית, האפופה טון אלגי וכרויה לרמזי המוות הבוקעים מן הטקסט, הרהרתי בכך שמצמוץ מייצר שוב ושוב, הלכה למעשה, את אותו רגע קצר של אור שמבליח בין חושך לחושך, הרגע שהוא – בהרחבה – חיינו. רעיון זה מופיע כמובן בספרות, למשל במשפט היפהפה של נבוקוב בפתיחת דבר, זיכרון: "Our existence is but a brief crack of light between two eternities ."
"of darkness

גם במלאכת הסיפור של מומנט מוסיקלי מופיע מין "אירוע מצמוץ" מעניין, שפשוו נותר סתום. כוונתי להבלחת דמות המחבר אל תוך הטקסט, אירוע שאם אינני טועה הוא יחידאי – או לפחות נדיר מאוד – בקורפוס של קנו: "בבואי להיכנס שם [לזיכרון הילדות, א.ר.] שוב בעיני־רוחי, אני נעצר... המראה הזה... מעורר בי מועקה של כאב, דאגה עמוקה שאיני יודע את סיבתה. מין מחנק אוחז אותי, וככל שאנשום עמוק, לא יספיק כדומה האוויר למלא את החסר בריאותי".

שני עמודים בסיפור מוקדשים למצוקת המחבר הבוגר, שניסיונו להעלות את זיכרון ילדותו מעורר בו כאב נפשי ושיתוק כתיבה, ולניסיונו הכושל למצוא לךבר פשר. גם חוויה זו, כמו המצמוץ בשעתו, חולפת מעצמה בלי הסבר – והטקסט שב וגולש אל סיפור המעשה בילדות.

זו הבלחה תמוהה – הסיפור עצמו ממצמץ לפנינו להרף עין, צולל לזמן ומקום אחרים, ושב ונפרש. נדמה לי שחוסר הפשר הוא־הוא העניין עצמו. סוד החיים והמוות, סוד היופי, סודם של הזיכרון ושל הכאב הנפשי – קנו אינו מספק תשובות, רק מעלה תהיות.

גם לי, כמו לילד במומנט מוסיקלי, הייתה מורה יפה ומלכותית, והנה עוד ממה שכתבתי מפיה במחברתי: "קנו עוקב כביכול אחר תהליך ליניארי מתפתח, מן החושך לאור, ולא היא; אצל קנו הולכים מחושך לחושך. באמצע יש הבהובים. מה שאנו מבינים הוא, שאיננו יודעים – שהמסותרין האנושי הוא עצום".

הגברת חנינא מן הסיפור, מורתו האהובה לכינור של הילד, לוחשת באוזנו כשהיא נפרדת ממנו: "המוסיקה תהיה לך תמיד נחמה על כל צער". איכשהו, זה מנחם גם אותי.

מקורות:

קנו יהושע, התרנגולת בעלת שלוש הרגליים, מומנט מוסיקלי, הספריה החדשה, הוצ' הקיבוץ המאוחד, 1980.

קנו יהושע, מומנט מוסיקלי, מומנט מוסיקלי, הספריה החדשה, הוצ' הקיבוץ המאוחד, 1980.

מטלון, רונית, הגיהנום של הראיה, קרוא וכתוב, הספריה החדשה, הוצאת הקיבוץ המאוחד/ ספרי סימן קריאה, בני ברק, 2008.

Nabokov, Vladimir, *Speak Memory: An Autobiography Revisited*, Penguin, 2000

ויצא הפרשנדתא מתן חרמוני

א.

אני עובד בבית קפה. אין לי מקום בבית. כלומר, עכשיו יש לי אבל עד לא מזמן לא היה לי. אולי גם את זה צריך להסביר. עד לא מזמן הייתי נשוי ועכשיו אני כבר לא. כשהייתי נשוי לא היה לי מקום לכתוב בו בבית. עכשיו יש לי בית, ויש בו מקום, אבל עדיין המקום שאני מרגיש בו הכי בנוח לכתוב אלה הם בתי הקפה. ככל שזה נוגע לענייני כתיבה, בתי הקפה הם הבית. בתי קפה הפכו כמעט להתניה פבלובית אצלי. אני רואה בית קפה ואני רוצה להתחיל לכתוב. כמו שמעשן רואה מצית וישר הוא רוצה להתחיל לעשן. כמו שאירי רואה בירה. אין לי עניין בשיבה עצלתנית. בכלל, נדמה לי שבלוטת הנהנתנות אצלי לא עובדת. גם לא בלוטת העצלתנות. אני אוהב קפה, שולחן ומסך ומקלדת. ככה אני מרגיש בנוח. מבחינתי זו התכלית. אני יכול להסתכל על נשים בבית קפה למשל. במיוחד אחרי הגירושים שלי. אבל אני אוהב שיהיה מולי מסך, ככה אני לא ממש לוטש עיניים אלא מרים את המבט אל האישה. מעל למחשב ומעל למסגרת המשקפיים.

אני מגיע לבית קפה, בוחר את השולחן הפינתי, מתיישב, מסתכל ימינה ושמאלה לראות שאף אחד לא מחפש אותי או מסתכל עליי. כלומר, שאין בסביבה אף אחד מוכר שאני צריך לתת לו איזה דין וחשבון. כשאני אומר אדם מוכר אני מתכוון למי שהוא מוכר מחוץ לבית הקפה. כלומר מי שהעניינים שלי איתו נסגרים מחוץ לתחומי בית הקפה. במילים אחרות, עבודה, משפחה וכן הלאה. דבר שנשמע קצת פרדוקסלי, הרי אמרתי שאני עובד בבית קפה. אבל הפרדוקס הזה הוא לב העניין: אם יש סופר אחר בבית הקפה הרי שאני לא יכול לכתוב בו. זאת מתוקף המעמד הייחודי שיש לי כסופר, המקום האחד והיחיד שיש לי בעולם כסופר. מה שאומר שאם יושב בבית הקפה סופר שהוא פחות טוב ממני, פחות יודע ממני, ויש כמה כאלה, הרי שאני לא יכול לשאת את הקנאה שמנשבת מהם כלפיי. ותמיד ינשבו רוחות הקנאה. וסופר תמיד יזהה סופר בבית קפה. גם אם לא נפגשו מעולם. תסמכו עליי. גרוע מכך הוא המקרה שבו יש סופר מפורסם ממני ומצליח ממני בבית הקפה. במקרה כזה הרי שאני

לא יכול למשול בקנאה שלי. ועוד יותר גרוע מזה – הוא לא ממש יכול למשול ברגש הבזו שהוא חש כלפיי. תאמינו לי.

ב.

בגלל זה אני נודד בין בתי קפה. ככה אני יכול להיראות כיושב אקראי וארעי בכמה בתי קפה יותר מאשר יושב של קבע באחד. יש לזה שני טעמים. הטעם הראשון בחלקו כבר נאמר ודובר: נניח שיש סופר ידוע ומוצלח ממני שיושב בבית קפה אחד, אם הוא יראה אותי חוזר אל בית הקפה מדי יום הוא ידע שאני מה שנקרא עובד על משהו, ומכיוון שרוב הסיכויים שגם הוא עובד על משהו משלו, הרי זה הופך את המשהו שלו לחשוב יותר מהמשהו שלי. והוא ידע את זה ואני אדע את זה. שני דברים חשובים לא יכולים להיכתב סימולטנית בבית קפה אחד. זה כלל אצבע. לא אני קבעתי את הכלל הזה. זה עניין, איך נגיד, קוסמי.

העניין השני הוא כלכלי. אני לא יכול להרשות לעצמי כרגע יותר מכוס קפה אחת, מקסימום שתיים, בבית הקפה. ואני חושב שאין בזה שום דבר פסול. בית קפה, כשמו כן הוא, מקום שבו אדם עוצר לפוש ולשתות ספל קפה בין אם בחברת אנשים אחרים ובין אם בחברת עצמו. אלא שנולד כלל בכמה בתי קפה, בהם גם אלה שאני מיושביהם, שאם אדם מסתפק בספל קפה הוא קמצן. ואני, אלוהים עדי שאני לא קמצן. קמצן הוא מי שמחזיק חזק את מה שיש לו. אבל אני אין לי. אין לי מה להחזיק חזק. אוויר, כמה שתחזיק אותו חזק הוא יברח לך מהידיים. ככה שאם אתה יושב קבוע מצפים ממך לתרום בצורה משמעותית יותר לבית הקפה, על ידי זה שתשלם לא רק עבור כוס או ספל קפה אלא גם עבור איזה מאכל כלשהו, כריך או תבשיל או סלט. אבל בשביל זה אלוהים ברא בעיר תל אביב הרבה בתי קפה. ואני בן בית בכמה מהם. בן בית ארעי. אסביר כאן את הטריק. אם אתה בא ביום קבוע בשעה קבועה גם כשזה לא בכל יום ויום, הרי שאתה אדם קבוע. ואדם קבוע שומה עליו להזמין יותר מאשר כוס קפה או שתיים. אבל אם אתה בא לבתי קפה שונים בימים שונים, אתה לא יוצר סביבך איזה דפוס מסוים. אתה סתם אדם שבא כך סתם לבית הקפה, במקרה או שלא במקרה, אבל בית הקפה הוא לא חלק מההגרה שלך. טריק של מקצוענים.

אבל יוצא שאני נודד גם הרחק מבתי הקפה שלי אל בתי קפה רחוקים בהרבה.

כידוע הפרנסה היא לא ממש בשפע בתחום הכתיבה. כלומר יש כאלה שחיים חיים של פריצים. אבל הניחוש שלי הוא שאלה באו עם הכסף מהבית, מה שנקרא. בשביל לנהל אורח חיים של סופר צריך כסף. לפחות קצת. לפחות איזו רגטה קטנה שתחזיק את הבסיס. חוק המנוף של ארכימדס, זה החוק הבסיסי באמנות. תנו לי נקודת משען ואזיז את העולם. או משהו כזה. אותו דבר בתחום הספרות. תנו לי מקום לשים בו את הראש בלי לשלם שכר דירה ואוכל ליצור יצירות שישנו את העולם. ככה אני מרגיש. אני לא רוצה הרבה. אני לא רוצה נדל"ן, כל מה שאני רוצה זה לא לשלם שכר דירה. זה הכול. מילא.

לצורך פרנסה אני נודד אפוא ברחבי הארץ. ממה סופר מתפרנס? הוא מלמד כתיבה. הוא מלמד אחרים לכתוב. אם הוא מורה נאמן הוא ילמד את האחרים לכתוב כמוהו ולא ישמור לעצמו את כל הטריקים הטובים באמת. אם הוא פחות נאמן למקצוע, הוא לובש אצטלת רצינות ומלמד מההתחלה: איך לבנות דמות. איך לעצב דיאלוג. איך לאפיין את דמויות המשנה. אני חייב להודות שאני מהמורים הנאמנים פחות. וזה לא לגמרי באשמת: זה עניין שהוא לחלוטין כלכלי. נניח שהייתי מלמד כל אחד ואחד בדיוק בדיוק את מה שאני עושה, הייתי אולי נאמן יותר למקצוע, נאמן יותר לאמנות אבל נאמן פחות לפרנסה. תזכרו, פרנסה היא מילת המפתח. כדי להתפרנס צריך ללמד כמה כיתות ובשביל ללמד כמה כיתות צריך לשעתק. הבעיה היא שבספרות אין קשר אישי בין הסופר והקורא. ואם נתרגם את זה למונחים כלכליים גרידא, אזי אפשר לומר שבגלל שאין קשר אישי בין הסופר והקהל, בין נותן השירות והלקוח, אין לסופר אלא להסתפק בשכר השעתוק. כיוון שבבתי קפה עסקינן, אפשר לומר ככה: מלצר או מלצרית שעובדים בבית קפה מתפרנסים מהקשר האישי עם הלקוח. עבור כל ספל קפה שהם מגישים הם מקבלים תשר, טיפ. נניח שלושה שקלים עבור כוס קפה. הם הגישו 300 כוסות קפה בבוקר או ביום והם יקבלו 300 שקלים כפול שלושה שקלים. זה לא מעט. רוח השעתוק הוא בכלל לא מעניינם. זה עניינו של בעל בית הקפה ושל יצרן הקפה ושל היבואן ושל המערך הלוגיסטי בכללותו. הם אלה שמרוויחים את מחיר השעתוק. המלצר או המלצרית מרוויחים את מחיר היחס האישי. מהבחינה הכלכלית, לסופר אין שום קשר עם הלקוח. יש לו רק חלק קטן במחיר השעתוק של הספר. השיבוט של הספר. אפשר רק לחלום על מצב שבו כל קורא (לקוח) שהיה שבע רצון מיצירת הספרות

(השירות שניתן לו) היה מוסיף תשר של עשרה שקלים; מה היה מצבו של הסופר ומה היה מצב הספרות. כן. על כל אלפיים קוראים מרוצים הייתי זוכה לעוד 20,000 שקלים. זה לא עניין של מה בכך. כך או אחרת, זה לא המצב. עדיין לא. ואני משעתק את הוראת הכתיבה. לא מה שבא ממני אישית אלא הוראה על פי ראשי פרקים; לא מה שקודח בראשי שלי אלא דבר דבור על אופניו: עלילה, דמות, קישוטים סגנוניים. ככה זה היה אצל אריסטו וככה זה גם אצלי.

ד.

לפיכך אני נודד על פני הארץ. כל מקום שהתחבורה הציבורית מגיעה אליו ומבקשים בו את שירותי, אני שם. אני והמחשב הנייד שלי. אני רואה בעצמי מין טרובדור. בארד. מספר עממי. רק שאני לא בדיוק מספר בעצמי, אני בא להוליד את הסיפורים מפי האנשים. במקום שאספר בעצמי אני גורם להם לספר. אומרים שלכל אחד יש סיפור אחד לספר. אני לא בטוח. אבל מה שבטוח הוא שכל אחד רוצה לספר סיפור בין אם יש לו ובין אם אין לו מה לספר. כל אחד מבקש אפוא לספר משהו ואני התפקיד שלי הוא לתת בידיו כלים כדי שיספר. כאמור, אלה הם כלים בסיסיים. משועתקים. עלילה, דמות, קישוט. אבל מסתבר שלכלים האלה יש ביקוש. אני מיילד סיפורים עממי. על המחשב שלי הדבקתי מדבקה שקיבלתי פעם במתנה מארצות הברית - This Machine Kills Fascists. אני מלמד במרכזים קהילתיים, במתנ"סים, בבתי אבות, ובכל מקום אחר שבו נדרשים שירותי. אני בא, נותן את השיעור שלי, לרוב במשך שעה וחצי. אנשים מבוגרים ואנשים בכלל מתקשים להחזיק מעמד לאורך זמן ממושך יותר. לגברים יש פרוסטטה. לנשים יש את העניינים שלהן. ככה אני בא, נותן את הקטע שלי והולך. שעה וחצי. דמות, עלילה. קישוטים. אני לא מתעכב כאן בבתי קפה. אין להם תכלית מבחינתי. בתי הקפה בתל אביב הם הבית שלי. בתי הקפה בערים שמחוץ לתל אביב הם ביתם של אחרים. הם לא באים להטריד אותי בבית שלי ואני לא בא להטריד אותם בביתם שלהם. אלא שאז הגיע שעון החורף הארוך.

ה.

זה צירוף מקרים די מעניין שאני כותב הבוקר, בבוקר הראשון של שעון החורף של השנה הנוכחית, השתא, מה שנקרא, ומספר על בוקר שעון החורף

של השנה שעברה, החולפת, מה שנקרא דאשתקד. השנה, דווקא שמת לב לעניין. אולי בגלל שאני לא בוטח יותר בשעונים מעוררים מהסוג הישן שבהם השעה לא מתחלפת באופן אוטומטי. אני מעכשיו שם מבטחי בטכנולוגיה. בשנה שעברה הייתי אמור ללמד שיעור במתנ"ס באחת מהערים הקטנות יחסית הפזורות בחגורה השנייה של גוש דן. אני לא נוקב בשמה של העיר מטעמי זהירות, עוד מעט תבינו גם למה. התעוררתי לפי השעון. ארזתי בתיק את המחשב, את הטלפון הסלולרי, ולקחתי ספר שהייתי אז עסוק בקריאתו. מאד הייתי רוצה לומר שזה היה סונטת קרויצר של טולסטוי, תכף אולי תבינו למה, אבל זה לא היה. זה היה ספר גרוע למדי שהייתי אמור לכתוב עליו ביקורת לאחד העיתונים. פרנסה היא פרנסה. וגרוע יותר היה שלא יכולתי לכתוב עליו את דעתי האמיתית. לא אלאה אתכם בסיבה. מי שרוצה יכול ללכת ולבדוק איזו רשימת ביקורת פרסמתי בנובמבר של השנה שעברה. כך או כך הגעתי אל אותה העיר שבחגורה השנייה של גוש דן. הגעתי למתנ"ס. לא היה שם איש פרט לשומר ולמנקה. אמרתי "מה...?" אמרו "שמונה בבוקר... אף אחד עוד לא הגיע." אמרתי "אצלי תשע." אמרו "אצלך תשע ואצל שאר העולם שמונה." אמרתי "איך זה יכול להיות?" אמרו "שעון חורף."

לכל הרוחות והשדים. עכשיו, ממש מול המתנ"ס עומד מרכז מסחרי. מרכזים מסחריים כאלה אפשר עדיין לראות בעיקר בסרטים ישראליים. כמו למשל חולה אהבה משיכון ג'. פרט לסרטים לדעתי אין למרכזים המסחריים האלה הרבה שימוש. למעט לכמה אנשים שיושבים שם. אלה שממש אין להם כסף יושבים על הספסלים הציבוריים בלב המרכז ואלה שיש להם קצת יותר כסף הולכים לדואר או לקיוסק או למספרה או לבית הקפה. אני, אין לי ממש הרבה כסף, אבל יש לי יותר כסף מאלה שישבו על הספסלים הציבוריים שבלב המרכז המסחרי. ובכלל. הייתה לי שעה פנויה. היה לי בית קפה. כמו שכבר אמרתי אצלי זו מין התניה. שולחן קפה ומחשב נייד. ויש לי גם סיפור לספר. אני מתיישב וכותב. ההווה הייתה הוויית פורמייקה.

1.

"יצא לך פעם לפגוש רוצח?" פנה אליי פתאום אדם שישב בשולחן ליד. "לא, אדוני," אמרתי בהיסח הדעת. זו אומנם שאלה שלא נתקלים בה בכל יום, אבל הייתה לי שעה אחת ואיזו סוגיה שביקשתי לפתור בסיפור שעליו עמלתי.

המחשב פתאום נתקע והייתי צריך להפעיל אותו מחדש. גיליתי בדיוק שככל החשמל לא מספיק ארוך, או ליתר דיוק השולחן שאליו ישבתי היה רחוק מדי מנקודת החשמל הפנויה בבית הקפה, וזה די הטריד אותי באותו רגע. וחוץ מזה, מי שרגיל לשבת בבתי קפה כבר מתרגל שפונים אליו בשאלות משאלות שונות ומשונות. "רוצח של חתולים פעם פגשתי," אמרתי לו, כשראיתי שהוא ממשיך להסתכל לעברי. וכשהמשיך והביט אמרתי "קייבינימט, המחשב הזה." "ואף פעם לא פגשתי רוצח אמיתי?" הוא שאל טוב. היה לו קול רגיל. יומיומי. "וואלה," אמרתי, "רוצח אמיתי לא פגשתי." בדיוק בא מי שהבנתי שהוא בעל בית הקפה, והביא לי חוט מאריך. עכשיו כשהמחשב התחיל לרצד הרגשתי נוח יותר. אמרתי, "פגשתי כמה אנשים שהרגו אנשים בצבא. זה נחשב?" "לא," הוא אמר. "זה בחזקת הקם להורגך." ככה הוא אמר. באלה המילים. "כתוב 'השכם להורגו'. להרוג זה לא לרצוח." ועוד אמר "על הריגה יושבים עשר, על רצח יושבים עולם."

ניסיתי גם אני להראות בקיאות במקורות. "אתה מדבר אם ככה על הדיבר הראשון, לא תרצח." והאמת היא שביקשתי כבר לחזור אל ענייני הכתיבה אבל עוד לא רציתי לרמוס את בדל השיחה שנוצר והפטרתי, "ואתה, יצא לך לפגוש?"

הוא גיחך. אבל זה לא היה סתם גיחוך. זה היה גיחוך עמוק. כלומר, הרבה אוויר היה צריך כדי להפיק קול כזה של גיחוך. אבל לא אוויר סתם, כזה שעובר בקלות בסימפונות, מהעולם אל תוך הגוף, אוויר אחר. כאילו הוא לקח את האוויר הרע מהעולם והאוויר הזה עשה קולות.

ז.

ככה אמר מנדלי מוכר ספרים:

הרי לא אני ולא בית אבא לא היינו מפליאים את העולם במעשינו. דוכסין, אפרכוסין ואסטרטיגין ובעלי-מלחמות לא היינו; על יעלות-חן ועלמות יפהפיות לא עגבנו; להתנגח כעתודים איש עם חברו או לעמוד כעדי-ראיה על דם אחרים בדו-קרב לא נסינו; וכיצד מרקדין עם כלות ובתולות במשתה-היין לא ידענו; ולצוד ציד נפש חיה בשדות וביערות לא יצאנו; לקצוי-ארץ וימים רחוקים לא נסענו ואיים חדשים לא גלינו; בסוד משחקים ומשחקות לא באנו, ועל שרים ושרות ותענוגות בני-אדם ממוננו לא בזבזנו.

ככה הוא אמר, ומה שהיה נכון אז נכון גם היום. אצלנו בספרות אין אנשים

רעים. כולם טובים. טובים ומוסריים. ואם חלילה לרגע לא היו מוסריים וטובים הרי שהם ובניהם ובני בניהם יתייסרו על זה עד סוף ימיהם.

ה.

אחרי שהוא צחק הוא אמר, "שלושה אנשים. שני מאסרי עולם." כעת הרמתי את הראש מהמחשב, והסתכלתי על האיש. שוב הוא צחק. הפעם זה היה צחוק משוחרר, לבבי. עכשיו, תמיד שיערתי שהרגע הזה הוא הרגע שבו הדם יקפא בוורידים ובעורקים, אבל הדם שלי המשיך לזרום בשלווה דווקא. הוא אמר, "יותר משאתה היית בחיים, אני הייתי בכלא." עשיתי חישוב. אני בן ארבעים ושבע. שני מאסרי עולם זה חמישים שנה. אם הוא ריצה אותם במלואם זה סימן לא טוב. סימן שגם בכלא היו צרות. נראה שהוא ראה לאן אני חותר. הוא אמר "לא ניכו לי שלישי. לא נתנו לי חנינה."

הוא אמר "אתה סופר, נכון?"

עכשיו. כאן יש עניין. אני תמיד אומר שמי שקובע אם אתה יכול להתהדר בתואר סופר הוא רואה החשבון שלך. השאלה היא פשוטה, האם אתה מרוויח מספיק מעיסוקך בספרות כדי להיחשב לסופר. כלומר באופן יחסי למה שאתה מרוויח.

את כל זה הסברתי לו.

הוא אמר "ואתה, כמה כאן אתה מרוויח?"

"אני, אמרתי, "אני מרוויח מעט מאוד."

הוא אמר "לא נורא. נראה לי אתה בסדר."

אמרתי, "אני יודע."

הוא אמר, "הנה אתה יושב איתי ואני לא דוקר אותך."

שנינו צחקנו. הוא הזמין קפה ועוד אחד בשבילי. אמרתי, "תן לי לשלם."

הוא אמר "אתה תשתה, אני אשלם."

ט.

"יש אנשים שחיו חיים פחות טובים משלי. יש דברים יותר גרועים מכלא. יש לך שלוש ארוחות ביום. אין לך צרות כלכליות. אתה מעביר את הזמן לרוב בלי דאגות. מה זאת אומרת בלי דאגות, אתה צריך לדאוג רק לגוף שלך. שיישאר שלם. כל היתר המדינה דואגת בשבילך. אוכל. בריאות. פרנסה." "איזו פרנסה?" אמרתי. "אין לך שום פרנסה."

"יש לך פרנסה", הוא אמר. "אתה לא מתפרנס, אתה לא מפרנס, מפרנסים אותך."

"אה, אמרתי, כן."

"חיים שלמים כמעט חייתי על חשבון המדינה. לא עבדתי יום. יש חיים יותר גרועים מאלה."

"והחופש, ציינת. "מה איתו?"

"חופש זה כשאינ דאגות", הוא אמר. "כשיש דאגות זה לא חופש."

השעה הייתה כבר שמונה שלושים ושתיים. השיעור שלי מתחיל בתשע. אני שונא לאחר. אולי מרוב שאני שונא לאחר יצא לי כבר כמה וכמה פעמים לאחר. ומה שגרוע יותר הוא שהתלמידים התלוננו בפני מנהלת המתנ"ס שאני לא מגיע בזמן. כל פעם אני מוצא איזה תירוץ אחר, האוטובוס לא הגיע. הייתה תנועה. חיכיתי שעה ואף מונית לא עצרה לי, היום בלי אפליקציה לא תתפוס בחיים מונית. ככה אני אומר והם אומרים נכון, נכון, אבל בכל פעם שאיחרתי קיבלתי מכתב קטן ממנהלת המתנ"ס שבו כתבה שהתלמידים מתלוננים שאני מאחר. זה גם קצת פוגע באמון בתוך הכיתה. הרי לא אגיד להם שנעלבתי מזה שהתלוננו. והם מצידם לא יסגירו את המלשין. ואז נוצרת אווירה של חשד. הם רואים עצמם לקוחות. לא אנשים שנפל בחלקם המזל ללמוד אצלי. אצלי.

את כל זה אמרתי לו. הוא הנהן, קצת הצטחק ואמר, "כן. מלשינים זה הכי גרוע."

י.

"כן," אני חזרתי אחריו, "מלשינים זה הכי גרוע." היה פעם סופר אחד שהיה מצליח מאוד. ידעתי שהוא עובד בשחור מה שנקרא. הוא ערך ספרים עבור סכומי עתק. הוא נתן הרצאות בבתים פרטיים בשביל כסף מזומן. לא מספיק הכבוד, היוקרה והתהילה שהוא זכה בהם ולא אני, הוא גם חי חיים טובים ונוחים. ואני לעומת זאת טרף לנושים, להצמדות, קנסות פיגורים וריביות נשך. בלילה מר אחד התקשרתי למלשינן של מס הכנסה ודיווחתי עליו. אחר כך ראיתי אותו מסתובב ברחוב, כאילו כלום. אותו דבר. ככה ייעשה לאיש. לא סיפרתי לו את זה.

הוא אמר, "אם לא היו מלשינים עליי, לא היו תופסים אותי בחיים." אחר כך הוא הוסיף, "אם לא היו מלשינים עליי, לא הייתי יושב מאסר עולם אחד וגם לא את השני." ואז הוא אמר "תמיד יש חוקים." הוא הצית סיגרייה.

"גם אם אתה לא מקבל חוק אחד אתה מקבל חוק אחר. לא חוק. מערכת של חוקים. לא תרצה, לא תגנוב, לא תנאף, לא תרמה את מס ההכנסה, לא תשדוד באיומי סכין, לא תדקור, לא תגבה כסף באיומים, אלה חוקים. אתה לא חייב בהכרח לקבל אותם. אתה לא מקבל אותם, ואתה יודע שאם תעבור עליהם, יש מחיר. זה או בית כלא או לשלם לעורכי דין את כל מה שהרווחת. וגם אז לא בטוח שתצא מהכלא. אבל אתה יודע את זה. אתה גם יודע שיש סדר. כלומר יש מחירון. גנבה שווה שנתיים. שוד, שמונה, פחות או יותר, רצח שווה מה שאתם קוראים מאסר עולם. עשרים וחמש שנה. אבל אם לא קיבלת אותם אתה לוקח על עצמך מערכת חוקים אחרת. לא תבגוד, לא תמסור, לא תשטנקר. אבל כאן אין שום היררכיה. כאן זה כמו מסעדה שמגישה רק מאכל אחד ויש לו מחיר אחד. המחיר, חיים. או יותר נכון, מוות."

הוא עצר לרגע אחד, הסתכל עליי. "אתה מבין?"
"מבין," אמרתי.

י"א.

עכשיו צריך להבין. אני אין לי שמץ של מושג, אפילו לא פירור של מושג, איך הדברים האלה מתנהלים. כלא. מעצר. שוד. רצח. קראתי את טולסטוי. קראתי את דוסטויבסקי. אני יכול לדעת לכל היותר משם. אצלנו בספרות העברית, אין לקיחת נפשות, כמו שמנדלי מוכר ספרים כתב. הרצח הכי נתעב אצלנו בספרות זה רצח של כלב. הרצח הכי מפורט. איך בא. איך הוציא את הפטיש. איך רוצץ את הגולגולת וכן הלאה. כלב קטן. לא שאני מקל בזה ראש. אבל אני מנסה לחשוב על סכין שננעץ. על פגיון ששחט, על הדק שנלחץ, על אצבעות שלחצו עד שהעיניים של הבן אדם יצאו מחוריהן. ואין. אני את העניינים האלה לא מכיר.
אמרתי לו את זה.

הוא שתק לרגע ולעוד רגע. אחר כך אמר, "אתה יודע, כשנכנסתי לכלא לא ממש ידעתי לקרוא. הכרתי צורת אותיות אבל לא ממש לחבר אותן אחת לשנייה. האמת היא שזו לא חוכמה גדולה. אות מצטרפת לאות והנה יש לך מילה. אותו דבר לכתוב. אתה קודם רוצה לדעת מה אתה רוצה להגיד. אחר כך מחלק את זה למשפטים, אחר כך למילים ואז מצרף את זה. אות ועוד אותיות יוצאת לך מילה. מילה ועוד מילה, יוצא לך משפט. משפט ועוד משפט יוצא לך סיפור."

צחקתי. אמרתי, "זו פחות או יותר כל התורה על רגל אחת". הוא גם צחק. אחר כך הרצין ואמר, "את המאסר עולם הראשון, ניכו לי כמה שנים. יצאתי אחרי עשרים שנה. הייתי בחור חזק. לא נשאר לי אף אחד. אימא שלי ואבא שלי מתו. האחיות שלי לא רצו לשמוע ממני. באתי פעם אחת אליהם הביתה. ככה באתי. עמדתי בשער, היו ילדים ששיחקו בחצר. אמרתי להם שלום, אני הדוד שלכם. יצא אבא שלהם, ראה אותי, נכנס הביתה. יצאה אימא שלהם, האחות שלי, אמרה, אתה צריך ללכת. אמרתי, אני רוצה להגיד שלום, אני לא עשיתי לכם שום דבר רע. אמרה, אתה צריך ללכת. הילד שאל מי זה. האימא שלו אמרה, לא משנה, אתה לא מכיר. זה היה נכון, הוא לא הכיר. אמרתי לו אני הדוד שלך. הילד חיך. אימא שלו אמרה, אם אתה לא הולך אני קוראת למשטרה. למשטרה, אתה מבין. היא חשבה שהיא מאיימת עליי בזה שהיא תקרא למשטרה. אמרתי לה אני לא מפחד מהמשטרה, אבל אם את מבקשת שאלך, אלך. אמרה לי תודה. וגם יצאה וחיבקה אותי לרגע. ואז אמרה לך בבקשה. הלכתי. הסתכלתי בשעון. השיעור שלי אמור היה להתחיל בעוד עשר דקות. "אתה מסתכל בשעון, הוא ציין. "לא מעניין אותך מה שאני מספר?" אמרתי "מעניין מאוד, רק רציתי לראות שאני לא מאחר לשיעור. הפרנסה אצלי ממילא לא ממש בשפע." "אתה רואה, הוא אמר. "בכלא לא היו לך דאגות כאלה."

י"ב.

"המקום הבא שהלכתי אליו, הוא אמר, "היה אל ההוא." הוא שתה מהקפה. "אין לך הרבה זמן אז אני אספר בקיצור, הוא אמר. "אתה רואה, אני יש לי את הזמן שלי ואתה יש לך את הזמן שלך. אבל אני מכבד את הזמן שלך. למרות שהוא שונה מהזמן שלי. לא סתם אומרים שאתה עושה זמן בכלא. זה מה שאתה עושה. זמן. הזמן הופך לאיזה דבר שאפשר למשש וללוש באצבעות. אתה מבין?"

"מבין, אמרתי. עכשיו, הזמן הפך להיות מהותי. כל דקה ודקה. גם אני יכולתי למשש את הזמן. הפרנסה אצלי כאמור לא בשפע, וכמה מהמשתתפים כאן בסדנה במתנ"ס התלוננו בפני המנהלת, כאמור, שאני נוהג לאחר. זה לא היה ממש נכון. אבל נמצאתי תחת הרושם שאם אאחר עוד פעם אחת בלבד, ירד לי מקור פרנסה אחד לפחות בשנה הבאה. "אתה שומע, הוא אמר. התחלתי לאסוף את הדברים שעל השולחן.

"שב רגע," הוא אמר.

אני יושב.

"רגע אחד, תביא לו עוד כוס קפה," הוא אמר לבעל בית הקפה.
הצבעתי על השעון, רומז על זה שאני צריך לקום. הוא רמז לי עם היד
לשבת. התיישבתי. לא התווכחתי.

"בקיצור," הוא פתח, "באתי אני אליו. מה שהכי הדהים אותי היה שהוא
לא נבהל ולא קפץ. הוא ידע שאבוא. אפילו הציע לי קפה. סיגריה. ישבתי.
שתיתי. עישנתי. אמרתי לו, אתה יודע למה באתי. הוא אמר, יודע. הדלקתי
עוד סיגריה. לקחתי עוד לגימה מהקפה. ואז הוא אומר, עשרים שנה אני
חייתי כמו שאתה לא תחיה לעולם. כשאתה היית בכלא, אני הייתי מלך.
אמרתי לו, אבל עכשיו אני אשחט אותך. הוא אמר, תשחט. הוא ידע שאין
לו סיכוי. אמר, עשרים שנה כמו מלך עדיף על מאה שנה סתם. קמתי. גם
הוא קם. שלוות הנפש עזבה אותו. הוא קצת רעד. הוא בא לחבק אותי. הוא
בכה. גם אני בכיתי. הוא חיבק אותי. חיבקתי אני גם אותו. אבל הסכין כבר
היה לי ביד."

ככה אמר בן שיחי.

"כתוב," הוא אמר "ויבוא הניצב אחר הלהב. ויצא הפרשנדטא." ככה
הוא אמר.

"הפרשדונה," תיקנתי בלב.

לואיז גליק, זוכת פרס נובל לספרות, 2020 מאנגלית: יעל גלוברמן

אָוֶרְנוֹ

אָוֶרְנוֹ. שם קדום: אָוֶרְנוֹס. אגם מכתש קטן, במרחק 10 מייל מערבה
לנאפולי, איטליה;
הרומאים הקדומים האמינו שמקום זה הוא הכניסה לשאול.

את מתה כשהנפש שלך מתה.

אחרת, את חיה.

אולי לא עושה את זה בצורה הכי מצלחת

אבל את ממשיכה -

דבר שאין לך בחירה לגביו.

כשאני אומרת זאת לילדי

הם לא ממש מתייחסים.

הזקנים, הם חושבים -

זה מה שהם תמיד עושים:

מדברים על דברים נעלמים מן העין

כדי לכסות על כל תאי המוח האובדים.

הם קורצים זה לזה:

תקשיב לזקן הזה, מדבר אודות הנפש

כי פרחו מזכרונו המלה פסא.

נורא להיות לבד.

אני לא מתכוננת לחיות לבד -

להיות לבד כשלא שומע אותך איש.

אני זוכרת את המלה לכסא.

רוצה לומר - זה פשוט לא מענין אותי יותר.
אני מתעוררת עם המחשבה
את חיבת להתכונן.
בקרב הנפש תכנע -
כל הכסאות שבעולם לא יעזרו לך.

המכתבים

פעם אחרונה לילה.
בפעם האחרונה ידיך
מתאספות על גופי.

מחר יהיה סתו.
נשב יחד על המרפסת
מביטים בעלים היבשים נסחפים מעל לכפר
כמו המכתבים שנשרף,
אחד אחד, בבתינו הנפרדים.

כזה לילה שקט.
רק קולך ממלמל
את רטבה. את רוצה ל-
והילד
ישן כאלו לא נולד.

בבקר יהיה סתו.
נלך יחד בגן הקטן
בין ספסלי אבן והשיחים
מכסים עדין בערפל
כמו רהיטים שנעזבו למשך זמן ארוך.

תראה איך העלים נסחפים בחשך.
את כל שנכתב על פניהם שרפנו.

סירונית

נעשיתי עברנית כשהתאהבתי.
קדם הייתי מלצרית.

לא רציתי לנסע אתך לשיקגו.
רציתי להתחמן אתך, רציתי
שאשתך תסבל.

רציתי שחייך יהיו כמו הצגה
שבה כל התפקידים עצובים.
האם אדם טוב
חושב בצורה כזאת? מגיע לי
קרדיט על האמץ -

ישבתי בחשך על המרפסת שלך.
הכל היה נהיר לי:
אם אשתך לא תתן לך ללכת
זו הוכחה שלא אהבה אותך.
היא לא רוצה שתהיה מאשר?

עכשו אני חושבת
שאלו הרגשתי פחות הייתי
אדם טוב יותר. הייתי מלצרית טובה.
יכלתי לשאת שמונה משקאות בקלות.

נהגתי לספר לך את חלומתי.
אתמול ראיתי אשה יושבת באוטובוס חשוף -
בחלום, היא מתנפחת, האוטובוס שלה
נוסע משם. ביד אחת
היא מנופפת לשלום; השניה מלטפת
קרטון ביצים מלא תינוקות.

החלום לא מציל את הנערה.

סוס

מה נותן לך הסוס
שאני לא יכולה לתת?

אני מסתכלת בך כשאתה לבד,
רוכב אל השדה מאחורי המחלבה,
ידיך קבורות ברעמטה האפלה
של הסוסה.

אז אני יודעת מה נח מאחורי שתיקתך:
בוז, שנאה אלי, לנשואים. בכל זאת
אתה רוצה שאגע בך; אתה צועק
כפי שצועקות כלות, אבל אני רואה
שאין ילדים בגוף שלך.
מה יש שם?

כלום, אני חושבת. רק בהילות
למות לפני שאמות.

בחלום, צפיתי בך רוכב על הסוס
על פני השדות היבשים ואז
יורד: שניכם הלכתם יחד;
בחשך, לא היו לכם צללים.
אבל חשתי איך הם מתקרבים אלי
שכן בלילה הם מגיעים לכל מקום,
הם אדוני עצמם.

תסתכל בי. אתה חושב שאני לא מבינה?
מהי החיה אם לא
מצבר מן החיים האלה?

כאב, פירושו לאהוב נוית בראל

עם זנייתה של לואיז גליק בפרס נובל לספרות

אולי בלתי אפשרי להעניק פרס ספרותי בינלאומי לשירה, גם אם מכירים בחשיבותה של הסוגה, היות שקריאת שירה מתורגמת היא מלאכה מתסכלת מעיקרה, שמותרת את הקורא בלי שידע מה הוא מפסיד מתוך השיר בשפת המקור, וכך נעלמים מעיני השופטים משוררים טובים, מורכבים ומסועפים מרחבי העולם, שעבודת השירה שלהם תלויה באופן משמעותי בלשון שבה הם כותבים – על כל תאי המשמעות הכפולים והסודיים שלה ושכבותיה הצליליות וההיסטוריות. ואולי זוהי סיבת הבחירה במשוררות האחרונות שזכו בנובל, שימבורסקה וגליק, שחולקות יחד סגנון בהיר במיוחד שמציע התבוננות כלל אנושית על תופעות שכל קורא עשוי להכיר, כך שאולי קל יותר לקרוא את תרגומי השירה שלהן ולהעריך את הפרויקט השירי שלהן לאורך קריירה ארוכת שנים. ואולי השופטים מתייחסים לקריירת כתיבה בת עשרות שנים כאל גראטיב בפני עצמו, מסוג מיוחד. לואיז גליק נתפסת בהקשר זה כמי שפרויקט הכתיבה שלה מקביל לפרישת סיפור: התבוננות מושכלת, אנליטית, מדודה – שלאוו דווקא מזוהה עם כתיבה נשית – על מסלול חיים ועל העולם המקיף אותם, ובתוכו, בהיבט, עולם המחשבות וגם החומרים הטבעיים.

שופטי הפרס השנה ציינו את העובדה שגליק תמיד רצתה להיות מובנת. גליק הביעה בעצמה התנגדות לכתיבה שאיננה מניחה נמען בבסיסה: "בערך באמצע שנות השבעים", היא כותבת בספרה מקוריות אמריקאית, "משוררים שמתבוננים פנימה החלו באופן סימולטני להתבונן בעצמם מתבוננים פנימה". גליק מציינת את הסכנות שבעיסוק המוגזם בעצמי: "ספרות עכשווית היא במידת מה ספרות של בחינת העצמי ותגובותיו. העצמי, במובן הזה, היה תגלית של המאה התשע-עשרה. אובייקט לזמן מה, שנתגלתה כלפיו סקרנות. ככל שהתבוננו בו ברוח של סקרנות ופתיחות, הוא תפקד כאחר: האמנות שנוצרה מפתחות כזאת היא אקט של חקירה. דינאמית יותר מאשר סטאטית. פרקטיקה נרקיססטית [...] היא סטטית, כי מיקומה אל מול העצמי מקובע. היא מצפה, יתרה מזאת, שהעולם ייכנס אף הוא לתוך אותה אובססיה".

מבקר הניו יורקר דן צ'יאסון ציין שגליק מדברת לאנשים שקוראים רק שירה – וגם לאנשים שאינם קוראים שירה כלל. שיש בשירה שורות לכל טמפרמנט, ולעיתים גם באותו השיר: "הנה שורה עבור הספקן, הנה עבור העקשן. אם אתה רוצה לדעת איך זה להתאהב, לעשות הפלה, להוליד ילד, להיות חולה מאוד, להתגרש, לקנות גבינה, לעשב, לשתול, להתאבל על הוריך ועל מוריך: תוכל למצוא זאת בעבודתה של גליק. שירה הם אנתמה לנחמה קלה, ולעיתים נדמה שהם מחרימים ואוסרים היגיון רגשי שגור ומקובל. ובכל זאת אנשים קוראים אותם כדי לדעת את קווי המתאר של החיים הפנימיים שלהם עצמם".

גליק, שזכתה עד כה בפרסים חשובים רבים אחרים, מקבלת את הפרס כעיטור זהב נוסף על גבי גביעים קודמים. למעלה מחמישים שנה היא מפרסמת שירה, מסות וגם הקדמות לספרי שירה שכתבו אחרים. מתוך הביוגרפיה שלה נדמה שחשוב לציין את העובדה שנולדה בניו יורק בצל מלחמת העולם השנייה וגדלה בלונג איילנד לאם משכילה, בבית שהכיל את הקלאסיקות של ספרות המערב. במסה בנושא ריאליזם היא כותבת שאפשר שמעולם לא הבינה את המשמעות המדויקת של מה שנקרא ריאליזם, היות שכקוראת היא אינה מבחינה או מפלה בין ריאליזם ובין פנטזיה. "הקריאה המוקדמת ביותר שלי היא מיתולוגיה יונית. כמו שזה עם התפילות שלי, שום דבר לא נמחק, אבל קטגוריות נוספו. בתחילה ספרי עוץ. אחר כך ביוגרפיות, ספרי ה'איך-ל' של הילדות. איך להיות מאדאם קירי. איך להיות לו גריג. איך להיות לידי ג'יין גריי. ואז, בהדרגה, הרומאנים הגדולים באנגלית וכן הלאה. כל אלה יצרו קריאה שונה מקריאת שירה, פחות התייזבות על פי דרישה, יותר חופש". "איך ילדה הבינה ספרים?" היא שואלת במסה זו, ועונה: "כהזמנה לחיות בתוך הראש לכמה רגעים. כמתנה של ריהוט או עיטור לחיים האלה. חיים בתוך הראש הפכו, במשך זמן הספר, יותר ממוקדים, עשירים בפרטים מוזרים. בעוד ששירה הייתה הדרך שבה חשבת כשקראת, משוחררת מהעצמי המוגבל, המכוסה בנמשים שלך".

גליק כתבה שירים עוד כשהייתה ילדה, והתמודדה בטיפול פסיכואנליטי עם אנורקסיה שכמעט הובילה למותה כשהייתה נערה ואישה צעירה. את האנורקסיה היא מכנה בשירה "מסירות לרעב", ומודה שהבינה שהיא קרובה למוות, אבל זו נראתה לה מטאפורה פאתטית כדי לכונן היפרדות מאימה באמצעות שליטה על הרצון. עם ספר הביכורים שלה, שפרסמה

בגיל 25, היא מנהלת יחסים של ריחוק ואומרת שהיא קוראת אותו לאחור בעירוב של רכות ובושה. "היה לי סט של כישורים, אבל שום ידע על אודות העולם", צוטטה בערב ספרותי מן השנים האחרונות, שבו סיפרה שכתב היד נדחה עשרות פעמים לפני שפורסם. אף שנדמה שהתקבלותה הייתה מיידית, היא סיפרה לפחות על עוד כתב יד אחד שהמנטור שלה, המשורר סטנלי קוניץ, המליץ לה לא לפרסם והיא התעקשה בכל זאת. היה זה ספרה "אררט", שבו הספידה את אביה, ובמובנים רבים גם את הנכונות להיענות לדמות סמכותית גברית כמו קוניץ. כשהספר ראה אור, סיפרה גליק, "אף אחד לא אהב אף שיר ממנו, חוץ ממארק סטרנד. מארק אהב את הספר. ההתלהבות שלו הייתה משקל נגד לסטנלי. בסופו של חשבון, חשבתי שהעבודה שלי חיה". אימא שלה המליצה לה להוציא את השירים על בנה ועל האחיינית שלה. היא שקלה את ההמלצה אבל כללה אותם בספר בכל זאת. "טוב, אז פשוט אל תקראי אותם בניו יורק", הציעה אימה. מערכת היחסים עם אימה נדונה בשירים רבים בחומרה המשלבת פיכחון וחמלה. זהו צירוף שמייצר את הטונאליות המיוחדת לגליק, שיש שיקראו כפשטנות דיווחית של תובנות שאינן מבהיקות במיוחד, ויש שימצאו בה חוכמה יוצאת דופן וחקר פנימי מעורר השתאות (גם פנים הנפש וגם פנים־ספרותי; גליק עושה שימוש תכוף ביצירות קאנוניות קודמות ונוטעת בהן את נקודת התצפית שלה). התנודה הזאת בין רושם של שירה פשוטה ובלתי מרשימה ובין התודעות לתודעה מרתקת משותפת לקוראיה של גליק מאז החלה לפרסם.

נדמה שבחירתה השנה – על אף ציפיות שבוטאו באתרי ההימורים שתזכה יוצרת שנחשבת למבטאת באופן רדיקלי יותר את קולו של מיעוט מוחלש ממרחבים המצויים במרחק משמעותי מארצות הברית או אירופה – מגלמת בתוכה אמירה כלפי מעמדו של ההומניזם בארצות הברית בפרט ובעולם בכלל, היות שבשורה התחתונה, ערכים של רצון חופשי, של אי-ויתור על יופי ושימת לב אל מה שנדמה בלתי חשוב, הם הערכים שמגולמים בשירתה של גליק, גם כאשר היא מתבוננת בתצלום משפחתי, גם כאשר היא מייצגת מחדש אלה מיתית וגם כאשר היא מוצאת גן עדן בגינת פרחים. יש שימצאו בבחירה זו של גליק חובבת הטבע את הדי הבחירה שטרם נעשתה, בגרטה טונברג, ככלת פרס נובל. זוהי אינה שירה של פיגורות ושל קתדרלות לשוניות, אבל השימוש התכוף שיש בה בגלישות, למשל, נרתם למטרה האסתטית שקשורה לחשיבותה של התבוננות. נימוקי

השופטים על אודות המהלך של גליק מהאוטוביוגרפי לאוניברסלי לא רק מניחים את קיומו של האוניברסלי, הנחה שישנם לא מעט שיערערו עליה, אלא מעידים על שאיפה ליצירת קורפוס ספרותי בינלאומי המשותף לקוראים רבים, שאיפה להיכרות כלל עולמית עם פואטיקה מרובת תוצרים והישגים, שמגלמת בהבעת חקר עצמי וחקר גלובלי.

לואיז גליק, שירים

מאנגלית: נויט בראל

זיכרון ראשון

פעם מזמן, נפצעת. חייתי
 לנקם את עצמי
 כנגד אבא שלי. לא
 בגלל מה שהוא היה -
 בגלל מה שהייתי אני: מראשית הזמן,
 בילדות, חשבת
 שכאב פרושו
 שלא אהבו אותי.
 פרושו שאהבתי.

עיגול חום

אמא שלי רוצה לדעת
 למה, אם אני כל כך שונאת
 משפחה,
 הלקתי והקמתי אחת. אני לא
 עונה לאמא שלי.
 מה ששנאתי
 היה להיות ילדה,
 ושלא היתה לי בחירה
 אילו אנשים אהבתי.

אני לא אוהבת את הבן שלי
 באפן שבו התכונתי לאהב אותו.
 חשבתי שאהיה
 אוהבת הסחלבים, זו שמוצאת
 פרח טריליום אדם שצומח
 בצל הארץ ולא
 נוגעת בו, לא צריכה
 להיות בעלים שלו. אני
 היא המדענית,
 שמגיעה אל הפרח הנה
 עם זכוכית מגדלת
 ולא עוזבת, אף
 שהשמש צורבת עגול
 חום של דשא סביב הפרח. וזאת
 פחות או יותר הדרך
 שבה אמא שלי אהבה אותי.

עלי ללמד
 לסלח לאמא שלי,
 עכשו כשאין לי שום יכולת
 לומר על הבן שלי.

שיר ערש

אמא שלי ממחית בדבר אחד:
 לשלח אנשים שהיא אוהבת לעולם האחר.
 את הקטנים, התינוקות – את אלה
 היא מנדנדת, לוחשת או שרה בשקט. איני יכולה להגיד
 מה היא עשתה עבור אבא שלי;
 מה שזה לא היה, אני בטוחה שזה היה נכון.

זה אותו הדבר, בעצם, להכין אדם
 לשנה, למות. שירי הערש - כלם אומרים
 אל תפחד, כך הם מיצרים פרפרנה
 לדפק לבה של האמא.
 כך שהחי הופך אט אט לשלו; זה רק
 המת שאינו יכול, שמתנגד.

המתים הם כמו סביבונים, כמו גירוסקופים -
 הם מסתובבים כה מהר עד שהם נדמים כדוממים.
 ואז הם עפים בנפרד: בחיקה של אמי,
 אחותי הייתה ענן של אטומים, של חלקיקים - זה ההבדל.
 כשילד ישן, הוא עדין שלם.

אמא שלי ראתה מות; היא אינה מדברת על שלמות הנפש.
 היא החזיקה תינוק, איש זקן, כאלו החשכה צמחה
 איתנה סביבה, משנה סוף סוף את הארץ.

הנפש היא כמו כל חמר:
 למה שהיא תשאר ללא פגם, תשאר נאמנה לצורה שלה,
 כשהיא יכולה להיות חפשית?

נשיקה נל לוגסי

זו לא הייתה נשיקה טובה. אבל חשבתי על זה אחר כך, ולא יכולתי להגיד שהיא הייתה גרועה מכמה סיבות: קודם כול, היא באמת לא הייתה עד כדי כך נוראית, ואני מרגישה שלומר שהיא הייתה גרועה לא עושה צדק עם ליפא, שבסך הכול סיים להיות חרדי לפני פחות משנה. שנית, זו נשיקה שחכייתי לה, במוכן כזה או אחר. נכון, היא לא הביאה איתה ניצוצות מטורפים אבל היה לי קשה להתאפק שלא לחייך בתוכה. התרגשתי כאילו זאת הייתה הנשיקה הראשונה שלי. הלואי שהנשיקה הראשונה שלי הייתה כזאת. היא לא הייתה. היא גם לא הייתה כיפית, או מרגשת. היא הייתה סתם־נשיקה. היו לי הרבה סתם־נשיקות בחיים, וזאת לא הייתה אחת מהן. וזאת הסיבה השלישית שאי אפשר לומר שהיא הייתה נשיקה גרועה.

אני זוכרת שרציתי לצחוק באמצע והתאפקתי, אבל זה באמת הצחיק אותי. יצא לי כבר לנשק כאלה שישר מבינים שהם לא התנשקו הרבה בחיים, אבל זה היה משהו אחר. הוא לא ידע איך לפתוח את הפה, אני נשבעת. לא שהתכוונתי לבלוע אותו על הפעם הראשונה, למרות שאני מודה שכבר פנטזתי עליו, אבל גם להתנשק בקטן היה מאתגר. בכל אופן, ובאופן מפתיע, רשמתי את הנקודה הזאת לטובתו.

יש לי חברה שאומרת שבתולים זה דווקא מושך. ובכלל, היא אומרת שחבר שלה מנשק גרוע, ושיש דברים יותר חשובים. פעם צחקתי עליה בגלל זה, אני זוכרת. איך אפשר ליהנות מנשיקה לא טובה? אז מסתבר שאפשר.

חשבתי על זה הרבה אחר כך. לא רק על הנשיקה, על כל הסיטואציה. עלי ועל ליפא, בעיקר. נזכרתי איך נגעתי בו בעדינות כשדיבר, איך תחבתי בעדינות אצבע אחר אצבע ברווחים שבין כפתורי החולצה שלו. פעם הוא שאל אותי מה אני חושבת על מכופתרות וצחקתי. אמרתי לו שאני אוהבת. מכופתרות אבל שחצי פתוח, נכון? הוא שאל. אמרתי שגם. אמרתי שגם אם זה סגור עד הסוף אני אוהבת. ביום שהתנשקנו הוא לבש מיץ מכופתרת מבד של לא־מכופתרת, שהזכיר לי קצת שמיכת פיקה. הוא השאיר כפתור אחד פתוח.

מבעד לרווחי הכפתור האצבעות שלי גילו עצמות בריח מרשימות, מאלה שהשקעים בהן מורגשים גם מבלי שרוכנים קדימה או יושבים זקוף. אלה העצמות האהובות עליי בבנים. זה הדבר השני שאני הכי אוהבת, מבחינה חיצונית. הראשון זה אצבעות ארוכות. לא בשביל הפינגרינג או משהו, פשוט כי זה יפה בעיניי. כשדיברנו הוא ליטף לי את העצם שמפרידה בין הירך למפשעה ופתאום שמחתי על זה שהיא שם, על זה שאפשר להרגיש אותה. הרגשתי שאולי גם זו עצם מושכת בעיניי, כמו שבעיניי עצמות הבריא.

עבר הרבה זמן מאז הפעם האחרונה שהייתי ערה כל כך לכל דבר קטן שקורה. משהו בחוסר הניסיון שלו הפך אותי דווקא ליותר לחוצה מאי פעם. זכרתי איך בלימודים הוא היה אומר לי שאני לא רואה בעיניי, ושפעם כשדיברנו הוא אמר לי, את בטח מהמתחילות. וזה נכון. גם איתו אני התחלתי, אבל זה לא היה אותו הדבר בשבילי. בעיקר כי רוב הפעמים שאני מתחילה עם בנים זה או במועדונים או באינסטגרם, ולא נעים להגיד אבל מראש אני יודעת שילך לי, כי זה התחלה לשם סקס. ומה לעשות – הסטנדרטים לסקס הם הרבה יותר נמוכים מסטנדרטים למערכת יחסים.

אני אפילו לא יודעת אם אפשר לקרוא לזה סטנדרטים. הכוונה שלי היא שבשביל לשכב לא צריך הרבה, וגם מקסימום אם יש לו קטן או שאין כימיה – הדרכים נפרדות ללא מבוכה מתמשכת. אבל אם את מתחילה עם מישהו כי את חושבת שיש לכם פוטנציאל לקשר, אז זה כבר סיפור אחר. יש הרבה יותר דברים לדאוג לגביהם.

ולמרות זאת, הדבר העיקרי שהדאיג אותי היה החלק הפיזי. קודם כול, כי כבר הבנתי לבד שהוא בתול. ויש לי ניסיון עם בתולים, וזה זוועה. לכתול מישהו זה אחריות נוראית, ולא, זה לא אותו הדבר כשבחורה היא זאת שבותלת. בותלת. איזה מילה מגעילה. ניסיתי לדמיין אותי ואת ליפא שוכבים, אבל לא ממש הצלחתי כי באמת קשה לי להשלים אתו דברים בדמיון. דמיינתי שהוא בטח מנשק בעדינות ושהוא בטח יעשה דברים שאני אבין שהוא ראה איפשהו, דמיינתי שהידיים שלו דקות. בכללי הוא דק כזה. הוא גבוה ממני בדי הרבה. כשהוא מחבק אותי או מנסה להחזיק לי את היד הוא קצת נוקשה. כאילו המפרקים שלו מוגבלים לתנועה רק בזוויות ישרות.

אבל גם אם הוא היה המביך מבינינו, אני זאת שהרגשתי מובכת. כמה

טיפשי היה מצידי להגיד לו לנסוע לים. כל מה שיכולתי לחשוב עליו זה איך הלחות תהרוס את המחליק. כשישבתי ניסיתי להיות מודעת לאיך אני מחזיקה את הבטן, לאם אני לא נראית שפופה מדי. כשחזרתי וגיליתי שיש לי קצת שפם וגם שהגבות לא מנוקות כמו שצריך בכלל דאגתי. אבל נזכרתי שיש לי ידיד שסיפר לי פעם שהפסיכולוגית שלו מחלקת חששות לשני סוגים:

הסוג הראשון הוא חששות הכרחיים - כלומר, חששות שיש בהם תועלת ושנובעים מסיבה הגיונית. הסוג השני הוא חששות לא הכרחיים - כלומר, חששות שאין בהם תועלת ושהם חסרי ביסוס והיגיון.

ניסיתי להרגיע את עצמי בשיוך של רוב החששות שלי לסוג השני. כי אולי היה לי קצת שפם, אבל היה חשוך. וגם התנשקנו, אז אולי זה לא הפריע לו. אבל אז התחלתי לדאוג. כי יש לו משקפיים, אז אולי הוא כן ראה. ואולי הוא לא אמר כלום כי הוא לא רצה להעליב אותי, אבל בעצם זה ממש הגעיל אותו. אולי הוא נישק אותי פשוט כי הוא חרדל"ש בתול בן עשרים ושלוש שכל ההורמונים שלו זזים בתוך הגוף כמו אטומים בתוך מבחנה ונתקעים בכל פינה ורק מחכים לצאת החוצה. אולי הוא דמיין שאין לי שפם כשהוא נישק אותי? אולי הוא דמיין מישהי אחרת? אני לא דמיינתי מישהו אחר. וגם לא פתחתי עיניים כדי לבדוק אם הוא השאיר אותן פתוחות, כי חשבתי שיש סבירות קטנה שזה קורה. ולא רציתי להרוס, כי בסך הכול זאת הייתה נשיקה טובה.

העיניים הרעבות אורית נוימאיר פוטשניק

הסיפור הזוכה במקום השלישי
בתחרות הסיפור הקצר של אגודת הסופרים

"ויהי חיקך מקלט ראשי". מי מבין את השורה הזאת? אני סוקרת שלושים זוגות עיניים אדישות. זה השיעור הראשון בבוקר. חורף. הם עוד מנומנמים. שעה נוחה למורה שרק רוצה להעביר את השיעור בשלום ובלי עימותים. הם לא בדיוק לומדים, אבל גם לא ממהרים להפריע את מה שאמור להיות מהלך השיעור התקין.

"חיקך – " אני דוחקת בהם, "אז מה זה חיק, מישהו יודע?"
"נו", אני מאיצה בהם, תוציאו טלפונים, תבדקו, אני מרשה. מרגע שהזכרו הטלפונים הם נענים לי, לפחות למראית עין, המכשירים נשלפים חיש קל מהתיקים.

"הרווח בין החזה לזרוע, מקריא עומרי מקצה הכיתה. "אז הבנת?" אני שואלת אותו. "כי אני לא הבנתי שום דבר. ויהי חיקך מקלט ראשי. מה הוא רוצה ממנה? מה זה מקלט ראשי? הוא מתכוון למקלט כמו שאנחנו מכירים? לממ"ד?" הכיתה שקטה.

"לא, ברור שלא, זו מטאפורה. זוכרים מה זו מטאפורה?" אני ספק מסבירה ספק מדברת עם עצמי. "אז מה זה ויהי חיקך מקלט ראשי?" אני מאיצה בהם.

"אני יודע." עומרי קופץ שוב. "אולי הוא רוצה לשים לה ראש על הציצים." הוא מבליט את החזה, מגחך גיחוך מרוצה מעצמו אבל מבליע רעד קל. לא לגמרי בטוח אם הצליח לשטות בי, להערים על השיטה, לדבר גסויות בחסות תוכנית הלימודים, או שעוד רגע יכה בו זעמי בתוספת הערת משמעת.

אני מחייכת אליו. "תודה עומרי, אני חושבת שרוב הפרשנים של השיר יגידו, במילים פשוטות, שהוא רוצה חיבוק, שהוא מבקש הגנה אימהית, אבל יכול להיות שדווקא אתה צודק, או שכולכם צודקים. אנחנו נדבר על זה כשנמשיך ללמוד את שירי האהבה של ביאליק. אני אחלק לכם את השיר הבא של ביאליק שנלמד, תקראו אותו בבית ונדבר על הפרשנות של עומרי כשנגיע אליו." אני מעבירה את הדפים בדיוק עם הצלצול ואוספת את הדברים שלי במהירות.

נועם נשאר אחרון. מזה זמן הוא עשה לו הרגל להשתהות. בעוד רגע

בוודאי ייגש לשאול שאלה. אני רגילה למשתהים. יש כאלו שעושים זאת כל השנה ויש מתחלפים, אבל תמיד יהיו אלה שמצוקות הנעורים שלהם יאטו את יכולתם לארוז שתי מחברות ולצאת מהכיתה, ראשם נטוי לעבר ידיהם העושות בקדחתנות בתוך התיק, כאילו מחפשות בו אוצרות עלומים, אבל העיניים שבות ועולות אל שולחן המורה, תרות אחר רסיסי תשומת לב והכרה.

מתחילת השנה נועם הוא מהאחרונים לצאת ולאחרונה פתאום גם יש לו שאלות. שאלות טובות, תמיד ילדותיות קצת ובכל זאת אינטליגנטיות בדרכן. היום אין לי כוח ואין לי סבלנות, אבל קוצר הרוח שלי לא מצליח להרוג את הסקרנות. הוא נער נבון, ילד יפה, פורח בשיעורי ספרות. זה לא מאפיין את הבנים בכיתות האלה, הבנים שטובים במתמטיקה ואוהבים את שיעורי המחשבים (בעיקר בגלל הפנטזיות שלהם על קריירה ושגשוג כלכלי), אבל מצליחים להיות מטומטמים מאוד, עילגים וקהים כשזה מגיע לכל דבר אחר, ממהרים להתרחק בבוז מכל מבע של רגש.

"המורה, אני חושב שכשביאליק אומר אם ואחות, הוא לא באמת מתכוון לזה, זתומרת, אולי הוא רק קצת מתכוון לזה וקצת לא מתכוון." הוא מהסס, מבליע גמגום. "זתומרת אולי כן רוצה את מה שעומרי אמר, את יודעת, את הגוף שלה, אבל לא כמו שעומרי התכוון, אלא כמו שהוא אמר את זה, לא ככה." עיניו מושפלות. ידיו מומללות שרוך שמשתלשל מהסוטר שלו. כפות ידיו יפות, גדולות, משורטטות בקווים חזקים. זרועותיו שריריות. הוא מתאמץ בשבילן. הם כולם מתאמצים, מודעים למראה שלהם ומטפחים את הגוף בחדר הכושר באדיקות נשית כמעט. בקיץ אפשר לראות את הכתפיים מתעגלות אל בית החזה המחוטב, את הפלומה הרכה שעליו, שכבר מוצאת את דרכה אל מפתח החולצה. בקיץ אפשר לראות. עכשיו חורף. תודה לאל על החורף. הריסים הארוכים, השחורים שלו עוד נוטים מטה. אני מהססת. "אני חושבת שזה מה ששירים טובים עושים, נועם. הם מאפשרים לנו לקרוא ולהבין יותר מדבר אחד, לפעמים אפילו דברים סותרים."

"אני חושב שהוא פשוט לא מעז לומר לה את כל האמת, את מה שהוא באמת רוצה ומרגיש," הוא אומר בחדות פתאומית, בשקט. "בגלל זה הוא כותב במין צורה כזאת." "ומהי כל האמת?" אני שואלת ומתחרטת מייד. הוא שותק. "אתה קורא נפלא ורגיש של ביאליק," אני מחייכת אליו. "בוא, אתה מאחר לשיעור הבא."

בלילה אני דוחקת בדורון שיבוא כבר למיטה. הוא מבין מה אני רוצה, אבל מתמהמה אצל המחשב. אני מפצירה, מלטפת, מתחננת, כמעט מתחננת. בסוף הוא בא. אינני יודעת מה מתרחש בינו לבין המחשב שלו, כל השעות האלה במשרד ואז כל השעות האלה בבית. מה קורה ביניהם? מי נמצאת שם מתחת לאצבעותיו, בין המקשים, בתוך הזרמים העדינים שעוברים בשבבים האלקטרוניים? אני לא יודעת ולא רוצה לדעת. גם הוא לא יודע מה עובר לי בראש לפעמים, מה הוא בכלל יודע? בסוף הוא בא. בסופו של דבר הוא מכיר אותי ואני מכירה אותו. הוא יודע מה אני צריכה ואני יודעת מה הוא אוהב. אנחנו יודעים להיות טובים זה לזו בימים של חסד. "הבאתי לך את הספר שרצית", "הבאתי שושי", "בואי נלך לסרט", "תני לי לרדת לך". אני נותנת, עוצמת עיניים, הוא מכיר אותי היטב. הוא לא יודע מה עובר לי בראש. הוא עולה אל פניי. אני מתנשמת, עייפה, אבל שולחת יד אל חלקי בעסקה. הוא עוצר את היד שלי, האחיזה שלו חזקה, תוקפנית, העיניים שלו נוצצות. חיוך קל, עקום. הוא הופך אותי בתנופה וחודר, חזק, חזק מדי, מאחור. אני לא אוהבת את זה, אבל משהו בי נענה לאלומות, אולי הוא כן יודע מה עובר לי בראש. בבוקר אני קמה מוקדם. מהתריס מסתננים קווים של שמש, נפרשים על הסדין, חושפים בו כתם דם. לא דם של ציפייה ולא של אכזבה ולא של כאב.

אני פוסעת בשקט אל תוך חדר המורים. למה קוראים לו חדר המורים? ברבע לשמונה בבוקר כולן כבר שם. המורות למתמטיקה מסתודדות סביב השולחן ששמור רק להן, בבליל של רוסית ועברית. איש לא הקצה שולחנות בחדר המורים ובכל זאת המקומות קבועים, כאילו סידרה אותם יד נעלמה. כל אחת נופלת למקומה הטבעי, כולן מלבדי. סביב שולחן אחר המורות מכרסמות מצלחת ירקות קולקטיבית שתציל דווקא אותן משיני הזמן. בינתיים זה עובד. הן נוקשות בעקבים דקים, מחליפות נקירות קטנות על הלחי בצאתן ובבואן ונראות כאילו יצאו מדפי מגזין אופנה. הראל, המורה לפיזיקה, מסתובב בין כולן שמנמן אך גבוה וזוח. אותו לא מטרידות זוטות כמו המשקל העודף שלו או כתם קטן של טחינה על הג'ינס, שנשאר שם עוד מאתמול. באורח פלא, זה גם לא מטריד אף אחת אחרת בחדר המורות הזה, אף אחת שלא הייתה נתפסת בעצמה לעולם בחברת פיתה ושלא הייתה מפספסת כתם או קמט בחולצה שלה, או של כל מורה אחרת בבית הספר. הן מעריצות את הכמעט

מטר תשעים שלו ואת הקול העמוק, הסמכות, שהביא אתו מהיחידה המובחרת, ומהסמנכ"לות (שממנה לבטח העיפו אותו, אחרת למה הוא כאן?). גם התלמידים מעריצים אותו ונשמעים לו כמו שלא יישמעו לאף אחת מאיתנו לעולם. אפילו אני מרשה לעצמי לפעמים להיות פחות מרירה, פחות ביקורתית, כשהוא מחליט להקיף דווקא אותי בפטפוטי הבריטון שלו, הקרובים מדי, תמיד קרובים מדי. אבל זה לא קורה הרבה, בדרך כלל הוא חג סביב הצעירות, אני מזכירה לעצמי להתעשת כשאני רואה אותו רוכן שוב אל אחת מהן.

"איתן ששון, אבא של נועם מי"א 3, רוצה לקבוע איתך פגישה." דינה המזכירה מנערת אותי משרעפיי. "אמרתי לו שאת פנויה היום בשעה שנייה, אני מקווה שזה בסדר." "בסדר, תודה," אני עונה בקרירות. "למה הוא לא קובע איתי? ההורים האלה חושבים שהם מנהלים את בית הספר," אני מסננת ליד אחד השולחנות ונענית בהמהומי הסכמה. לא נלהבת, אבל בכל זאת הסכמה.

בתשע ורבע בדיוק הוא נכנס. מכנסיים שחורים מחויטים, חולצה אפורה בהירה מגוהצת, כמעט מתפקעת על שרירי הזרועות. אולי יש להם מינוי משפחתי לחדר כושר, אני לא יכולה להחניק את המחשבה. מגולח למשעי, שיער מאפיר קצוץ בתספורת מוקפדת. הוא דוחה את ההצעה שלי לכוס קפה. "בוא, נמצא חדר שקט לשבת בו," אני אומרת ופונה במעלה המדרגות. "לא," הוא יורה. "אין צורך, זה יהיה קצר. אני צריך לחזור לעבודה. אנחנו באמצע פרויקט חשוב. אבל בכל זאת באתי, זה לא סובל דיחוי." "אני מאוד מעריכה את המסירות שלך לבית הספר וללימודים של נועם," אני אומרת ומתיישבת מולו בחדר המורים, מאחרת להבין שנפלתי בפח. "לשמחתי אני לא צריך להיות מסור ללימודים של נועם," הוא אומר בלסת קפוצה. "נועם ילד חכם. חמש יחידות מתמטיקה, חמש פיזיקה, חמש מחשבים והכול בהצטיינות. הוא יכול לקבל מאיות בקלות גם בשאר בחינות הבגרות, כמו שאני קיבלתי, לא שאני מבין בשביל מה בחור כמוהו צריך בכלל ללמוד את כל המקצועות האלה, מה זה יעזור לו בחיים? אבל בסדר, אלה הדרישות, אני מכבד את זה. אבל למה אני צריך למצוא את זה בחדר של הבן שלי?"

קולו מתגבר ומתחיל למשוך תשומת לב בתוך חדר המורים. אין כאן הרבה מורות, אבל מי שנמצאת כבר זוקפת אוזניים בעניין. הוא שולף את הדף שחילקתי אתמול. "העיניים הרעבות" של ביאליק. על הדף יש

כמה הערות בכתב ידו של נועם ורישום שלא מותיר מקום לספק: הנער
הבהיר לעצמו את המילים הקשות. אני משתדלת להפיק חיוך נונשלנטי
ככל האפשר. "ציייר לא רע, הבן שלך. גם תלמיד טוב, באמת נער מאוד
מוכשר. גם רגיש," אני מוסיפה בהיסוס קל. "הנושאים האלה מאוד
מעסיקים אותם בגיל הזה," אני שוב מנסה לחייך. "כדויק בגלל זה בחרתי
ללמד את שירי האהבה של ביאליק. אני לא חושבת שצריך להתרגש."
"את לא חושבת שצריך להתרגש?" הוא כמעט צועק. "את לא חושבת?
זה מה שהם צריכים לקרוא בשיעורים בבית הספר? מספיק הם מוצפים
בפורנוגרפיה, בטלפונים שלהם, בפרסומות בכל מקום, אתם צריכים לתת
להם מקום נקי מכל זה, לתת להם ללמוד בשקט. מה את מביאה לתוך
הכיתה? לבן שלי אני לא דואג," הוא מוסיף מייד, "הוא תלמיד טוב,
הוא ידע להתגבר על" – הוא מהסס לרגע – "אני לא יודע איך לקרוא
לזה בעדינות, ההפרעות האלה לריכוז. כן, הוא יצליח ואל תדאגי, הוא
כבר פגש חברה אחת או שתיים, על זה ביאליק לא ילמד אותנו," הוא
מוסיף, מעקם חיוך ניצחון וזוקף עוד קצת את הכתפיים. "אם אתה לא
דואג, מר ששון," אני מעירה ביובש, "למה הגעת באמצע היום העמוס
שלך?" "כי אני חושב על כולם," הוא מרעים, "אולי בניגוד לכמה מורים
כאן. מה עם הבנות בכיתה?" הוא מתריס, "את לא חושבת שזה קשה
בשבילך? מטריד? עכשיו כשאני חושב על זה, זו הטרדה מינית ממש,
באמצע השיעור." בשלב הזה מובן שכל הנוכחות בחדר המורים מאזינות
בשבע אוזניים, מלכסנות מבט מאחורי מסכי המחשב או מעל ערמות
המבחנים. "מר ששון, אני אומרת בשקט, עוד לא לימדתי בכיתה את
העיניים הרעבות. אנחנו נדון ביחס של ביאליק לנשים בעין ביקורתית,
אני מבטיחה לך, אבל אלה שירי ביאליק." "ביאליק," הוא כמעט נוהם,
"זה מה שאת צריכה ללמד את הילדים? שהמשורר הלאומי של מדינת
ישראל היה סוטה?" הוא מכחכח בגרונו ואומר בחדות, בתקיפות: "אני
רואה שאני צריך לפנות למנהלת. אבל עכשיו אני באמת חייב כבר לחזור
לעבודה. תודה נורית." הוא קם ויוצא. אף אחת בחדר לא אומרת מילה.
כאחרונת התלמידות, אני סופרת את השניות לצלצול.

למחרת, בתום יום הלימודים, אני מוצאת את נועם אורב לי בשער בית
הספר. "המורה, אני עובר כיתה בשבוע הבא, אחרי התעודות, ההורים
שלי וזיוה המחנכת חושבים שזה טוב בשבילי ובאמת יש לי יותר חברים

בי"א 5. אז לא אלמד אצלך יותר. אבל רציתי להגיד לך שבאמת אהבתי את השיעורים שלך."

"תודה, נועם, זה מאוד משמח אותי לשמוע," אני עונה ביובש. "וגם," הוא מהסס, שוב משפיל את ריסיו הארוכים, "התחלתי בזמן האחרון לכתוב קצת שירים, חשבתי שאולי אני אוכל להראות לך אותם, רק תגידי אם הם טובים או לא." אני מפשירה מייד. "אני מאוד אשמח לקרוא אותם, נועם," אני מחייכת אליו. "לא הבאתי אותם לבית ספר," הוא אומר. "אני פוחד שאולי ימצאו אותם, יצחקו עליי, אולי אפילו את תצחקי עליי," הוא מבליע חיוך, "אני לא ביאליק." פתאום הוא מיישיר מבט, זיק תקווה ילדותית מבליח בעיניו. "תגידי, את חושבת שגם על ביאליק החברים שלו צחקו, לפני שהוא נהיה, את יודעת, המשורר הלאומי?" "זאת הייתה תקופה אחרת, נועם," אני מנסה לגשר על אלף תהומות. "זאת הייתה תקופה אחרת, אני לא יכולה לומר שהגברים אז היו פחות קשוחים, אולי הם היו אפילו יותר קשוחים, אבל הם היו פחות גסים. אתה מבין למה אני מתכוונת? עזוב, לא חשוב, אולי אני בכלל טועה. בכל מקרה, אני כל כך שמחה לשמוע שאתה כותב, נועם. אולי תרצה לבוא באיזה יום אחר הצהריים להראות לי את השירים? אתה יודע, עכשיו כשאני כבר לא המורה שלך. נוכל לדבר עליהם?"

הוא לא בא. לא שמעתי ממנו מאז. במסדרונות אני רואה אותו לפעמים, שועט לצד חבריו, צוחק איתם בקולות רמים, כשהם ניתזים זה מהחזה של זה בחיבוקי ההתגוששות שלהם. מבטו מתחמק ממבטי. תמיד הוא ממהר קדימה.

כבר מאוחר. גם דורון לא בא למיטה למרות הפצרותי, מסתגר בתוך צג המחשב שלו, טוען שזה דחוף, משהו על לקוחות בניו יורק. מחר יש לי שיחה עם המנהלת, כך הודיעה לי הבוקר דינה המזכירה. היא רוצה לדבר איתי על שיטות ההוראה והתכנים שעולים בשיעורי הספרות. קניתי מחברת חדשה. את הלפטופים וליטופיהם אני משאירה לדורון. בלילה אני מקרבת כיסא אל שולחן המטבח. אולי אצליח להציל משהו, בטרם ייסוג הכול.

שירים בזמן עבר סיגל בן יאיר

.1

למרות שהגעגועים הלכו וכבדו
והלמו בי כמקבת
לא כתבתי לך. מלים הן עבודה ורה,
תבנית זכר וזכר או
צ'לם בהמה ורמש. זחלי אות.

אני צריכה לנסע הרחק מכאן לארצות
בהן השמש הפוכה.

מהי תפלה?

פני פונות אל עבר צבא שמים
הלב נסתר הדם הולם הולם,
וגם אם לא אפרץ בבכי
עלינו, תעלם האדמה מפני

.2

כבר איני יודעת עוד את הימים
המתוקים. יש בתוכי שריטות שנפצרו יש
לי צל שמכסה
את מחצית הזכרון כמו גלימת קוסם.
מי ישיר לי ערש
דני שעות נעלמות, הזמן חומק כמו עכברוש
למחלתו, בעור ומר, אנושת לבו
פועמת עוד
מי יקאב את מכאובי מי יקרא לי שוב לבוא
מתוק מתוק מנשוא
תעתיעי.

שירים מרב פיטוין

לאהוב את השירה

כלומר לקשר את אָזני אל מפתן דלתה
ולקשׁיב בלי הרף לרנע בו היא מתעוררת.
להשאיר לידה, למשל עם שחר,
כשהיא מרטיבה את החלונות בכחל
בלתי צפוי, כמו לבה של להבה.
לא לקום אפילו להשתין, לפנות
בלי לרטן את האשפה שהיא משאירה אחריה,
לעצר את בחילת הבהלה כשהשירים
נראים בחשך כמו חיות קטועות.
לאהב את השירה ולמחול לה
על כל הלילות בהם חמקה, כמו מתעמלת,
על קורת האור הנמתחת
מתחת לדלת ובקשה
לברח

זהב

לד'

הדבור בינינו מהבהב באפיק זוהר.
אסור לי לומר לך
איזה מזל שפגשתי אותך, או
כמה קרוב למעגל האש ישבתי,
קצותי כבר אצבעות ולשונות וכל מה
שאינו נזקר ומתאנה להם
לפני שבאת.

במדבר ההוא הקקטוסים היו גבוהים
ממני, הופכים את הדרך בלה לצמא.
השתדלתי להשאר על הכביש,
למלא דלק בזמן, לזכר להמר רק בכסף קטן,
לא להביט במראת המכונית כדי לא
לראות את פני הקרועים פקרצע.

נשארת בימים.

הוא זרם עלי, המזל הזה, כמו קלוח
מטבעות מלועה של מכונית קזינו,
כמו שלולית האור המתפשטת בבקר
על עדרי חצץ ואבק, קוראת לחיות קטנות
לשתות, לשאף, לזקף.

אם הייתי מפרה את הכללים ומספרת לך
שבצרוץ בינינו מצאתי זהב, שמפת הכבישים
מקבלת מובן כשאת מישרת אותה לצפון,
היית מתקנת אותי –
אומרת שהרכב כלו שלי,
שאני זו שפורשת אותה בעצמי
על מכסה המנוע הרועש של החיים.

זו דרך הנדיבה,
המתינות בה את נותנת מתנה:
לא מיד ליד, ללא משקל קרט וסכום,
רק נקודות של אור
ואמון מחלט שאוכל לחבר ביניהן.

שירים מרדכי גלדמן

שיר המעלות

התורה

חי כַּעַת עַל פִּי הַתּוֹרָה
שִׁמְעֵנִי קַמּוֹרָה הַגְּדוּל
רוֹאֵה אֶת הַחַיִּים לְפִי חֲלוּפֵי־תָם
בֵּין רִגְעַ הַנֶּבֶט לְרִגְעַ הַתְּפוּגָה
בְּזֶרֶם הַתּוֹפְעוֹת שֶׁל הַיָּם הַקּוֹסְמִי
וְעַם זֹאת עֲדִין פּוֹעֵם בִּי מוֹחַ עֲתִיק
בְּלֹא רֶסוֹן נְאוֹת
וּמַעֲוֹרֵר בִּי אוֹוֵי לַתְּהֵלָה
צָרוֹת עֵין קֵלָה כְּלִפֵּי הַשָּׁנִי הָאֲחֵרִים
חֲרָדוֹת מִקְּלוּלִים בְּגוֹף
תְּשׁוּקַת בְּשָׂרִים מִפְּתִיעָה
כְּאֵלוֹ חֲנִיַּת הַחַיּוֹת תְּלוּיָה בְּנוֹכַחֹתָם
כְּאֵלוֹ תְּשׁוּקָה וְסִבְלָה הֵם הֵם הָאֲדָם הָאֲמִתִּי
וְכַשְׂאֲנִי מְגַחֵךְ עַל מוֹחַ הַקּוֹף
שְׁלִי וְשֶׁל אַחִי לְטָרְגִיקוּמִי
מִבְּלִיחָה בְּלִבִּי חֲמֵלָה גְּדוּלָה
וּבְקַרְקָעִית עֵינֵי צִפָּה תְּכַלֵּת שְׂאִין לָהּ גְּבוּל
אֵין בִּי דִין וְלֹא דִין
וְאֲנִי אוֹהֵב אֶת מִגְּבֻלוֹתַי וְטַעֲוִיּוֹתַי
וְעוֹוִיתוֹת הַהֶבֶל שֶׁל כָּל מִכִּי הַסֶּבֶל
כּוֹתְבוֹת בִּי קַהֲלַת חֲדָשׁ

לְבֵית הַקֶּפֶה אַרְבַּע מַעְלוֹת
1. מְקַנְיָטוֹ כְּפוּל מִשְׁבַּח
2. עֵץ גְּבֵה קוֹמָה נִשָּׂא בְּפִתְחוֹ
כְּשׁוֹמֵר סֶף מִטְּאִפִּיזִי
3. לְעֵתִים יִשְׁבַּתִּי שָׁם עִם ס.
וְגַם כְּשֶׁאֲנִי לְבִדִּי הִיא אִתִּי
4. הוּא נִשְׁקָף אֶל רְחוֹב יְלֻדוֹתַי

הַמֵּלֶת דְּרוּרִים דְּרָה בְּעֵץ
וְהֵם נוֹחֲתִים וְחוֹטְפִים פְּרוּרִים
בְּזִרְיוֹת הַנֶּרְאִית כְּעֲלִיצוֹת
וְכָל דְּרוּר הוּא נִשְׁקָף עֲדִינָה
וְרְחוֹב יְלֻדוֹתַי הוּא מְשַׁל
שְׂאֲנִי נִמְשְׁלוּ –
אֵין דְּבַר שְׁלֹא הַשְׁתַּנָּה בּוֹ
מִקְּבֹד שְׁמוֹ "שְׁלֵמָה הַמְּלֻךְ"
גַּם מְרַחֵקוֹ מֵהֵימָּן
קְבוּעַ וְלֹא יִשְׁתַּנָּה
אֶלָּא אִם צוֹנָאֲמִי יִתְעַרְבֵל
מִהֲלֶךְ שֶׁל רִבְעַ שְׁעָה
בְּשִׁדְרַת אֲשֵׁלִים וְזִיתִים
וְאֶטְבֵּל בְּמִרְחָבִי אֵינְסוּף

מה לי ולה

האם ראיתם מימיכם
יונה ישנה?
על גגון פח קטן
אליו נשקף חלוני
היא ישנה בכל לילה
ואני מתבונן
בבוא החשכה
תנחת על הגגון הצר
מתפייח נוצות ותתכרבל
רובצת כמתה
אך מנין באה ולאן היא עפה
בעלות האור?
ומה מעשיה מדי יום ביומו?
התבקש אחר פרוורים
תולעים ופרי שקמה מתוק?
התלגם טפות מברכה קטנה
בה דגיגי זהב חולמים בין נימפאות?
היש לה זוג בגגות או על גדת הנחל
או שבודדה היא
שלא כדרך היונים
ואינה מזדווגת יום כל היום
לענג וביצה?
ואולי, חשבת, היא גלגולה
של יונה וולך הפלאית
שלפתע התגעגעה לגלדמן העלם
אותו הפרנו בנעורינו
וכבר אינה מתאנה לגוף עלומיו
רוחה רוצה את עיניו
שאסתכל בה בדרך
כשהיא חולמת

שירים ערן צלגוב

האמת לא חשובה

זהו יום של קיץ:
מטוס ראש הממשלה חולף מעל ראשי בשאגה
והוא מפאך וגלגליו מחדשים -
האמת לא חשובה כרגע
אני מחיך כלפי חוץ
ומרגיש חמיצות בבטן
שתור הלחם רק יגביר
בצהרים קבעתי עם חברים
לצאת ולהפגין
כדי שנוכל לדבר
על דיקטטורות במקומות רחוקים וסימנימקדימים
בחדשות ראש הממשלה מחיך עם כל שגיו
(כלנו יודעים מה זה אומר)
מנפנף ביד ומצביע על תרשים
(כלנו מכירים)
ובאלפן החדשות מדברים על היסטוריה
ובתחזית על יום של קיץ
אבל אני בטוח
שעכשו ממש
איפשהו במקומות רחוקים
יורד הגשם.

היסטוריה

הקיסר רוחץ דמו
בדם עבדיו. למה
רוחץ הקיסר בדם
עבדיו? הקיסר
רוחץ כי הם עבדיו.
אלמלא היו עבדיו
לא היה רוחץ הקיסר
בדם. כך העולם:
הקיסר והדם -
הכל בגללם. הוא
הקיסר והם עבדיו.

לא באתי לכאן או הניסיון האנושי - 2

לא באתי לכאן לקונן.
כל מה שאמר או לא
עלול וישמש נגדי
בעתיד שאתם בונים.

זכרו - לא באתי לכאן לקונן.
אלו לא דמעות תנין
ולא דמעות שמקורן בגז
שהתזתם נגדי. כן, אמרתי
גז, וכן, אני מודע לקונוטציות.
אני אומר גז ולא מתכנן לגז
בשול או לגז בו חנקו את משפחתו
של אבי אחרי שנעקרו מביתם.

ולא, אינני משתמש בזה כצדוק
או כדי לתת תקף לדברי. לא

באתי לכאן לקונן. באתי לדבר,
לדבר אתכם על התסכול
שאני חש מידי כשאני פוקח את עיני -
כדי שאולי גם אם אנחנו, אמרתי "אנחנו",
רואים את המציאות אחרת, אמרתי "מציאות",
האנושי שפועם בלבכם יתחבר לאנושי שבי
ותעצרו רגע להקשיב. הקשיבו

היה זה ציוץ של צפור. אמתית -
מתי לאחרונה עצרתם
במרוץ המטרף כדי לבחן את צבעה
או קראתם תאור מדיק של
ציוצפור ששמעה משוררת
מבעד לחלונה.

הנה שוב אני פותח את פי
ושומע בכי המצב הגיע לכדי
כך שאינני בטוח בכיו של מי
היה זה. אבל לא באתי לכאן
לקונן.

כן, הצפור היא סטיה. גם
זו הייתה סטיה. סטיתי
מדרך השיר כדי שרגע אחד
תניחו לי

אני כאן ולא כדי לקונן. אין
אפשרות אחרת. אני כאן
כי גם לי
אין לאן ללכת.

פרגמנטיים* עדי שורק

אלוה

לזכרה של המשוררת אלוה לסקר שילר
שמתה חסרת כול בחורף 1945 בירושלים

המלאך איננה אלא גוף מכסה ביץ עתה, היא נכפפה בקרנות העיר,
כנפיה בלויות סחבות, עיניה דהו. מבעד לעכירות העין הכרונית, דוד
ובלעם, בת שבע והשושנה, הנסיך המצרי יוסף נדמו לחבורת נודדים
קלושים שכשלו מלהגיש לה שוב את ידם ובה בעת לא עזבו אותה לרגע.
היא שיכלה לנוע בין כלם, נתמוטטה על המדרכת. (התעופה קשה מן
ההליכה, משום שהנפילה עזה ולעתים קשה מנשא. מלאך וקן שפגשה
פעם בברלין ספר לה על כך אבל היא – צעירה, נרגשת, נלהבת מכח
התעופה, דחקה את דבריו הרחק מאחור.) היא נשרפה באש השלג השחר
שהתמוטט עליה כנוצות עורב בירושלים.

עתה איננה אלא כנפים שמוטות, מכסות בבץ העיר ובעפר הדרכים
שנקרש, שערה מכסה למחצה את פניה הקשישות, נשרך אל הכנפים אל
הכתפים השמוטות אל שרידי המטות העצומים. היא לא בקשה לזעק
שהעיר מלאה מטה והארץ דמים, אלא לשורר לה את מלות ההתגלות
הקשות של המראות הנפלאים, של התנועות הבלתי שגורות, של פניהם
החתיים הדו-מיניים הסותרים של ההולכים והבאים, של החיים והמתים,
של בני האנוש ושל ידידיה, המלאכים.

מעליה היו כאלו שהמשיכו לנסק. היו שרחפו בדרכים מבלי להנזק יתר
על המדה מן האור או מן החשך, אלו שידעו את האזון בין החלקים.
ואלו היא, בשפה הנרה שבקשה להדביק בחסד המעוף, ואלו היא,
שבקשה למצא את הספר כארץ, ואלו היא, ששכחה את החקים (יש לגוע
בסוף ההלל ולהולד מחדש אחרת, כעשב או כפרפרים) נאחזה בחוט
החיים ומתחה אותו כחבל לולין, להתהלך בכל הקצוות האפשריים.
לבסוף היו עיניה אפר שלא שכח את הדבש והזיל דמעות עכורות

* מתוך "אל זה" – ספר בכתובים

אפְרָפְרוֹת, כְּמָה חֲלָקִיקִים הָיוּ בְּתוֹכָן. לְבִסּוֹף הִתְכַנְּסָה בְּתַכְרִיכֵי כְּנָפֶיהָ
הַבְּצִיּוֹת. לְבִסּוֹף נֶאֱטָמָה לְקוֹלוֹת הַמְּבַרְכִים שְׁנֵתִבֵּישׁוּ, לְקוֹלוֹת הַמְּשׁוֹרְרִים
שֶׁנִּשְׁתַּכַּח מֵהֶם כִּי צֵד לְטָפֵל בְּאֵם גּוֹסֶסֶת,
לְכָל אֱלוֹ שֶׁלֹּא נִמְסְרוּ לָהֶם נְהִיגֵי הַפְּרָדָה,
לְכָל אֱלוֹ שֶׁחֲלָפוּ בְּרַחוּב בְּלֵי מְשִׁים

חוֹסְרֵי־בֵית

עֲרַמַת חֲסֵרֵי־בֵית. אֲנִי עִירוּמִים כְּמוֹ גּוֹפּוֹת אֶךְ גַּם כְּבוֹבוֹת סִמְרָטוּטִים
גְּדוּלוֹת (בְּהַקְשֵׁר אַחֵר, נִיתֵן הִיָּה לְחֹשׁוֹב שֶׁמְדוּבָר בַּתְּפֹאֲרוֹרָה בְּתִיאֲטְרוֹן).
אֲנִי שְׁכּוּבָה בִּינִיהֶם. יֵשׁ בְּכַךְ דְּבִרָּמָה מִבְּהִיל וְדְבִרָּמָה נְעִים. שְׁכָמוֹ
יִלְדָה אֲנִי גַם נִישֶׁאֵת שֵׁם, מִיִּטְלָטֶלֶת כְּבִנְדָנְדָה כְּבִדָה (בְּדוּמָה לְתַנּוּחַת
"אוּוִירוֹן" שְׁבָה מְעֵלָה הוֹרָה אֶת יִלְדֵיו מְעֵלָה, אֲבָל הַפּוֹךְ). אֲנִי מוֹצֵאת
אֶת עֲצָמֵי מְעַל רֹאשׁ אֲדָמוֹנִי פְרוּע־שִׁיעַר לְבוֹש־בְּלוּיִים שְׁמוּט, וְשִׁינִיִּים
וְלִכְלוֹךְ עַל פְּנִי. בְּמִשְׁחַק הַתְּפִקִידִים הַזֶּה אֵין הוֹרָה אֶחָד מוֹבַחֵן אֲלֵא
גּוֹפִים מְגוּבְבִים רַבִּים מְכוּסֵי בְלוּאִים.

בִּינִיהֶם, בְּתוֹךְ הָעֲרָמָה, אוֹ פְשוֹט בְּמִרְחָב שֶׁל חֲסֵרֵי־בֵית (כְּפִי הַנִּרְאָה
יֵשׁ מִרְחָב שְׁכּוּזָה: מִרְחָב שֶׁל חֲסֵרֵי בֵית) חוֹלֶפֶת דֵּינָה. בְּרוּר לִי שׁוֹן לֵא
דֵּינָה בְּשִׁלְמוֹתָה (שֶׁהָרִי דֵּינָה הִיא פְּסִיכּוֹאֲנִלִיטִיקָאִית יוֹדְעָה וְלָהּ בֵית
גְּדוֹל וְיִפָּה מֵאוֹד) אֲלֵא יִשׁוֹת מְסוּיֵמַת הַשׁוֹכְנַת בְּדֵינָה, שֶׁהִיא חֲסֵרֵת־
הַבֵּית.

לְאַחַר מִכֵּן אֲנִי קוֹרֵאת בְּמִילּוֹן אֶת הָעֵרֶךְ "מֵתְנָה". הוּא מְפִלֵּא אוֹתִי
בְּחִכְמָתוֹ עַד שֶׁאֲנִי מִכָּה בְּחוֹזֶקָה בְּמִצְחִי מֵתוֹךְ הַכְּרָה שֶׁדְּבִרָּמָה מֵהוֹתִי
בְּיוֹתֵר הוֹבֵן. אֲבָל אוֹתָהּ מִכָּה מוֹחֶקֶת לְחִלוּטִין אֶת הַתּוֹבְנָה.
עִם הַתְּעוֹרָרִי מִמְשִׁיכָה לְנֶקֶד בְּרֹאשֵׁי הַשְּׂאֵלָה מֵהַ בֵּין חוֹסְרֵי־בֵית וּמֵתְנָה.
אֲנִי מְנַסֶּה לְהַבִּין מְדוּעַ חֲשֵׁתִי שֵׁם רוּגֵעַ. אוּלַי מְשׁוֹם שֶׁהַתְּאֲפֶשֶׁר לִי
בְּמַחֲזוֹת הַדְּמִיוֹן לְהַרְגִישׁ בְּתִבֵּית עִם אֱלוֹ שֶׁמְצַבֵּם קְרוּב לְמִצְבָּה שֶׁל
מִשְׁפַּחְתִּי בְּעֵבֶר. בְּגוֹף הַהוֹרִים נִחְרָטָה הַתְּקוּפָה הַזֶּה בְּכָל מִינֵי צוֹרוֹת
בְּלִתֵּי מְדוּבְבוֹת, וּבִשְׁעַת שִׁיחָה נְדִירָה סוֹפֵר הַדְּבָר כְּמִין חוּוִיָּה קֶשֶׁה אֶךְ
מִיוֹחֶדֶת, כְּאִילוֹ הֵייתָה תְּקוּפַת חוֹסְרֵי־בֵית בְּבַחֲנֵת טִיּוֹל בְּמַדְבָּר אוֹ
בְּהוֹדוֹ, שֶׁהַשְּׁתַּבֵּשׁ קִלוֹת. אֲנִי, יִלְדֵיהֶם, נוֹתַרְנוּ עִם סִימְנִים בְּלִתֵּי בְרוּרִים,
קְרוּעִים, לִיצוֹר כּוּרִיאוֹגְרַפִּיּוֹת מְסִתּוּרִיּוֹת שֶׁל קִיּוֹם, עַל־פִּיהֶם.

בשר שיר

תחילה להפסיק לכסוס ציפורניים עד הבשר ולהניח להן לגדול ולהגן על כריות העצב. לאחר מכן, לתקן את השיניים שרווחים נתרוחחו ביניהן וגבהים שונים נתקיימו בהן עד שהפה הוציא רוח בדברו והתבייש. ואז, משהשיניים והציפורניים מגינות על פתחי הגוף, לזעוק את פגיעותם, את כאבם של שריונות חסרים בקרב החשופים, את עדינות הילוכם השותק, האילם, שמבקש מאיתנו את הזעקה. לבסוף, משניתן יהיה לגעת בקבצנות בידיים בלתי חשופות, להינגע בה מחדש:

להזדקן, להיעתר לאפשרויותיה, לחלום, לאהוב, להתאהב באורח שופע מדי, חסר כל מידה, לאבד הכול, להיוותר עם מילה שאיש אינו יכול לשמוע, לאבד את ציפורני הכתב, את שני האות ולזחול אל חלק מהעיר, אל זוהמת רחובותיה, אל הזועקים בקול מילים ממולמלות כאב וזעם. אל אלו שבני העיר כבר התרגלו לראותם נידחים.

בלואים

מכל המשוררים והסופרים והפייטנים רק אחד זכר שלפי הצער השכר. שאם תבואי בבלואיך יבין מה טיב עבודתו לפי חיתוך המילים שבהן תבקשי עזרה – לא באורח חנינני אלא בדייקנות הפצועים. שעל-פי זאת ישמיד או יותיר את הכתובים. אך באחת הפעמים נגע בכ בטעות, ונגע. עתה שניכם ברחובות, הולכים והולכים, מחפשים מי מבקש דעת, לקבץ לו נדבות.

יוסף והשפה משה סקאל

א.

יום אחד באו ומצאו את יוסף באחד המקומות האלה, וכל שהוא הצליח לומר היה זה: שניטלה ממנו השפה.

כשניסו לדובב אותו, אמר: קוראים לי כך וכך, נולדתי בשנה זו וזו, הייתה לי אם והייתה לי שפה. גדלתי בתוך שפתי כמו שגדלים בתוך גזע של עץ. היה לי בית, ומתחת לביתי הייתה פיסת אדמה. ואני התהלכתי כאדם על אדמתו, והייתי שמח בנחלתי.

יוסף דיבר בשפת אימו. בגרונו הייתה תקועה עצם, והעצם הזאת אפשרה את ההגייה ודחקה בה. והוא דיבר מתוך הלב, ליבו. הוא אמר דברים שהוא הרגיש, ואת הדברים האלה התאוה לבטא במלים, לכייר אותם, לצקת בהם צורה.

והוא חזר ואמר: שפתי ניטלה ממני.

היא ניטלה ממני, כך הוסיף, משום שעקרתי מאדמתי.

הדברים האלה לא נהגו בכעס, ולא בלב נוקף, אבל גם לא בשוויון נפש גמור. אולי בהשתוממות.

הוריו של יוסף גידלו אותו במקום שבו נולד. הם עצמם הגיעו לשם ממרחב אחר – קרוב מבחינה גיאוגרפית, אבל רחוק לאין שיעור. הם דיברו אליו בשפת המקום החדש, אבל השפה הזאת קפצה את שרירי הפנים שלהם, והם חשו מאמץ גדול כשדיברו בה, כמו אדם שבורר אפונים מתוך שק, משליך את הלא-טובים ומשאיר לעצמו את הטובים והיפים לשימוש.

העצם זעה בגרונם של ההורים וידעה גם להפיק צלילים של שפה אחרת, שהיו סתומים לאוזניו של בנם. הבן האזין לצלילים, צורתם הלכה והתבהרה לנגד עיניו כמו דמותו של הר הבוקעת מתוך הערפל. הוא השיב להוריו על דבריהם בשפת אימם, וכשהם גילו שסודותיהם כבר אינם כמוסים בפניו, רפו שריריהם ורווח להם.

ב.

יוסף הלך וגדל, וכמעט לא נתן את הדעת על מקומו ועל שפתו. הוא היה סבור, לתומו, שאם יעקור מן המקום, הרי ששפתו תמשיך ותהמה בין כתליו. כמו שמים הומים בתוך נקרה ונוגסים בסלעים.

אמרו לו פעם שעורה של הצפרדע מנותק כל כך מאיבריה הפנימיים, עד שאפשר להסיר את העור ואז להחזירו למקומו באין מפריע. הוא חשב תדיר על החיה הזאת, ועל כך שבעודה במים היא זקוקה ליבשה, וכי בעודה ביבשה היא עורגת למים. וליבו יצא אליה.

המחשבות נרקמו בו במילים שהכיר, על אודות דברים שלא הכיר. החשיבה המאומצת גרמה לו לתחושה לא נוחה. כשעלה על יצועו, רגליו נסעו לכאן ולכאן. נדמה היה לו שתחת הרצפה מפכים מים. בחלומו פרצו המים וכילו את חלקתו, אבל הגוף צף מעלה ואוויר נשאף אל ריאותיו.

יוסף חש שמשוהו מטלטל את עצמותיו ומניע את השרירים מתוך הגוף ואומר: קומו ולכו. הוא היה סבור שמדובר בעניין פיזיולוגי ממש, בפקודה שניתנה מן המוח – שהוא איבר – והיא מניעה את שאר האיברים לעבר מקום מסוים, כמו שנוהים אל הכותל המערבי או אל הכעבה במקרה.

וכך הוא קם וכך נסע. הוא נטל את שפתו, הוא נטל את הכד. הכד היה השפה וההגאים וכל הדברים שהפכו את המלים לדבר שיש בו פשר, שמביע רגשות ומחשבה.

בצאתו מן הבית נפל הכד ונשבר. יוסף לא חשב שזה סימן רע, ולא שזה סימן טוב. הוא אסף את השברים ואמר לעצמו: ארכיב מהם משהו אחר, במקומי החדש.

ג.

כל הדרך היטלטלה שפתו של יוסף בין כותלי גופו, וקולות השקשוק נמזגו ברחשי המסע. מחוץ לאיש היה עולם, וכעת הוא עשה את דרכו בעולם הזה אל מקומות שפעם הכיר רק כאורח נוטה ללון.

הוא הגיע למקום והניח את שברי הכד בפניה בטוחה וחבויה מן העין. פתאום עלה על דעתו שלא נטל ברכת פרידה מהוריו. אולי הם חשבו שהוא עושה טעות, או להפך – שהוא פודה את נפשו.

אולי אביו אמר לעצמו כך: אני גידלתי אותו, והוא עזב אותי. אולי אימו אמרה לעצמה כך: הוא הולך למקום שבו יהיה לו טוב יותר. במקומו החדש מצא יוסף מנוחה לרמ"ח איברים ולשס"ה גידים, אבל

כבר למחרת התפלא לגלות שהמילים הולכות וניטלות ממנו, כמו דם שעוזב את הגוף ואוזל.

הוא חש שהוא מיובש – אף שלא מיובש היה. הוא הרגיש שמוחו ריק, אף שהמוח היה חי שבחיים. הוא יכול להכות שורש בביתו החדש, אבל חשש שמאוחר מדי להכות שורש.

וכך הוא נותר רובץ במקומו. גופו עסק בחילוף חומרים, אבל השפה הלכה ונשטפה ממנו, ונפשו הלכה והצטמקה לכדי כדור קטן, שנחבט בין כותלי הגוף וקול החבטה נשמע עד למרחוק, ואז קרוב יותר ויותר, עד שכמעט שכך.

ד.

יוסף אמר לעצמו: בלי שפתי, אנה אני בא. מחשבתו הכילה אז מעט שאפשר היה לכנותו, תודעה. אבל המעט החזיק הרבה.

הוא ראה סביבו פנים שלא הכיר. איברי הפנים הזרות התייצבו מולו ואמרו ראייה וריח ושמיעה וטעם, ואילו רצונו העז של יוסף היה לחוש. הוא הושיט את כפות ידיו לפנים והתהלך כאילו קבועים בהן חיישנים, וכאילו הוא סומא. הוא ראה – וחש כאילו אינו רואה, שמע – אבל לא ידע מה הוא שומע.

וכך התקדם עקב־בצד־אגודל ברחובות, בפארקים, לצד תעלות. הוא נשא את חוטמו אל האוויר, וריחות שלא הכיר נספגו לתוכו. הוא נגע בעמודים של פנסי רחוב, בחלונות של מכוניות, בעלי כותרת של עצים העומדים בפריחה ביער. עירו החדשה הייתה שרויה רובה ככולה בחושך, והחשכה אמרה לו דבר אחד: מסתורין.

שפה זרה רחשה מכל עבריו, ויוסף שאל את עצמו: האם אלמד את השפה הזאת?

זאת לא הייתה שפת אימו, והיא לא שכנה בתת־העור שלו כמו היפודרמיס. המלים הצטרפו למשפטים, למחוות, לנטיית לב, לקללות, לביטויים של חשק. כל אלה היו ממנו והלאה.

הוא נעמד באמצע הרחוב, סומא גמור כפי שהיה, תת־העור כבד־שמיעה וכבד־חישה, ולרגע התאוה לפשוט מעליו את המכנסים ואת התחתונים. משהו בתוכו השתוקק לאיזה דבר, למרות הכול.

אבל לשווא: תשוקתו נותרה חתומה, מכנסיו רכוסים.

ה.

עם הזמן פענחו אוזניו של יוסף את הקולות החדשים. גם החשכה ברחובות העיר נעשתה מפוענחת לעיניו. רגליו פסעו בטוחות יותר על פני הקרקע. והוא ידע היטב שזאת אינה נחלתו.

הוא שמח בכך שזאת אינה נחלתו, ובכל זאת, איזה דבר בליבו התגעגע לנופים שהכיר ולשפת אימו.

הוריו חסרו לו כמו איבר חסר. יוסף נזכר עכשיו בדבריו של קונפוציוס: כל עוד הוריך בחיים אל תרחיק מהם, ואם תרחיק, עליך להודיע את יעדך.

מה היה יעדו? הוא לא ידע. מקומו החדש היה עבורו המקום היחיד עלי-אדמות. הוא ניחש שמפעמים בו רצונות, הוא ידע שחבוייה בו תשוקה ושיום אחד היא תתלקח, אם רק ישליך לעברה חומר בערה. החיים נראו לו דבר פעוט, והם גם היו עצומים ומחוץ לתפיסתו.

כל עולם המושגים שלו השתנה: באין הוריו בהישג ידו, היה סבור שאין לו הורים. באין לו שפה – האמין שדי לו במה שהוא רואה ושומע ונושם וחש. באין לו יעד או נחלה, אמר: אני – נחלתי. אני – נחלתי.

וחזר ואמר את הדברים הללו לעצמו, עד שהאמין בהם כבתורה מסיני. יוסף לא היה מאושר ולא בלתי מאושר. הוא היה דבר אחר. הוא היה איש ללא שפה, בעולם חדש. הוא לא מצא מנוחה לעצמו, אך לא היה שרוי בבוקה ומבולקה.

נניח לאיש בלא שפה במנוחה במקומו, ונשוב לעולמנו.

עברית טרייה על הסכין הזר מתי שמואלוף

שאלת השייכות הספרותית, התרבותית וה"זהותית" מעסיקה אותי רבות כשאני מתגורר מחוץ לישראל. מה קורה לספרות שלי כשאני כותב אותה מחוץ לארץ, האם היא ממשיכה להיות שייכת לתרבות הישראלית? האם מתבטלת הישראליות שלה? האם למיקום יש חשיבות בעידן שבו אנו עורכים שיחות זום בלי לדעת היכן בדיוק יושב הכותב?

הספרות הישראלית נבנתה מלכתחילה על החיבור המשולש של לאומיות, דת ושפה. אבל מה קורה כשכותבים ישראלים יוצאים מחוץ לגבולות הישראליים וממשיכים לכתוב עברית? האם הספרות שלהם ממשיכה להיות ישראלית או ישראלית למחצה? או אולי מפסיקה להיות ישראלית ומתחילה להיות שייכת לאקלים ולמקום שבו הם חיים? העובדה שאני כותב שירים עבריים בברלין משייכת את השירים הללו לתרבות הברלינאית? הרי השירים הללו ינקו את כוחם מגעגועים למקום אחר, אך נכתבו תחת אקלים, שפה, מדרכות וענני ברלין, ולכן הם שייכים לברלין, אולי.

אין מהגר ספרותי שלא מרגיש את ההרגשה הזו, שהשפה העברית שלו מתפוררת אט אט ומאבדת את העדכון שלה לשפה הישראלית היומיומית. העברית של המהגר הופכת לקפואה, לדרך שבה אתה זוכר את השפה. משהו מהאותנטיות אובד לך. ובכל זאת, לא מעט מהמהגרים ממשיכים לכתוב באותה שפה קפואה, חסרת עדכון. הם מעדכנים אותה דווקא מתוך המפגש שלהם עם השפות הזרות. אני למשל מכניס לתוך השירה והפרוזה את השפה הגרמנית והאנגלית שבתוכן אני חי, לצד העברית. האם עדיין אפשר לקרוא לספרות שלי ספרות ישראלית?

השייך התרבותי הזה מקשה על הדרך שבה מוסדות ספרותיים מזהים אותי. בכתב העת בומביי ריווי כתבו שאני שייך לגרמניה. זה הכה אותי בתדהמה, ואחר כך בצחוק, ואחר כך קיבלתי ברצון את שיוכי החדש. אך לפעמים אני עדיין הסופר הישראלי המתגורר בברלין, למשל בימי הספרות ישראל-גרמניה שנערכו בשנה שעברה (2019), הביאו את הסופר דב אלפון ואותי לדבר תחת הקטגוריה של ישראל, למרות שאלפון מתגורר בפריז ואני בברלין. ובכל זאת שמחתי מאוד שבפעם הראשונה שברו את

הקטגוריות הלאומיות ובמקום להטיס סופרים מישראל, הביאו שני סופרים דיאספוריים שחיים מחוץ לישראל.

יש כמה תהליכים בהכרה של ההגירה הספרותית. מובן שהחלק הראשון הוא להכיר בהיותך מהגר. בהיותך שייך למרכז חדש, שאינו במדינת המוצא שלך. אחר כך להתחיל להתקבל לתוך המרכז הזה וליצור לתוכו. לבסוף להרגיש חלק מאותו מרכז ספרותי. החלק המרתק מתחיל אחרי ההתקבלות המלאה. אני יכול לומר שהתחלתי לכתוב על השאלות של שייכות, זהות והזדהות ספרותית, רק אחרי שפרסמתי את ספרי הראשון בגרמנית. רק אז הייתה לי נקודת אחיזה: יכולתי להביט בישראל לא רק כאחד שמצוי בלימבו (בין ישראל לבין גרמניה), אלא כאחד שהתקבל לתוך החברה שבה הוא חי. שאלת האינטימיות לגבי השפה היא שאלה חשובה מבחינתי. האם אני כותב באינטימיות של העברית? של האנגלית? או אפילו של הגרמנית? אלו תהליכים איטיים, שבהם אתה מפתח רגש לשפת הכתיבה. אחרי שבע שנים מחוץ לישראל, חלק מהשירים או המאמרים או אפילו הסיפורים שלי נכתבים באנגלית. לקח לי זמן רב להרגיש אינטימיות בתוך השפה הזאת, ולא אסתיר ששברתי שיניים. אך מכיוון שאני מדבר אנגלית ביומיום עם בת זוגי ועם לא מעט מהאנשים סביבי, האנגלית הפכה להיות בת לוויה שאני סומך עליה. גם הגרמנית חודרת אליי, וגם הערבית (בעיקר מזיכרונות מבית סבתי, אך גם מפליטים ערבים שהתחברתי אליהם כאן).

אני כותב על הכתיבה בין השפות ומנסה להבין מה קורה לעברית כשהיא פוגשת בשפות השונות. האם היא מתחרה איתן? ואם כן, מי מנצחת? אני לא בטוח שישראלים יכולים להבין את הכתיבה בין שפות. למרות שישראל היא כביכול מדינה עם הרבה שפות בתוכה, ובכל זאת העברית היא השלטת, מן הסתם. בישראל מעולם לא הרגשתי שיש עוד שפה שמתחרה על העברית שלי, אולי מלבד העיראקית שפת האם שבה אימי דיברה עם סבתי. אין באמת שפה שלישית שקיימת בין האנשים, אני זוכר רגעים ספורים שבהם דיברתי אנגלית ב-15 שנותיי בתל אביב, ואילו בברלין אנגלית בשבילי היא שפה מאוד מרכזית, כמו גם הגרמנית, כלומר יש מאבק חזק ביניהן.

השאלה של ההקשר הספרותי לשירה ישראלית שנכתבת מחוץ לישראל חשובה לי בפיתוח של הז'אנר הדיאספורי הזה שבתוכו אנחנו כותבים בהכרח! אין כותבת/ת מחוץ לישראל שלא חי/ה בהתמודדות יומיומית עם תרגום ועמידה מול השפות הזרות. בעצם זהו המצב הבסיסי של היהדות ב־1948. רוב יהודי העולם השתמשו בשלוש שפות לפני הקמת מדינת

ישראל. ליהודי מזרח אירופה היו היידיש, הפולנית/הגרמנית והעברית. ליהודי עיראק היו העיראקית, העברית והדיאלקט המיוחד של כל מחוז שבו השתמשו היהודים בכדי לתקשר ביניהם בשפה המדוברת. כיום אני, וכל מי שיצא מישראל והמשיך לכתוב, חוזר למצב הספרותי של שילוש שפות. הנה שיר לדוגמה שעכשיו יש לכם קצת יותר הקשר ספרותי "דיאספורי" בכדי להבין אותו:

עברית טריה על הספין הנר

העברית נושמת שפות זרות
הן מתחלקות בתוכה
הן סקרניות אליה
הן מתחרות בה
הן מפסידות לה
הן מתפסות אתה
הן מאכילות אותה,
הן ממשיכות אתה
ואי אפשר להוציא אותן מתוכה.

השפה העברית היא שפה פרטית מאוד בשבילי, שכרגע היא קצת כמו מכונית שהמנוע שלה הולך ונהרס, אך לאט לאט נכנסים לתוכה מרכיבים חדשים. אני יכול בקלות לומר לבת זוגי משפט שמשלב שלוש שפות והיא תבין. למשל "קאנסט דו ביטה, להוציא את הטחינה... אל חמדולילה, שאצני" כלומר "האם תוכלי להוציא בבקשה את הטחינה... השבח לאל, יקירתי". לתוך העברית נכנסות השפות האחרות ומתפתחת שפה חדשה. אפשר כמובן למחוק את ההיברידיים, השעטנזים האלו שגדלים להם בנכר, ולנסות לכתוב עברית תקינה, אבל מי שאוהב את הניסויים ורוצה להיכנס לתוך המצלולים שהוא שומע ברחוב ובליבו, אין מקום יותר מעניין מאשר בפרוזה או בשירה לתת להם ביטוי. זה מרגיש לי לגמרי אותנטי לכתוב שירים או סיפורים שהקהל הישראלי לא יבין במלואם, אלא רק ישמע את האווירה המיוחדת. כך קרה שכתבתי שיר שלם שהכיל ערבית, אנגלית והרבה גרמנית אבל נכתב באותיות עבריות, כפי שעשיתי לפני כן כשחייתי בישראל בשיר "עזה" שנכתב כולו בערבית באותיות עבריות. לדעתי השירה היא המדיום הכי

אקספרימנטלי שיכול להיות. היא תכיל את הניסויים הללו ותיקח אותם הלאה. זה לא חדש כמובן. התפילה של הקדיש היא ארמית שכתובה בעברית, ובימי הביניים נכתבו ספרים בערבית באותיות בעברית.

אומנם לעיתים אני מרגיש את התהום הזאת שעומדת בין השפות השונות, כשאי אפשר לגשר על המשמעות. תנסו פעם לתרגם סלנג וטראו למה אני מתכוון. הסלנג, כמו גם הזיכרונות המשותפים מימי הילדות שלנו, מסמל משהו אינטימי ומיוחד שאי אפשר להביא לזרים שהופכים לחברים. הם לא יבינו. לכן הרבה מהגרים זקוקים לשיחות ודיאלוגים עם מהגרים אחרים ממדינות המוצא שלהם. ועם זאת, לאט לאט בחיים מחוץ לישראל פיתחתי אינטימיות עם אנשים שאין לי איתם שום דבר משותף מלבד המפגש. והמפגש עם זרים שיודעים עברית נגע בי במיוחד. יש לי שני חברים טובים שלמדו עברית על בורייה. הם גרמנים, אבל כשאני נפגש איתם אני מדבר עברית. הם יכולים גם לקרוא טקסטים ספרותיים שלי, למרות שיעדיפו לקרוא רומן שלי בגרמנית או באנגלית. אבל היכולת הפנומנלית שלהם ללמוד את השפה העברית הוכיחה לי שזהות אינה קבועה. זהות יכולה להיות נרכשת. בשבילי זה עדיין מעורר פליאה. לעיתים החברים הגרמנים שלי לא מדברים שנה שלמה עברית, ופתאום איתי השפה חוזרת לחיים, בצורה כמעט מושלמת. המחשבה הזאת מעוררת אצלי תמיהה כי שפה יוצרת זהות ולהפך, והיכולת להיכנס לתוך שפה זרה ולהרגיש בה בבית היא גם קבלת הערכים שהיא מכילה. ולי כל כך קשה להיכנס לגרמנית ולהרגיש בה בבית, לקבל את ערכיה. המחשבה הזאת אף לקחה אותי למקום רחוק יותר. מה יקרה אם יום אחד גרמני או גרמנייה יכתבו רומן בעברית שבורה, כמו שתומר גרדי, סופר ישראלי, כתב רומן בגרמנית שבורה והגיע לפרס בכמן שהוא הפרס הכי יוקרתי בגרמניה? השאלה הזאת הדהדה בי גם כשביקרתי לאחרונה בישראל והייתי כשבועיים בשכונת התקווה. שם ראיתי את כל המשפחות האריתריאיות שבהן האימא מדברת עם ילדיה עברית ולא בשפת המקור. מה יקרה כשפליט אריתריאי או מקונגו או סודן יכתוב רומן, האם בישראל יהיו פתוחים לעברית שבורה בספרות? זאת בעצם השפה של המהגרים בברלין. מהגרים ספרותיים כמוני מדברים גרמנית שבורה, כי דיסלקטים כמותי לא ילמדו לעולם את כל חוקי הדקדוק הגרמני. וזה ז'אנר ספרותי שלם שמעורר דיון רחב בחברה הגרמנית. אבל על כך ברשימה אחרת.

ואחרים יעל מדיני

סוף־סוף הגיע הרגע הנכסף.

שם – שזה כינויו בראשי תיבות של שמו, שלמה סגל, וכיוון שכרסו אינה ריקה לגמרי מ"ש"ס ופוסקים" גם ראוי הוא לו – העלה על צג המחשב את הגרסה האחרונה־אחרונה־חביבה של הגיליון החדש של "מסילות". "מותקנת למהדרין", נתגחך הביטוי בליבו. מחר תדפיס אותה דלית המזכירה בשני עותקים. עותק אחד יישאר למשמרת בארכיון בבית המערכת. העותק האחר יימסר לטיפולם המסור של המעמדת והגרפיקאי והמאיירת. בסופו של דבר יישלחו הגיליונות הכרוכים לבתי המנויים ולחנויות הספרים. יקרא אז את הגיליון החדש של "מסילות" מי שיקרא, ידבר בו מי שידבר, יכתוב עליו מי שיכתוב – לשבט, לחסד, לשניהם גם יחד. העיקר שהוא – שם – יכול לנשום עכשיו לרווחה. כמה זמן? שבוע. לא יותר אבל גם לא פחות. זה משך הזמן שהוא מעניק לעצמו לנשימה לרווחה. בתומו יחל לעמול בגיליון הבא.

כך נהג מאז קיבל על עצמו את עריכת הגיליונות של "מסילות" לפני ארבע שנים. מוכה אלמנות היה ועומד על סף פרישה מהוראת ספרות עברית בבית־ספר תיכון. באותה שעה קשה הציעו לו כמה חברים ותיקים דורשי טובתו לבוא במקומו של עורך הירחון "מסילות" שעמד לפנות למשלח־יד אחר – והוא נענה להצעה. לעולם לא ישכח את הרגע שבו התבונן בצג המחשב בגרסה האחרונה של הגיליון הראשון שערך. תוך שנשם נשימה עמוקה אמר אז לעצמו: "אחרי ששת ימי הבריאה האלה אשבות ממלאכה שבת שתימשך שבוע ימים לפני שאתחיל לעמול בגיליון הבא."

כאשר החל במלאכת העריכה לא עלו בדמיונו נחשולי הסיפורים, השירים, המאמרים, התרגומים, רשימות הביקורת וההגיגים שייערמו על שולחן הכתיבה שלו בבית המערכת. הברירה ביניהם למי שיראו ראויים בעיניו לראות אור באחד משישים־ושישה עמודי הגיליון הייתה עמל של דם ויזע ודמעות. כך חש ברמ"ח ושס"ה. וכמה התענה במכתבים ששלח למי שפרי עטם לא זכה להיות בין הנבחרים. את דברי הסירוב אליהם ניסח, כמובן, בנימוס, בכבוד ובאיחולי הצלחה בהמשך דרכם. כך מצד

אחד. מצד אחר, תמיד נותר משקע טורד בליבו נוכח אותם "מסורבים". אשר למלאכת העורך שלו – בעל־פה ובכתב זכתה היא להכרה ולהוקרה. תגובות אלה הסבו לו קורת רוח, אבל לא היה בהן כדי להפחית מכובד המשא שהכביד על כתפיו.

רק עוד משימה אחת קטנה נותרה עכשיו לפניו לפני שיחל אותו שבוע נכסף של נשימה לרווחה – ניסוח הקומוניקט לעיתונים ולכתבי־העת על הופעת הגיליון החדש של "מסילות" שבו תופענה יצירות משל... שם דפדף אז בקובץ שעל צג המחשב ועצר בעמוד שבו מופיעה רשימת המשתתפים בגיליון ושמות יצירותיהם וסוגן. הוא דלה מתוכה ארבעה שמות נודעים – סופרת אחת, משוררת אחת ושני סופרים – והוסיפם לקומוניקט. את רשימת ארבעת הנודעים חתם כרגיל בתיבה "ואחרים".

משהו קרה אז לתחושת הרווחה הנכספת שמילאה אותו. היא דמתה לבלון נפוח שנקב זערער ננקב בו ושדרכו נפלט ממנו אוויר. אומנם אין האוויר נפלט במהירות, אבל בהתמדה עיקשת נפלט הוא גם נפלט. "ואחרים" – באלם־קול הגה את המילה שמילאה את חלל פיו. היא נלושה בין לשונו וחיכו. ההפרדה בין ה"נודעים" ובין ה"אחרים" ניצבה לפניו בוטה ומפורשת, דומה להפרדה בין מעמדות חברתיים, מעמדות כלכליים. האם הוא – שס, הדבק בערך השוויון בין בני־אדם־וחוה מאז עמד על דעתו – ייתן לה יד? הוא הפגיע בעצמו: האם העובדה שהמונח "ואחרים" מקובל ושכיח, מכשירה אותו בעיניו? מה לו ולאפליה זו בין "אנשי השם" ובין "אלמוני השם"? לשם פרסומת פתיינית? כשלט חוצות? כמודעה מסחרית בעיתון? כתרועה קולנית ברדיו? בטלוויזיה? מה חש מי שנכלל ב"ואחרים"? שהוא בן־בלי־שם? שהוא חסר ייחוד?

ומה חש הוא עצמו – שלמה־סגל־שם – הנוקט מונח זה? בעט עורך אדום העביר שס קו על המשפט החותם את הקומוניקט והמירו באיחולי קריאה מעשירה ומהנה לקוראי גיליון חדש זה של "מסילות". מחר יבקש מדלית להדפיס את הקומוניקט בכמה עותקים ולשלחם לרשימת הנמענים המצויה אצלה.

מעטים היו הולכי הרגל במדרכות וכלי הרכב שהתנהלו ברחוב בצאתו מבית המערכת. רגיל היה במראה זה בשעת לילה מאוחרת זו הקרובה לחצות. גם רגיל היה לעצור בדרך הביתה בפאב של מוט'קה כדי לגנום כוסית. לפני שניים-שלושה עשורים החלו שלושת הילדים לפרוח מהקן. ולאח'לה הנהדרת נפטרה לפני חמש שנים. בשעות האור ואף לפנות

ערב יכול לבדידות בדירה. אבל הוא התקשה בבדידותו בה בשעת לילה מאוחרת. הדי צעדיו הגלמודים בין כותלי הדירה הריקה התפוצצו אז באוזניו כרעמים. כוסית מקדימה בפאב של מוט'קה סייעה להקהותם, להחלישם.

"שס!" קרא אליו מיכאלי חברו הוותיק שכמעט התנגש בו בפתח הפאב, "מה לך ולמאורת שתיינים זו בשעה הרת גורל זו?"
"ואני מקשה עליך - תרתי משמע - כנ"ל?" השיב שס, "אבל עיקר"

העיקרים! אתה בפנים! הסיפור הנהדר שלך מופיע בגיליון החדש!"
מיכאלי כך סביבו זרוע בחיבוק חם. "או, שס - נרגש, "אחרי בלותי..."
בזרועו האחרת משך את שס פנימה והם התיישבו ליד שולחנן בירכתי הפאב. מוט'קה נרמזו מעצמו והניח ביניהם שתי כוסיות משקה. יחד רוקנו אותן ב"לחיים!" נלהב. שס התלבט אז אם לשתף את מיכאלי בהשמטת "ואחרים" החל מגיליון זה והחליט בשלילה. הוא יעשה זאת לאחר מעשה. "במה אתה שקוע עכשיו?" הצביע על הספר האחוז בידו.
"ספר האגדה של ביאליק ורבניצקי -" אמר מיכאלי והניח את הספר על השולחן. כריכתו הייתה מהוהה ופינותיה מעוכים.

"על מה ולמה?" תהה שס.

"עומר, אחד הנכדים שלי, סיפר לי שהם למדו בכיתה על אלישע בן-אבויה, על זה שקראו לו 'אחר'. והוא שאל אותי אם היו עוד 'אחרים' בעם ישראל. ולא ידעתי מה לענות לו. ודבר ראשון רציתי לקרוא שוב מה שכתוב עליו בספר האגדה. ולקחתי איתי את הכרך הזה הנה. וקראתי. מה אתה חושב - היו עוד 'אחרים'?"

"כן, השיב שס, "בטוח שהיו -"

"אבל לא עוד", אמר לעצמו, "לא עוד אצלי, על-כל-פנים."

שירים

אורין רוזנר

נשיונל ג'יאוגרפיק

בגיל תשעים
הזקן משיל את עורו
וזחל במדרגות. אשה זרה
רוחצת את גופו. הוא אינו מתבייש
בגופו. הוא יודע: הוא דומה לכל הזקנים
הוא דומה לכל נצולי השואה
הוא דומה לכל החילים הנאצים
בלחייהם השמוטות
בעיניהם הקהות
בהשרדות הנואשת
העקשת, במלחמה, ברעב
בבית המשפט
בסלון הבית, בכרסה הגדולה
מול טלוויזיה דולקת כמו חבל תליה
קרובים אל המוות, הרודפים והנרדפים
רפויים אלה על אלה, כמו נאהבים.

עלי להתקרב אל אָנו וללחש
איך שרדת? כמו שכלבה
טורפת את גוריה, כפי שאדם שודד
מאדם אחר את נעליו,
כפי שנקח בולע טרף
ומקבל את צורותיו,
כמו שלא שכחת את שמות נכדיך
כפי שלא הכרת אותם
והם לא הכירו אותך,
כמו שאצבעותיך תופסות בהליכון

כפי שְׁעִיט אוֹחוּ בְּטַפְרָיו
בְּגוֹר אַרְנַבַּת
כְּפִי שֶׁהִטְלוּיָזְיָה מוֹלֵךְ מִהִבְהַבֶּת
וְאַתָּה חַי, וְאַתָּה לְבָדֵךְ
צוֹפֶה בַחַיָּה הַחֲלֹשָׁה בְיוֹמֵר בְּעֶדֶר
בוֹעֲטָת עַד כְּלוֹת כּוֹחָה.

בבית שלה

הַשׂוֹאָה הֵיְתָה אוֹנוֹמְטוֹפָאָה
נִלְחָשֶׁת מִן הַשְּׁפָתִים,
רְשָׁרוֹשׁ שׂוֹאָה כְּמוֹ שִׁיר
עֲרָשִׁי וּמֵתוֹק, כְּמוֹ קוֹמְפוּט
כְּמוֹ בֵּית עֲשׂוּי שׂוֹקוֹלֵד,
לְקוֹק שׂוֹאָה חֲמָה
וְרִיחֲנִית כְּמוֹ דִּיסָה,
כְּמוֹ הַנְּשִׁימוֹת
הַקְּצוּבוֹת מִחֶדֶר הַשְּׁנָה,
שׂוֹאָה כְּמוֹ בֵּית מְמַתְקִים
וּבִתּוֹכּוֹ מִכְשָׁפָה שְׂנֵדֶחֶפָה לְתַנּוּר
וְחִזְרָה, שְׁלֵא רְצָתָה לְאָכַל אוֹתָנוּ
יּוֹמֵר מִשְׂרָצָתָה לְאָכַל אֶת עֲצָמָה,
וּבְרַחְנוּ מִמָּנָה, וְחִזְרָנוּ
וְלִקְקָנוּ אֶת הַתְּקָרָה
וְאָכְלָנוּ אֶת הַחֲדָרִים
וְנִתְּנוּ לָהּ לְבִשָׁל בְּכַפּוֹת יְדֵינוּ
וְלִחְלֹק לְכָל הַיְלָדִים,
סִיּוּטִיָּה הִיוּ הַצְּפוֹת
עַל פּוּךְ חֲלוֹמוֹתֵינוּ הַטּוֹבִים.
הָאֵם סָכְרָנוּ אֶת עֲצָמָנוּ בְּסֶכֶר מִפְּנֵיָהּ
כִּי לֹא רְצִינוּ לְדַעַת, כִּי רְצִינוּ לִישֵׁן,
אוֹ שְׂכָבֵר יְדַעְנוּ
שֶׁהַחַיִּים נְמוּחִים
כְּמוֹ סֶכֶר עַל לְשׁוֹן.

שירים

רוני פינקרפלד

*

בלילה אני נרדמת על רצפת מערה,
חלל בטנה רעב ותקרחתיה גבוהות.
כל הילדים מתרוצצים במבוך מחילות,
רודפים אחר זנב אוצר, קורעים פסות סתרים מן הקירות.
אני ממאנת לרוץ אתם. רק רוצה לחלם.
שנתי משקיעה את גופי בעפר הקר,
עיני מסרבות להפקח.
דבר לא מעיר אותי,
לא נעקות אחותי הנרדפת, לא הפחד
להעזוב מאחור ללא איש, לא האש הלועסת
את ספרי, יורקת בלעג גלעיני אותיות
שאנין מתעכלות. לא חיות טורפות.
אני ישנה כאן.

חלומות רעים מברייחים את ילדתי אל מטתי
והן נצמדות אלי מכל צד. חם גופן
מחזיר אותי ממצמקי, משיב ללילה את ריחותיו המכרים.
אצבעותי הסרוגות באצבעותיהן מרגיעות: אמא כאן, עכשו נישן.
של מי האצבעות המדברות? אני יודעת,
אבל רק בהדוק הזה אני נפקחת

ריקה מגוף וממלה.

בנותי נושמות אור שחר בחדר הסמוך.
אמא כאן, נישן.

הללויה (גם לאלוהים יש גרסאות כיסוי)

זוכר שנסענו לראות את ג'ון קייל בתל אביב?

השנה היתה 1999

הוא היה לבד עם הפסנתר

ואנחנו היינו יחד בידיים אחוזות

חזק-חזק, שאף אחד לא יברח.

אני עדין האמנתי בנו

אתה עדין לא האמנת באלהים.

רכבנו על הפז' 106 הירקה שלך

וזו על זה לעבר השקיעה.

בקלילות-ראש מתחנו את הגוף הגמיש

רגל אחת מעל הפנרת, השניה על חוף בסיני.

הזריחה היתה ורדה ופוצעת

כמו שושנה בריח של חפש

וסקס-שחרית.

הכפה היחידה מעל ראשנו היתה

של כוכבים נופלים;

שכבנו על שמיכה בחוץ וצפינו

בהתחלפות המילניום

עד שהתחלפו כל המשאלות שלנו

ונבלו הגפנים ומתנו

ונעמנו על דעיכת האור אל מותו

ובכל זאת נשארנו

ולא נשמרנו

ולא שמרנו עוד נגיעה

ועל הלב

הרגלי החיזור האילמים של הצפרדעים גיל לרון

דג דקר ענק שחה במים הצלולים, סנפיריו מצליפים בצידי גופו. הוא נראה לה כמו עלוקה שהתנפחה לממדים מפלצתיים. אולי הוא מצץ את דמם של יצירי הים כולו, המפלצת הזה, אולי גם של יושבי היבשה. אולי אין יותר אנשים בכלל בעולם שנותר מעורפל מעל לפני המים, אולי הצוללן המצלם ימצא את עצמו אחרון־האדם בגן העדן הטרופי שיצא לתעד, ייוותר לשהות בו כבקבר חי ומרהיב שיתלפף סביבו לאט.

היא המשיכה להביט בדקר השוחה בתוך מרקע הטלוויזיה המלוכלך התלוי מול ההליכון, שעליו צעדה כעת בחדר הכושר. מולה, מראת קיר, מלוכלכת גם היא, ודרכה ניבטו אליה פניה המאודמים שלה. בכל נימיה המורחבים, שהדם געש בהם בזעם, היא חשה בפרדוקס המזדחל: היא בעצמה, היה נדמה לה, נראית עכשיו כמו דמות שאפשר למצוא על המסך, בערוץ אחר. המטאפורה שהיא, אדם מבוית, הולכת במקום ולשומקום, מהופנטת אל הפרא המתוך לה עלי ידי הטלוויזיה, טבע ממוסגר עם לוגו קטן של נשיונל ג'יאוגרפיק בפניה.

אישה בת שלושים ותשע, לעזאזל, היא בת שלושים ותשע פתאום, פניה הביטו בה מבועותות בחזרה – שקיות קלות תחת עיניה – נמרה או איילה זקנה? היא לא ידעה. רק ידעה שגם ההליכון הרעוע תחתיה סופר לה את השניות של החיים, את מאיות השנייה. אורות הניאון הבהירים מדי האירו את הדלות שמסכיבה, את מכשירי הכושר הישנים, הקירות המתקלפים, ההליכון החבוט, הלכלוך. הלכלוך על המראה. כל הדלות של חיה התגלמה בחדר הכושר הזה – בהזנחה התת־קרקעית שלו, שלה, במאבק הפנימי הזה בין טיפול והזנחה, בזניחה שלו את עצמו. בכך שהיא נאלצה להביט, להביט חזק ולא להסיר את עיניה, משונית אלמוגים ומנחש שזו עכשיו בג'ונגל על גחון מחליא, כדי שלא תזכור איפה היא נמצאת. ושרק ככה היא יכלה לרוץ בעצם. לא על שפת הים או בפארק, מרחק חמש דקות מפה, אלא רק בבהייה הזו בנחש האורב לצפרדע, בניתוק של הראש מן מהגוף, בלהערים ולהפנט ולאנוס את המוח להתמקד ולתת משמעות לריצוד האורות.

הנחש קיבל את מבוקשו, הצפרדע נטרפה.

שוב היא מצאה את עצמה נהנית מהאלימות הגרפית המותרת פה לאור יום (לאור ערב, לאור ניאון, בעצם) בתוכניות הטבע התיעודיות, אלימות שבסרט רגיל, עם אנשים, לעולם לא הייתה מסוגלת לה. הנה פה נקרעת לגורים האיילה,

והנה היא נגררת, איבריה שמוטים ומיטלטלים, בפי גורת הנמרים החמודה והרצחנית – פורנוגרפיה מהסוג הנא ביותר. וכן, למה אף אחד לא אמר לה שזה גם מיני, כל זה, שהיא עלולה להידלק מהרגלי החיזור והרבייה האילמים והאיטיים של הצפרדעים. אפילו הרדיפה וההרג הברוטליים של הנמרה את האיילה מלבים אותה, משהו מזדקר בה באותו מקום שבו שהיא מזועזעת עד עמקי נשמתה, ולרגע היא האיילה, ולרגע היא הנמרה, וכל זה מעורר באופן בלתי נשלט ורב רבדים.

מישהו השתעל לידה.

היא התנערה והביטה הצידה. איש מבוגר, פדחת מכותמת של זקנה ופלומות שיער לבן, עורו ניתך על עצמותיו בעודו צועד על ההליכון הצמוד אליה. היא לא השגיחה בכלל שהחל ללכת לצידה.

הוא הביט במסך שלו, היכן שתוכנית ריאליטי התנגנה. אישה בוכה. גבר מנחם אותה.

האיש היה שקוע כולו בהתרחשות על המרקע. יוני המדריך עבר וקרא לו, "מה קורה, אהוד?" והרים את ידו בכרכה דרך המראה, ואהוד נהם חזרה מילים בלועות בתוך חרחור ליחתי. הוא עושה רושם של אדם לא בריא, היא ציינה לעצמה.

יצר רצחני ניצת בה. שוב לא ידעה למה, האם באמת נשאבה להווייה האחרת של הג'ונגל, האם התעלתה מעל המוסכמות החברתיות שמכבידות עליה כבר שלושים ותשע שנים, משא בלתי נסבל, עליה הכנועה (איילה). משהו בהליכתו של הזקן, בפרקי אצבעותיו הגרומות... היא הושיטה את ידה לכיוון ההליכון שלו, לא יודעת עדיין מה היא מבקשת לעשות. האיש היה מהופנט כי זה היה פרק הדחה. המסך שלו היה מלא בפרצופים של אנשים מרוטי עצבים לקראת איזו הכרזה, והוא לא ראה בכלל את ידה המושטת ממש מתחת לאפו (ליטרלי, מתחת לאף). באבחה היא לחצה על כפתור עצירת החירום האדום שבידית ההליכון שלו. ההליכון המשיך לסובב את עצמו למשך שנייה או שתיים ואז נעצר, ולרגע שמימי אחד, ארוך, כמו בסלואו־מושן של סנאי מעופף, נישא הזקן לאחור על מסוע הגומי השחור, שקוע בתנועתו הדורכת, ואז ניתק, האינסטינקטים שלו מסרבים להתעורר. סוף סוף הוא פשט את אבריו בסרבול, פלט נהמה וניסה להיאחו בכל הבא ליד. הוא נאבק עם עצמותיו שלו במין פרכוס, כשל והתרסק אל הרצפה, ראשו נחבט על ידית הברזל של המתקן לחיזוק וזקפי הגב. היא קפצה מן ההליכון שלה וייצבה את עצמה כנגד הקיר. האיש שכב על הרצפה דומם, המום, עויית נוספת חלפה באבריו שלאחריה הם חזרו לשרוע, נדמים לענפים חלולים.

צווחתה של האישה בהליכון המרוחק יותר, והלמות פגיעתן של המשקולות הכבדות הנשמטות אל הרצפה המרופדת – החרידו את דממת הרגע הזה, פרצו את ניוון השמיעה שאחזו בה, את התמצקות תודעתה אל רגע הנפילה. במרחק – צרחות קופים, וקול משק להקת תוכים שהתעופפה באחת. השרירנים בעמדותיהם השונות נחלצו לכיוון הזקן המוטל מעוות על הרצפה. היא עמדה מתנשפת והביטה בו בעיניים נוצצות. זה כל מה שרצתה בעצם. להיות בטבע לרגע. לרגע אחד.

המוני מתאמנים בנעליים זרחניות הקיפו את הזירה, מתרוצצים סביב. היא נדחקה הצידה, מוזזת על ידי ידיים ורגליים ואנשים ממהרים. מנהל חדר הכושר פילס את דרכו והמתאמנים נבצעו לקראתו ביראת כבוד. הכול קרה כל כך מהר. התפתח ויכוח לגבי פינויו של האיש השרוי בחוסר הכרה, האם לשאת אותו אל אחת המכונות ולנסוע לבית החולים או להזמין אמבולנס. לבסוף הכריע מנהל חדר הכושר בקול רועם: "יוני, תזמין לו, עכשיו!" יוני הילך הלוך וחזור בשיחתו עם מוקד המד"א ואז כרע לצד האיש המעולף, או המת, והתרומם שוב.

בתוך ההמולה היא מצאה את עצמה בין מכשיר פושטי הברך לספת דחיקת המשקולות. ריבוע קטן של אזור שלא נראה לה שדרכה בו אי פעם. היא עמדה וחיכתה שמישהו יתשאל אותה. מישהו מסגל חדר הכושר, מישהו מהמתאמנים, מישהו מצוות מד"א שיגיע. המשטרה. בוודאי תגיע משטרה. אבל איש לא התייחס אליה. נדמה שאיש לא העלה על דעתו שיש לה יד בדבר.

מעניין אם הזקן עצמו יבין, אם יתעורר אי פעם. היא לא רצתה להרגיש את מה שנראה לה שתכף בא ומתגעש בתוכה. אמבולנס הגיע והאיש פונה על אלונקה. מנהל חדר הכושר עלה אל האמבולנס יחד עם הזקן המובל, ואורות הסירנה נשברו דרך סורגי החלון עם נסיעתם, והוקרנו על הקירות והמראות עד שנעלמו. יוני, שהתהלך עדיין בתזוית, ראה אותה פתאום, נטועה כך בין המכשירים, כמו ילדה שנשכחה. מדרך חדר הכושר התפוח התנוודד לכיוונה, ניגש והניח על כתפה יד שאפילו כפתה שרירית ומוורדת ואמר – "את בסדר? שלי, את בסדר?" היא המשיכה להביט ישר, מבטה מזוגג, ומבלי להתיק את עיניה מהחלל ענתה, "הכול בסדר יוני. הכול בסדר". ואז המשיכה, "חוץ מזה שאני אוהבת אותך, זה פחות. אני בת שלושים ותשע ואתה בן עשרים ושלוש ואני אוהבת אותך". הוא הביט בה באלם וידו החליקה לאט ונשמטה מכתפה.

ביח משה וינשטוק

את הרי יודעת
שאני תמיד חוזר אל ארבעים ותשע המטרים,
אל תנור הנפט שחמם במרכז הקיטון הצר
מגשש אל מקומי בין ארבעת אחי הישנים למרגלותיו
כשהסערה בחוץ רוחשת
והברד נוקש, מאים לשבר את החלון הגדול.
שאני עדין צועד בזהירות על קרח הבקר הדק המכסה את השלוליות,
בדרכי לבית הספר האזורי.
שאני עדין בורח מן הבית,
מתחבא בקצה המגרש עד שהקריאות ישתתקו,
ומתגנב חזרה מן הדלת האחורית, בלי שיבחינו.
מיבב בשקט בלילה, שאמא תבוא לנשק
אבל שאבא לא ישמע.
אני נע בגמלוניות מצד לצד, ביתי על גבי
סלילי זכרונות שהפכו לשריון רבועים נקשים
מגן, שומר, ומותיר אותי זר
לעולם.
תנהר שלא יתהפך על הגב, אמר אבי
והדגים על הצב שמצאתי בקצה השדה,
מותיר אותו מפרפר ברגליו, חסר אונים
כמו שאני חש במסבות חברה
ובכנסים אקדמיים.
ידי המוסך החזקות, השחרות והסדוקות של אבי,
שמעולם לא התנקו במשחה הצהבה המסריחה שהביא מהעבודה
כבר לא תומכות בי שלא אתהפך.
גם השכנה המכשوشה שירקה את שרידי המתנות אל ילדותנו,
נאלמה. השריון התנפץ כקלפת ביצה אל משברי החיים
תנור הנפט המפתחם התקרר לאטו, קפא.
ואז באת,

מעבה באטיות מהסה את הקלפה המבקעת.
מצובה ביד רכה ורועדת
בריקי געגוע קטנים, מלבניים,
זה על גבי זה
בונה מחדש את רסיסי הקיטון הישן
ואת תנור הנפט שהחל שב ומחמם.

שני שירי לילה איתן בולוקן

*

אור היום נעור בלילה
כחל החדר פנה אל שמים
כך עמדתי אתם
נטולי הזמן
בהרף של הזכרות
עד שנמוג הירח הטוב
המטביל באורו
את שגרת השכחה

*

בשעת השקט הנפער
מטתי נסחפת
אחר השחר
ואין סימן לעגן לפיו
אין כוכב שיראה כיצד
רק האדוות החוזרות
המוחלות על עורוני
מנחות אותי אל גדותיו

שני שירי חורף אורלי שמואלי

בראשית

- 1
אמא אומרת, הנה דמומית
הנה כרכם ופרחי חרדל,
ואני בונה מלים
סביב אדם, נרד וצהב.
- 2
בתוך בקבוק הפלסטיק בַּחצֵר
קרח מתפּרֵק בְּרִשְׁרוּשׁ
אל תוך המלה מים.
- 3
הירח, כל פעם יורד קצת
אל השביל, מאיר בשורות אור
את פני.
- 4
כוכבים תלויים,
כפתורים על חוטי זָהב,
- הלילה רועש בתריסים
של חרף.
5
גשם בא,
מדלג על הדף כמו עט כדורי.
הרוח מתהפך מצד אל צד.
רק לגגות הבתים
יש עוד כוח לשאת
את דודי השמש, את צל העצים.
- 6
מעבר לחמש מדרגות האבן
אני כותבת את המלה תות,
וריקה המתוק ממלא את הדף.
עלים וענפים מתפשטים ויוצאים,
גזונים מן האור החי.

לאיש שכבר אינו אהובי

- אני שומרת על עצמי עסוקה,
עמוסה מלהרגיש.
קולות חרף נפקחים בשמים,
עלה אחר עלה צונח.
מבעד לחרכים מיללים חתולי
רחוב
רעבים כמוני.
- כאן טפסות על עץ התות,
קרוב לצפורים.
מן העץ ההוא עודך מביט בי
אבל עיניך אינן מצמצמות אותי.
לקול מצהלות הילדים
גם כתפי הענפים הספיקו לשכח.

קטעים מתוך מחברת פרידה מיטל זהר

*

בתחנת האוטובוס, בדרך ליום עובדים חדשים. לא יודעת מה לעזאזל חשבתי, לחזור לעיר הזאת. כשעזבתי את הבית בגיל עשרים נשבעתי לא לחזור. אבל בחודשים האחרונים נתקעתי בלי עבודה, ובסך הכול זאת ספרייה נחמדה, חצי שעה נסיעה מהבית, אז אולי רק לכמה חודשים. על השמשה של התחנה תלויה מודעה: Top Apartments: we'll make sure you'll feel at home away from home.

כשהגעתי בדיוק הכניסו את כולם לאולם גדול עם שולחנות עגולים. כל הכיסאות סודרו מסביב לשולחנות והתיישבתי בליט ברירה. היום התחיל במשחק היכרות, קיבלתי פתק עם שאלה: מהם שמות החיבה שלך? אין לי שמות חיבה, אמרתי, ותוך דקה-שתיים, לא יותר, שאר חברי הקבוצה כבר לא סבלו אותי, אבל לא הצלחתי לחלץ מעצמי טיפה אחת של נחמדות. יצאתי לפני שנגמר.

באוטובוס חזרה לתל אביב חשבתי לעצור בבית קברות, להגיד לאמא שלי שנפרדנו, אבל לא הייתה לי סבלנות אליה.

עכשיו כבר כמה שעות אני מול המחשב, מחפשת דירות שותפים בתל אביב בהומלס וביד2, בודקת אותן על המפה ב-Google Earth. אני משוטטת ברחובות בעזרת החיצים, הולכת לסופר, לפארק, לסנטר, ופתאום אני בחיפה, ניו יורק, סן פרנסיסקו. בשלוש לפנות בוקר אני עדיין מול המחשב, בודקת מחירים של דירות חדר בפאלון, פרבר קטן בנבדה, לא רחוק מרינו. אין שום דבר שקושר אותי לשום מקום בעולם. חם לי, אני מסריחה מזיעה.

*

פתאום, אחרי המשמרת, באמצע היום, באמצע העיר הדפוקה הזו, בזמן שחिकית לאוטובוס, שמעתי את הקול שלה. לא הייתי צריכה להסתובב לוודא שזו היא, זו הייתה היא, חיה מושקוביץ, המורה שלי לכימיה מהתיכון, מבוגרת בכמעט עשרים שנה אבל נראית אותו דבר, אותה

נמלה עמלנית, הולכת מהר, הראש קדימה, לא מביטה לצדדים, לכל תנועה יש תכלית, בטח היא עדיין מלמדת, לא מוכנה לצאת לפנסיה. היא אולי המורה הכי טובה שהייתה לי, עניינית ואדיבה, ובאותו יום, בשיעור שלה, ישבנו באחד השולחנות בסוף הכיתה, אלה היו שולחנות של ארבעה תלמידים, אבל אני לא זוכרת מי עוד חוץ ממך וממני ישב שם, באותו שבוע נישקת אותי בפעם הראשונה וכל הלב שלי היה שלך, כל הגוף שלי היה שלך, כל איבר ואיבר בו, לא יכולתי להפסיק להסתכל עלייך, כל כך רצייתי לגעת בך, הפלתי דברים מהקלמר כאילו במקרה, שניות מתוקות מתחת לשולחן. את ניסית להקשיב לשיעור (כבר אז לא נתת לאהבה להסיט אותך מן התלם), וזה הכאיב לי כל כך, כי מאז הנשיקה הראשונה לא יכולתי לסבול רגע שבו תשומת ליבך לא הייתה נתונה לי, לנו, שלא לדבר על הרגע הזה בלילות שבו היית נרדמת (אל תירדמי, בבקשה, אל תירדמי, תישארי איתי ערה עוד קצת, עוד טיפה). בשלב מסוים הצלחתי למשוך את תשומת ליבך ואני זוכרת שצחקנו, לא יודעת על מה, בטח עוד אחד מהפתקים המטופשים שכתבתי לך (פעם סיפרת לי ששמרת את כולם, הבטחת לסרוק ולשלוח לי, אבל לא עשית את זה, בטח שכחת, ואני עדיין מחפשת עדויות שאני יכולה לאהוב ככה), לא הצלחנו להפסיק לצחוק וחיה מושקוביץ אמרה: נגה ומיטל, אתן רוצות שנשאיר אתכן לבד? היא לא אמרה את זה בעוקצנות, גם במקרה הזה היא הייתה עניינית ואדיבה (היא רק ציינה את עובדת האהבה), בסך הכול הפרענו למהלך התקין של השיעור, והיא בהחלט לא לקחה בחשבון איך הדברים יכולים להתפרש, ובאמת, תוך רגע כל הכיתה הסתכלה עלינו וצחקה, ולי לא היה אכפת, אני הייתי מוכנה ללכת עם השם שלך מקועקע לי בין העיניים (וככה גם הלכתי), ועכשיו שבע-עשרה שנים אחרי, חיה מושקוביץ חולפת לידי, שקית קניות על כל יד, ואני מסתובבת עם הגב אליה, רק שלא תזהה אותי, שלא תשאל מה איתי ומה אני עושה (מה אני עושה?), והקול שלה, הקול הנוראי הזה שלה, היא צווחת יותר משהיא מדברת, אישה כל כך קטנה שרוצה שכל הכיתה תשמע, הקול שלה מחזיר לי את הימים המתוקים ביותר שהיו לי, את הפעם הראשונה והאחרונה שהאהבה נמסרה לי בבהירות, וכשהיא חולפת מאחורי גבי, ממשיכה במעלה הרחוב, אני פתאום רוצה לרוץ אחריה, לומר: חיה, את זוכרת אותי? אני מיטל, למדתי אצלך כימיה לפני הרבה שנים, כל הלב שלי היה אז של נגה, את זוכרת?

הסקסופוניסט אלה מושקוביץ-וייס

רק בסופו של אותו הערב הבחין בה. אולי משום שישבה רחוק מהבמה, אולי כי הסתיר אותה העשן הסמיך, ואולי כי היה רעב מדי ומרוכז בבתנו. מכל מקום, כשראה אותה, אוורירית ומכווצת עם עיניים פקוחות בהשתאות, הודה לאל המוסיקה על מזלו הטוב. הלילה הולך להיות נפלא. רוב הגברים בני גילו כבר היו עייפים וויתרו. ואף שטיפח כרס קטנה, ואף ששערותיו נסוגו מקו המצח – זה לא שינה דבר. לא לו ולא להן – שהיו נכבשות בצלילים החושניים שהפיק, יבבניים במידה, שתלטניים ללא מידה, נוגעים בעומק. בשל האופן שבו האצבעות שלו נעו על הסקסופון. בזכות איך שניגן לכל אחת ואחת מהן כאילו רק היא, הוא והסקסופון בעולם.

בעבר הופיע במועדונים ברחבי העולם, היה די ידוע – ולא פרץ. לאחרונה למד להשלים עם מה שיש: הוא מוסיקאי, הוא מוכשר, הוא מתפרנס מזה. די היה לו בהופעותיו הקבועות כבר הג'אז הזה. בקהל האינטליגנטי, שרק מחציתו עוררה את רעבונו.

הייתה לו הופעה אחת בשבוע עם ההרכב שלו באולם האינטימי הזה בטיילת, ומדי פעם הופעות מזדמנות ברחבי הארץ. זה לא הספיק והוא נאלץ גם ללמד בקונסרבטוריום, דבר שגרם לו סבל. לא הייתה בו שום סבלנות לתהליכי ההתפתחות האיטיים של התלמידים, ועוד פחות מכך לחוסר כישרון. רק האתגר לעורר את היענות הנשים במועדון היווה פיצוי הולם. רק העינוגים שאחרי שעות ההופעה.

הוא היה וירטואוז החיזור המלודי, המעודן והנחוש. במהלך השנים פיתח את מהלכי הפיתוי לדרגת אמנות, ובמיוחד את ביצועי הסקסופון. והוא ידע לעורר ולהלהיט. כמו נחש שמהפנט את קורבנו בעיניו, היה נועץ מבט מרוכז בקורבן ומפעיל את הכישוף המוסיקלי, לאט לאט, בכל מה שמנוגד להיסוס. עד שהרגיש שכל ההגנות נמסו.

אני כמו אורפיאוס, צחק אל המתופף, שלא הבין למה הסקסופון יותר סקסי מתופים ולמה הנשים נעתרות לו, ולא לר־עצמו, אף שהוא חד משמעית

נאה, גבוה, גברי וצעיר יותר. המתופף ניסה לחקות את חברו, ללא הצלחה. נשים מזהות את החסר, הסביר הסקסופוניסט לחברו באורך רוח. מה שלא גילה למתופף היה כי יותר משרצה לכבוש, רצה להתמכר להן. היה בו השילוב הזה של גבר כובש וכאילו מתמכר, גם אם לשעה קלה. הוא חש תמיד בצד שלהן. לכן גם לא חש אשמה כלשהי כשהפרשיות הסתיימו לרוב אחרי מפגש אחד או שניים ובצלילים צורמים. מה לעשות שהוא משתעמם בקלות וחייב את הריגוש הבא. זו הייתה התמכרות שלא בשליטתו. למזילות הדמעה, לכועסות, למאימות – לא הייתה לו כל אמפתיה. הוא נדחה מדי פעם. לעיתים רחוקות אומנם, אבל הקסם לא פעל על כולן. הוא יודע איך זה להרגיש דחוי ולא לו שלא רצו בו מעולם לא נטר. ולא שיסה בהן את מבטיו המזלזלים, המשפילים. הוא רק הצטער על כל הכלים שלא ניסה. הייתה בו תאוה אינסופית לבחון את המוסיקה הייחודית שכל אישה מסוגלת להפיק מרוחה הרוגשת.

יאללה יאללה, הקניט אותו המתופף, רוחה הרוגשת... אל תשחק לי אותה סוקרטס. אנחנו קודם כול רוצים את הגוף. לא? הסקסופוניסט הניד בראשו ברצינות. לא יודע. לא בטוח. המתופף צחק צחוק עצי של מקלות תיפוף וחשף את לשונו. בגלל הצחוק הזה אף אחת לא תרצה אותך, אמר הסקסופוניסט. המתופף השתק מייד.

והיה עוד דבר שלא סיפר לחברו המתופף. סודו הכמוס ביותר: שמעולם, עם כל הנשים שכביכול-כבש, מעולם לא באמת בא על סיפוקו. תמיד נותר בו טעמה המר של האכזבה, התסכול – עד לניסיון הבא.

בכל הופעה בחר באישה אחת וניגן רק לה. כמו מלטף אותה. ובאמת ליטף. גם הן הודו בכך אחר-כך, כשלקח אותן לדירתו ותרגם למעשים את מה שרמוז בנגינתו שיעשה להן: בידיו הרגישות, באצבעותיו הזרירות, בשפתיו העבות, בזרועותיו החזקות, בעיניו החודרות. כפי שניגן שם באולם האפלולי; האופן שבו זלגו הצלילים בלגטו מושלם מצליל נקי ורך אל צרידות קורעת לב, ואז סטקטו מהיר, עיקש, המתגבר בקרשנדו כבד אל השיא הסוער – המס את ליבן של הקשוחות ביותר והאדים את לחייהן של החסודות המבוהלות. ואיך ידע זאת? כי הן אמרו לו. כי באמת, עם כל הביטחון העצמי שלו, לא היה יכול להגיע לוורטואוזיות כזו ללא ניסיון מעשי. ללא ההודאה בכיבוש. לכן, אחרי ההופעה, כשדעתן מעורפלת למחצה מהנגינה ומהמשקאות,

בהיכנסן לחדרו שהוא רק בברק גופן העירום ולפני שהטקס מתחיל, דרש מכל אחת שתתאר לו במדויק מה ראתה בשעה שניגן רק לה. תאוותו לדעת לא נבעה מן הרצון לעורר את הגירוי. באמת השתוקק לתפוס איך לענג כל אחת לשיטתה. זו הייתה דרכו להבין על מה הן חולמות.

כשדיברו, בקול מהוסס ונבוך, בנימה מתחננת או בבוז מתגרה, הקשיב בעיניים עצומות כמו למוסיקה קדושה. אז חיך ופקח את עיניו. הן היו משתרעות על המיטה הגדולה שלו כנועות מראש, והוא, באנדנטה רך או באלגרו נוקשה, לפי משאלתה של כל אחת, החל לנגן על גופה את המלודיה שמתאימה רק לה. חד־פעמית, ייחודית בצלילים, במקצב ובהרמוניה. הוא היה מעביר את כפותיו המיומנות על העור המצטמרר בתנועות מאזוריות או מינוריות, בסולמות עולים ויורדים ובכל המפתחות האפשריים. הוא ידע לענג כי הייתה בו סבלנות של מי שהתאמן כל חייו על תרגילי נגינה משמימים. מול סבלנות גברית שכזאת אף אחת לא יכלה לעמוד, כך ניסה להסביר למתופף.

תמיד ביקש שילכו. למעשה, הודה בפני המתופף, אני אוהב להיות עם נשים, לגעת, אבל אחר כך חייב להישאר לבד, עם עצמי, לנסות להבין.

בערב שבו הופיעה במועדון, כבר היה כמעט נואש. כל משך ההופעה עבר על פניהן של הנשים ולא מצא אף אחת שתלכוד את חושיו. בסופו של דבר, כשנתקל בעיניה המאירות, הבהב ליבו.

אולי כי מייד ראה שאיתה זה לא יהיה קל. עצורה, מכונסת מאוד ומתחת לכל זה – בערה פנימית. היה בה משהו זר שלא הצליח לפענח. והוא חשב שראה את כל הזנים בשלושים ושמונה השנים האחרונות.

משום כך, כשניגן לה, התאמץ במיוחד. תחילה היה עליו להרדים את קרברוס על שלושת ראשיו – ראשיהם של החבר והחברה שהגיעו איתה, וראשה שלה שנראה לו הערני והמסובך מבין השלושה. ואז החל במגמת ריכוך ארוכה. הוא דימה אותה עומדת על קצה הר והחליט שעליו לפלס לו דרך אליה. זה לא היה פשוט. מבטה עדיין לא נח עליו בכלל. לאן היא מסתכלת. העיניים שלה היו מוזרות. כאילו לא התבוננה במה שלנגד עיניה אלא במשהו שאין רואים. כן, הוא היה מרוצה מההבחנה הזו וזה המריץ אותו עוד יותר. הוא הולך את אצבעותיו הזרירות על הסקסופון כמו נחלים הזורמים אל הים, מחזיר יובלים סוררים למסלולם. הוא נשף את הצלילים ועיבה אותם בצרידות סודקת לב כמו שמדריך טיולים קוטם שיחים קוצנניים

כשהוא סולל דרך לקבוצה שמאחוריו. השטח שבינו לבינה יושר והוכשר. כל הקירות החוסמים רוטשו, נותצו, נבקעו ופולחו. מרוב יגיעה לא שם לב שהוא מתאהב.

האולם היה אפל ומעושן, והיא כבר נענתה לו. הביטה בו במבט ישיר, ללא שום מחיצות, וחייכה. הוא נרעש. כמעט התאכזב. היכן המשחק המקדים. היכן ההתחזות המענגת הזו, הפרצוף המסויג שהן תמיד עוטות על עצמן, המסכה של הטוהר המזויף. אפילו לא ניסתה להעמיד פנים של מהססת. החיוך שלה היה הודאת פורטיסימו מובהקת. האם טעה בה?

הקונצרט נגמר. היא ושני מלוויה קמו והלכו. על אף הסקרנות הוא לא הביט בה (טריק ישן שעבד בשמונים ושבעה אחוז מהמקרים) כיוון שחש היטב במבטה הננעץ בו. הצפייה תמיד דוקרת. אבל כשהסתובב, במבט ניצחון צפוי, ראה שנעלמה.

בלילה חלם שהוא מנגן והיא הולכת בעקבותיו ביער עבות שאת שביליו לא הכיר, והיער הלך והשחיר. הוא התעורר בזיעה קרה. שתלך לכל הרוחות, מחר כבר אשכח ממנה.

אבל הוא לא שכח. פניה העדינים, הלא־במיוחד־יפים צפו למולו. היו לה שפתיים לא סימטריות. התחתונה הייתה דקה והעליונה עבה. האף שלה היה צר וארוך ולא חינני והגבות כמעט מחוברות. ובכל זאת לא יכול היה להתיק את עיניו ממנה. את זאת כבר ידע: לא את היופי הוא מחפש. למחרת הגיעה שוב. הפעם לבדה.

כל הערב ניגן לה. עיניה הדולקות לא משו מאצבעותיו לרגע. כוחו שב אליו. האם היא מבינה מה הידיים האלו יכולות לעשות לה? קולה היה רך ושקט והיה בו גמגום קל. אני גרה... כאן קרוב, אמרה, אתה... רוצה לשמוע כינור?

הוא התפלץ. דבר כזה באמת עוד לא היה לו. והיו לו. הדירה הייתה קטנה וישנה אבל מסודרת ולבנה להפליא. היא ביקשה שישב על הספה, הלכה לחדר השני להביא את הכינור. הוא נעץ מבטו בתמונה היחידה שהייתה תלויה מעל לספה. לוח שנה ישן מאוד עם צילום של פיורד נורווגי.

היא גררה כיסא מהמטבח. כיסא עץ פשוט ללא משענת. הנגינה שלה לא הייתה בשלה עדיין, אבל בצלילים החמים המלאים שבקעו ממיתרי הכינור אבחן משהו. רק לאחר דקות אחדות השתכנע.

בצלילים שהפיקה היו מצד אחד עדינות ודקיקות, רכות ובהירות ואיכות נשית כמעט דייקנית, ומהצד האחר כריזמה של כוח אפל, מאיים, סוחף. השילוב הפלאי הזה הפך את הצליל שלה לתלת ממדי ואותו – למשותק. הוא הקשיב עוד. היא ניגנה בעיניים עצומות. מוגנת בעולמה הפנימי. הוא הקשיב. קשת הכינור שרטה את המיתרים בזוויות נועזות, כמעט חריקה, אבל לא. נחושה וזהירה.

לפי הנגינה שלה כבר ידע איך זה יתבצע. ידע איך תיראה האוברטורה, באיזה סדר יפשיט אותה מבגדיה, ואיך ילטף אותה. באיטיות שמעולם לא נוגנה בעבר. כמעט על סף האין תנועה. הוא ידע באיזה קצב ובאיזו מידת לחץ ייגע בכל איבר בגופה. השדיים למשל (ולא שמשם יתחיל, ממש לא). הוא יתחיל מפנים האמה ומפנים הזרוע אבל כשיגיע לשם הוא יעשה זאת בקלילות של אוויר, כאילו רוח עדינה מסתחררת במעגלים של אבן הנזרקה למים שלאט לאט מתרחבים סביבה. אבל אז, כשצבטה את המיתרים בכריות אצבעותיה המלבינות, הפסיק לנשום. הוא היה מהופנט. עד כדי כך ששכח להיזהר.

למה הפסקת? למה את ככה?

היא הייתה קרובה, ליטפה את שערו. הסתכלה אל תוך עיניו בחיוך. הוא כיסה את עיניו, מבולבל, דרוך.

היא מרחמת עליי. עליי! הוא עקף את מבטה הישר אל מפלט לוח השנה הישן שעל הקיר. שקע בנוף החורפי. גלש במדרונות. קרחון שנבקע. ועוד לפני שהחל במהלך המתוכנן, קפא: היא מחבת את אותי! תמשיכי, בבקשה... ל...נגן, גמגם. עכשיו הייתה כה יפה בעיניו. מישהו התמלא ייאוש. אבל מי?

היא ניגנה והביטה בו בחום, ברוך אינסופי שהשכיח כל מה שזכר על מגע, על תאוה, על צלילים. הוא החל לרעוד. אני מתנהג מוזר, חלפה במוחו מחשבה, כמו בפעם ההיא בבית חולים לילדים כשקדח מארבעים ושתיים מעלות ואימו הניחה יד קרה על מצחו והוא ידע שגן עדן וגיהנום זה אותו מקום.

בזהירות רבה קם כאילו היה מפורק לחתיכות זעירות שלא הודבקו היטב. עליי לחבר אותם מחדש, אמר לעצמו, את הרגליים, את הלב, את הידיים, את הנפש. עכשיו עמד ממש קרוב אליה כך שיכול היה ללחוש דבר כלשהו באוזנה – ויצא.

הספד אורנה לנדאו

אני כותבת את זה בסוד:
בלילה חלמתי שהמורה לספרות מהתיכון
מתה.
עשרות שנים חלפו מאז היתה המורה שלי.
אשה בגיל העמידה.
צעירה ממני היום.
אז הייתי
עינים צלולות ונחלום.
נשארו רק הנשמה המפורפרת והחר של הפחד.

לו היתה פוגשת בי היום, מה היתה מגלה?
שכל כך הרבה למדתי,
אבל עוד יותר שכחתי.
מה אני זוכרת?
רק
פתיחות של שירים.
שמים - נו, באמת -
בקשו רחמים עלי.

אני כותבת את זה בסוד:
בלילה חלמתי שהמורה לספרות מהתיכון
מתה.
קמתי בלב כבד.
מה אכפת לך? שאלתי
אשה קמוטה במראה מצחצחת שנים.
אז מה אם הכירה אותי
כשעוד היו בי תקוות,
כשעוד יכלתי להיות,
לפני שהפכתי להיות.

לפני שנגמרת להיות
האשה שאני.
ועכשיו,
אם המורה לספרות תמות באמת,
היא תהיה בתוכי,
אבל
מי ידע
מי הייתי אני?

מי ידע?
השנים פרקסו את פני
חוטי כסף זפים וכל זה, ובכל זאת
מי יזכר איברי התועים,
סרבול הנעורים
כשהייתי אני בדיוק כמו היום
אבל גם דברים אחרים?

אני כותבת את זה בסוד
כי אם אמר שחלמתי - יבהלו
ויגידו מכשפה.
ואני באמת מכשפה.
או שהייתי.
אבל במוח שלי היום מנשבות רוחות של פחד,
והחלומות - פח אשפה.

* עדכון קטן, לא חשוב, אחרי שנה

המורה לספרות מהתיכון לא מתה.
היא עוד כאן.
ואני, חדשים אחרי שחלמתי
שהמורה לספרות מתה,
קבלתי סרטן.

וגם אני עוד כאן.

והוא -

כאן?

ועוד רציתי להגיד

שאני כן מכשפה.

אבל בלי כוחות, כנראה

לא כאלה שעוזרים.

יש לי עוד חזיונות כאלה של מכשפות,

אבל הם לא ברורים.

כן, אני עוד מכשפה,

אבל לא מכשפה צעירה מלאת כוח,

ומכשפה זקנה - מי ידע אם אזכה להיות.

והפחדים מנשבים ושוֹרקים בי

כמו רוחות

כמו רוחות.

שירים אשר גל

ריימונד קארבר*

בכל שיר של קארבר
יש אפוקליפסה קטנה.
האב מת
הבן פּרש מן העולם
אשה שעזבו אותה
או שעזבה.
ומעבר לעולם שנשבר
משהו לא מסבּר
שעדין רוצה לכתב שירה.
על הפרטים הקטנים
ועל היפי האורב מעבר לפנה.

*

"תחיו יפה"
אמרה הנדונה למות
כשעמדנו לצאת מביתה.
אף טפת קנאה
לא בערה בדבריה.
נמלטנו מאש מחלתה
לקן המשפחה.
הרדיו במכונית השמיע
מרש מלא עצמה.

מרנגו**

"השמים לובשים מרנגו" ("בובות שעווה", נתן אלתרמן)

המתנדנדת מכה	יפים וצעירים
במגפים המבהיקים.	צעדנו בשורות
כמה בטוחים היינו.	אפרות כחלות
השמים לבשו מרנגו	רוכי מוסקט
נשקו למדים המבשמים.	ארכי קנה בנדינו.
היום היה כה יפה.	שמש מציצנית
רצינו למות.	פגעה בחרב

* סופר ומשורר אמריקאי 1938-1988

** אריג בצבע אפור כחול. נקרא על שם מקום בו נפוליאון ניצח בקרב

שירים אביחי קמחי

זמן

בית

פעם הייתי מתגעגע
והגעגע התחלף בכאב.
פעם כשהייתי ילד
בירושלים הכרתי אשה מבגרת
שלבשה שחרים.
בעלה לא שב מהמלחמה
זמן רב
והאנשים כמו האנשים לא עצרו
והזמן לא התמהמה
ורק היא קפאה.
היא כנראה כבר מתה
ואני בעצמי איש מבגור
שבזבו הרבה זמן
געגעתי וכאבי ימותו אתי
ועד אז לכתב לך
נותר קצת זמן.

ראיתי זוג עובד בגנה
שערם מאפיר
ידיהם מגידות
ופניהם שזופות
כל פעלותיהם מתאמות
כמו היו לגוף אחד
הוא עוֹדֵר והיא שותלת
הוא גוזם והיא מלקטת
מעט מלים נדרשות
להם וידיהם נעות
מעלה ומטה כמו ידי
שוטר המכונן תנועה
האזנתי במשך זמן מה
לשירת הצמחיה
עד שהשמש שקעה
והירח נח על ביתם

שירים*

ענת לב־אדלר

בוא

1.

בוא תניח עכשו את הדברים במקומם
סדר אותי על לוח הזמן
כמו שמסדרים בשר על קרש
אתה תחליט היכן לבתר
מה להותיר ועל מה לנתר
הדם יתפרץ
עוד לפני נגיעת הסכין.

2.

בוא פתח אותי
כמו תהלים -
בבת אחת
בהתפונות גמורה
אצבעותיך הסע
בין רגלי
פשוטות ופשוקות
כאותיות שמע
האם תזכה
האם תדע
פעם הייתי נגון
עתה הפכתי תפלה

3.

בוא

כי לפרקים

באין מוצא

אני בודה בגופי זאבים

להאכילם בכל שנטרף ונזרק

ביצרות המלבינים של המרחק

ביני ובינך

טבע, דומם

יש לתת לטבע לנצח אותנו כשהוא חפץ בכך.

להניח לחם לבקע את שכבות הדבק של העור

עד שתאים נמסים לתוך עצמם;

לאפשר לקר להקפיא תנועה

עד שתחושה הופכת שרשרת סלעים.

תבוסות בידי אדם מיאשות הן ורומסות,

מנמיכות את הקומה.

נצחונות שמנצח אותנו הטבע

משרטטים את מדותינו מחדש,

כדי שנשוב ונתרוח במלואנו

בסיקן.

הדייר מדירה 72 אסף ארבל 40 שנה לרצח ג'ון לנון

אבי התקשר אליי היום, כמדי שנה בתאריך זה. דיברת איתו? הוא שאל/אמר. תשובתי לא השתנתה בחלוף השנים. גם לשאלתו אם היום הבטתי מבעד למשקפיים העגולים, השבתי בחיוב.

*

זה לא מקום לגדל ילדים, שמעתי אותם אומרים, ובטח לא מקום לעבור אליו באמצע שנת הלימודים. אך כעבור כחודש, בשמונה בינואר 1979, נחתנו בעיר. קר. בניינים גבוהים, שלג מפויח, מוניות צהובות שצופרות וצופרות, אנשים שהולכים מהר.

כשהורים סיפרו לי שנגור במקום שנקרא דקוטה, קיוויתי שהתכוונו שנחיה בקרבת השבטים בשמורה בדרום דקוטה, למרות שידעתי שאבא בחיים לא יחיה במקום כזה. אבל זו לא הייתה מדינת דקוטה אלא ניו-יורק, ולא שמורת אינדיאנים, אלא שמורה של אנשים מוזרים שלא הכרתי כמותם קודם, הגרים בבניין דקוטה שבקרבת הסנטרל פארק. השכנים כמעט שלא דיברו איתנו, מלבד שלום-שלום כשחלפו על פנינו. הם חייכו, כמובן, חיוך בשיניים צחורות, וגם שאלו "How are you doing", אבל לא באמת חיכו לתשובה. חוזה, שומר-הכניסה, תמיד חיך, שאל והקשיב, ותמיד פנה אל אימא בנימוס.

והיה הדייר מדירה 72, שגר בקומה שלנו. כשבועיים לאחר שנכנסנו לדירה הוא דפק בדלת. חורף בחוץ. שעת ערב. אבא ישב בפינת השמע, כפי שכינה אותה, והאזין לסונטה של היידן, המלחין הנערץ עליו. אימא, למרות המטבח הזעיר, התעקשה להכין לנו ארוחות ערב משפחתיות. שנשמור על הצביון, היא אמרה. לא כל כך הבנתי את המילה צביון, אך היא נשמעה כמו מילה שקשורה לצב, חיה שמאוד אהבתי.

ניגשתי לפתוח את הדלת. הוא עמד שם גבוה ודק, במשקפיים עגולים וחיוך מצודד. הביט בי ושאל במבטא שלא זיהיתי, אם אבא או אימא בבית. אימא ניגשה לדלת. שלום, אני ג'ון, הוא אמר והושיט יד. אימא שהחזיקה את מגבת המטבח חייכה במבוכה והסבירה בלי מילים שידיה עדיין רטובות. אני מצטער על ההפרעה, אולי יש לכם עגבנייה? כן, כמובן, היא ענתה, בוא תיכנס. הוא צעד פנימה ונעמד ליד השולחן הערוך לארוחת הערב.

מה אתה מכין? היא שאלה בעודה מחפשת עגבנייה ראויה. הוא התמהמה בתשובתו כמי שמופתע למשמע השאלה. מה אתה מכין לארוחת הערב? היא חזרה. לא יודע, הוא השיב, אולי אמרח פילדלפיה עם עגבנייה על הלחם.

זה ממש בלבב אותי, כי הכרתי את ד"ר ג'יי מפילדלפיה, ולא הבנתי איך אפשר למרוח עיר על לחם. אבל השארתי את השאלות לאבא כשיבוא לכסות אותי לפני השינה.

ידעתי שאימא תכף תזמין אותו לארוחת ערב. ג'ון סירב. אבל אז אבא הופיע ולחץ את ידו. נעים מאוד, אני בנימין. תישאר, אבא הפציר בו, אין לך מושג מה אתה מפסיד.

לא פעם שאלתי את עצמי מה גרם לו להישאר, אם הייתה זו ההפצרה של אבא, היידן שהתנגן ברקע או ריחות התבשילים של אימא, ואולי כולם יחד.

הוא בעיקר האזין. אבא סיפר שהגענו מישראל במסגרת העבודה שלו בבית הספר מנהטן למוזיקה, כמנצח התזמורת הסימפונית. כן, אבא נדרך, באתי לבנות פה חלופה שווה לתזמורת הפילהרמונית. זה כמו שהיו מביאים אותי לאמן את אברטון, אמר אבא בקריצה. ג'ון סיפר שהוא עובד עכשיו על חומר חדש ובימים אלו הוא מתמקד בדבז'ק לקבלת רעיונות, וישמח אם אבא יוכל להצטרף אליו לאולפן ההקלטות. אבא זרח. אימא התבוננה בהם בהשתאות. אבא, לחשתי, תוכל לשאול אותו אם יש לו ילד?

יש לו בן בגילך, ששמו שון, אבא תרגם לי את תשובתו. איך? שמשון? שאלתי. אבא חזר בחיוך, שון. קוראים לילד שון.

כלשון הקלישאה, הייתה זו תחילתה של ידידות מופלאה. חלקנו ארוחות ערב משותפות וטיול אחד לקאטסקילס, ושון אף הצטרף אלינו לסקי לא פעם. שון היה בשבילי כל מה שלא היה לי כבן יחיד.

אני זוכר שבפעם הראשונה שראיתי את שון חשבתי על העיניים שלו שהיו מאוד שונות משלי, והיה לו שיער שחור, ארוך וחלק, גם הוא שונה לגמרי מהתלתלים שלי. למרות השוני, התחברנו מייד והתראינו די הרבה. מצאנו שפה משותפת, בעיקר לאחר שלמדתי את השפה ואזרתי אומץ לפתוח את הפה.

בנסיעה המשותפת לקאטסקילס, עצרנו ביריד. למרות הקור המקפיא היו המון אנשים. שון ואני רצינו לרוץ קדימה, אבל אימא אמרה שלא נרוץ לבד. ג'ון אחז בידיו והביט באימא כמי שמבקש את אישורה. אימא רק חייכה. רצתי הכי מהר שיכולתי כי ג'ון רץ בטיל, והשיער שלו עף ברוח. יוקו, אימא ואבא הלכו בעקבותינו וכמעט שלא ראינו אותם. עלינו על הגלגל הענק, למרות שקצת פחדתי. זרקנו כדורים לתוך פחיות, פרסות סוסים אל עמוד, צחקנו עם ליצנים ואכלנו שערות סבתא. רק על הקרוסלה לא הסכמתי לעלות. כששון עלה על הסוס השחור ג'ון נעמד לידי ושאל, תגיד, למה אתה לא רוצה לעלות עליה? החרשתי. אני, אמרתי, אני רק רוצה לשבת פה ולהסתכל על הגלגלים שמסתובבים ומסתובבים, אני אוהב לראות אותם מסתובבים. אני לא עולה על קרוסלה, לחשתי. אני אזכור זאת, הוא חיך. אולי אכתוב על זה שיר, מה אתה אומר!?

חורף לא קל היה ב־1980, ושעות רבות בילינו שון ואני אצלו או אצלי, בתופסת או בגיבורים. אצל שון אסור היה לרוץ והיינו צריכים לחלוץ נעליים. אבל למרות זאת, מאוד אהבתי להיות אצלו. היו לו המון, אבל המון תחפושות, לא כולן בגודל שלנו, אבל לנו זה לא הפריע. היינו מתחפשים ומופיעים. שון אחז בגיטרה ושר שירים שהמציא, ואני הייתי מנגן בקסילופון או באורגנית צעצוע.

המשחק ששון הכי אהב היה אחת־שתיים־שלוש דג מלוח. מצחק לשחק את זה רק שניים, אבל שון אהב להפוך לפסל. הוא אהב לעצור בפוזות מצחיקות ובכלל, צחוק היה חלק משגרת המשחקים שלנו. היינו מתחרים מי מצחק את מי. לרוב הוא ניצח, כי לא יכולתי להתחרות בהליכתו המעוותת או בפרצופיו העקומים. אם בכל זאת הצלחתי שלא לצחוק, הוא היה פורץ בצחוק מתגלגל שסחף אותי עד לכאבי בטן. חודשים חלפו, שון ואני הופענו בפני המראה בחדרו אין ספור פעמים,

עד שפעם בזמן הופעה ג'ון נכנס לחדר, נשען על המשקוף, התבונן בנו ופרץ בצחוק למראה נענועי הגוף שהפגנו. מה אתה אומר, אבא, איך אנחנו מופיעים? ג'ון רק חיך ואמר שהוא מקווה שנישאר חברים לנצח, ובאותה נשימה שאל אם אני נשאר לארוחת ערב. מרק אטריות של שערות מלאכים ועוף של ג'נרל צ'ו שטעמו גורם לי לרייר גם היום.

כשסיימנו לאכול, שון שאל אם אוכל להישאר לסיפור. התיישבנו על הספה הצהובה בסלון. אז איזה סיפור שאספר? את הסיפור הישן נושן, הפציר בו שון. ג'ון עצם עיניים, ופצח בסיפור הישן נושן. כשסיים פניתי אליו: אני יכול לשאול אותך משהו? איך אתה יכול לראות עם משקפיים כל כך חומים?

הוא הסיר את המשקפיים והגיש לי אותם. לא ראיתי ברור דרכם, הם היו גדולים והחליקו לי. ניסיתי להשיבם על אפי אבל הם נולו להם. שון התגלגל מצחוק ואנחנו אחריו. שלושתנו על הרצפה מקופלים מרוב צחוק. טוב, אני הולך הביתה, אמרתי אחרי שנרגענו, והתחלתי לצעוד לכיוון הדלת.

עצור! שמעתי את ג'ון. את המשקפיים בבקשה, הוא חיך. הם מאוד יפים, אמרתי בזמן שהשבתי לו אותם.

ביולי 1980 חגגתי יומולדת. הזמנתי חברים מהכיתה ושיחקנו בשודדי ים. אימא תלתה מהתקרה סדינים שנראו כמו מפרשי ספינות, ציירנו עליהם גולגולות ועצמות. התלבשנו כמו שודדים והיה כיף גדול. כשכולם הלכו רק שון נשאר. כשג'ון בא לאסוף אותה, הוא נעמד מולי ואמר: יש לי משהו בשבילך.

אבל שון כבר הביא לי מתנה, אמרתי בהתרגשות. נכון, אבל זה ממני, חיך, והושיט לי קופסה עטופה.

את הקופסה של ג'ון עם המשקפיים העגולים שמתי ליד שרביט המנצחים של אבא, על השידה הלבנה.

את ג'ון ראיתי בפעם אחרונה ביום ראשון, 7 בדצמבר 1980. הוא ישב עם אבא בפינת השמע והם שוחחו. אני בניתי פאזל על השולחן בפינת האוכל. בדרכו החוצה, החליק את ידו בשערי ואמר, צ'או אייס.

נתראה מחר, השבת.
אבל למחרת כבר לא ראיתי אותו.

שון ואני נשארנו חברים כמשאלת אביו. אנחנו נפגשים כמה פעמים
בשנה, ונוהגים לשוחח בשמונה בדצמבר, אם לא יוצא לנו להתראות.

*

בדיוק כשניתקתי את השיחה עם שון, אבא התקשר.
נו, מה הוא מספר? שאל/אמר.
שום דבר חדש, השבתי בטון הכי משכנע שמצאתי.
טוב, אני מקווה שתמשיכו לשמור על קשר, ציטט שלא בידעין את
שכנו מדקוטה.
ואז, לאחר רגע של דממה, כשאני מיישר את המשקפיים של ג'ון על
אפי, אמרתי, שון ביקש שאומר לך שהוא עדיין מחזיק בשרביט המנצחים
שנתת לו.
אבא דמם, דבוז'ק התנגן ברקע, ואני בטוח ששמעתי את חיוכו.

בינה כנרת רונינשטיין

בגיל שישים וחמש נותרו לעדינה רק שלושה עשרה שיניים שלמות. היתר היו תשעה שתלים, ארבעה כתרים ושני גשרים. היא ניסתה לשמור על שיניה ככל שיכלה; שטפה את פיה בסילונית, גרגרה עם מי פה, צחצחה ביסודיות. אך לאחרונה הרגישה לחרדתה שגם שיניים מספר חמש-עשרה ושש-עשרה מהלסת העליונה מתנדדות וזרם חם של דם אדום בהיר קולח מהן. עדינה ידעה שבתוך זמן קצר תיאלץ להצטנף בכיסא המטופלים במרפאתה של ד"ר אוליביה לסרי הצעירה ממנה רק בעשור, ושברבות הזמן נרקמה ביניהן סוג של מערכת יחסים.

שתיהן נשים. שתיהן אימהות וסבתות. הן סיפרו זו לזו על ילדיהן הבוגרים, קנטרו בחיבה על גיוסן התכוף לשמירה על הנכדים והראו אחת לשנייה את תמונותיהם בטלפון הנייד. לפרקים היה נדמה שהפער ביניהן נעלם ושלא מדובר ברופאה סמכותית ובעלת מוניטין ובמטופלת חרדה, אך הייתה זו אגדת שקר כוזבת, מסוג השקרים שבמצוקה מתפתים בנקל להאמין בהם.

על מה בכל זאת דיברו ביניהן? על ההצלחות. ד"ר לסרי סיפרה על בנה שלומד רפואה שנה שלישית בהונגריה, ממרקת מתיאוריה את אכזבתה ותסכולה מכך שלא התקבל ללימודי רפואה בארץ. סיפרה גם על בתה הווטרינרית שהפכה לאחרונה לשותפה במרפאה פרטית. כמובן לא העזה לספר על בעלה. לא. אלו לא דברים שהייתה משתפת בהם, גם לא את חברותיה הוותיקות. ואם כן הייתה מתוודה ברגע של חולשה בפני חברתה הטובה ביותר, הייתה מתפללת אחר כך שאותה חברה תשכח מהעניין ולא תישא לעד את העדות המפלילה על אדי החמיצות שעלו מנישואיה. היו פעמים שהתפתתה לדבר על כך עם עדינה.

היא הרי הייתה גרושה. אולי גם היא השתייכה לקבוצת הנשים הגרושות העולצות והמטופחות למשעי שישבו מצחקקות בבית הקפה השכונתי, שערן צבוע באדום נחושתי בוהק, פניהן מתוחות בעבודה מסורה של פלסטיקאי. הן נראו לה קלות דעת ובעיקר משוחררות מהכורח להעמיד פנים שעדיין רצו לישון באותה מיטה עם הצעיר שנישאו לו בגיל עשרים וכעת הפך לגבר זר ומזדקן שנוחר ומתאונן תדיר על כאבי

גב. ופעם אוליביה באמת לא התאפקה וסיפרה לידידתה בטלפון, תמיד הייתה נועזת יותר בשיחות טלפון ובוטה יותר כשדיברה בצרפתית, שפת אמה, על דעיכתו של בעלה שהיה מבוגר ממנה בשמונה שנים.

אוליביה הסתפקה בתיאור הזמן הרב שהועמד לרשותו מאז שפרש מעבודתו לאחר התקף הלב והצנתור שעבר. הוא לא ידע מה לעשות בכל השעות הפנויות שנפרשו לפניו כמו יריעת אוהל שטוחה וענקית שהוא התקשה לתקוע אותה לאדמה ונזרק אובד עצות מצד לצד למשבי הרוח שעשתה בו כרצונה. כמובן שלא הזכירה דבר מדעיכת הרגש שלה כלפיו, הקפידה לטשטש את הדחייה שחשה ממנו וצבעה את חוסר האונים שלו בתיאורים חומלים. איך עד לאחרונה היה עסוק כל כך, הטלפון הנייד לא היה מפסיק לצלצל. ביקשו ממנו עצות והצעות מחיר, השאירו לו מספרים ליצירת קשר. בתקופה ההיא אלברט לא מצא זמן לדבר איתה במהלך היום. פלט לטלפון שכבר יחזור אליה, וכמעט תמיד שכח. היה מסתובב עם חולצת פולו ורדרדה שסמל הסוס הדוהר שלה נמתח על מוצקות חזהו, טורק דלתות של מכוניות יוקרה, מדיף ניחוח אפטרשייב מסוקס ומשבים של גבריות בוטה וסמכותית שעוררה בנשים צעירות רצון להיכנע למרותו. היה לה קל ממרומי גילה ומעמדה ללעוג לרפיסות המבזה שלהן והיא התאמצה לשכוח שפעם גם היא הייתה כזו, הלוא היא זו שלבסוף נישאה לו, אף שגדלו בעולמות תרבותיים כה שונים. אלברט היה בן למשפחה עשירה, לא משכילה, וידע לנבל את הפה בעסיסיות, והיא הייתה בת למשפחה דתייה ואדוקה, ומרבית מבני משפחתה היו רופאים שתקניים; אביה התהלך בפה קפוץ ובעיניים מושפלות בענווה. ובכל זאת, כשהייתה סטודנטית צעירה בסורבון שבפריז הייתה כרוכה אחרי אלברט ושמחה כל כך לטפס על אופנועו ולחבק את מותניו מאחור, מהירות הנסיעה מפלחת את האוויר ונוסכת בה תחושת שחרור. לאחר שעלו לארץ והקימו משפחה היה לה קשה להיזכר על מה נהגו לדבר אז, לפני שנולדו הילדים ומילאו את יומם ואת מחשבתם בדאגה אינסופית לרווחתם, ובאשמה אינסופית שלא עשו מספיק. האם היו להם נושאי שיחה משותפים כשעוד היו זוג ללא ילדים, או שאולי היה זה בעיקר סקס? הרבה מזה ודאי היה סקס.

לעדינה היו פחות אפשרויות לדבר. רוב הזמן היה פיה פעור ורדום לאחר זריקות, וצינוריות לייבוש נוזלים שאבו את רוקה וייבשו את גרונה.

ההזדמנויות המעטות שהיו לה להשחיל מילה היו בתחילת הטיפול או בסופו – כשאוליביה שטחה בפניה את אפשרויות הטיפול העומדות בפניה, מה ברצונה לעשות במקום השן החולה שנעקרה; גשר או אולי שתל?

בסבלנות הסבירה לה בעברית שהיה שקוע בה צליל פעמונו של מבטא צרפתי את היתרונות והחסרונות של כל טיפול, עלותו והזמן שייקח להשלים אותו. עדינה התעניינה ושאלה שאלות וניסתה להסתייג את חששותיה העמוקים שבליילה הפכו לסיוטים מוחשיים; כל שיניה התנוודו ופרכסו כמו שיכורות במסיבת הוללות ואיימו לנשור. סיוטי היום ארכו לה כשהביטה בעצמה בראי. כל כך פחדה להפוך לאישה זקנה שעור לחייה תלוי רפוי כמעיל רחב על קולב חניכיה המצומקות והיא התביישה, כל כך התביישה לחייך ולחשוף את פיה הריק שגילה באכזריות את סוד זקנתה. הלוא את זקיפות קומתה שאבה מהביטחון שפניה נאות, ומכך שבן שיחה מפיך עונג כלשהו מהתבוננותו בה. ברגעים שבהם אוליביה דיברה על תוכניתה הרפואית לא העזה עדינה לעצור את שטף ההסבר המקצועי, את הידיים שהתנופפו באוויר והצביעו על צילומי הרנטגן שהודבקו למתקן.

אולם ברגעי ההמתנה, כשאוליביה סיכמה את הביקור בכרטיסייה בכתב ידה המסולסל, השחילה עדינה כמה מילים על בנותיה. היא לא הזכירה את עומר, בן זקוניה. שנים לא דיברה עליו. הצלחתן של בנותיה הבוגרות הייתה כה מרשימה; רשימת תארים מכובדת, ילדים מסורקים שמבגדיהם נדפו ריחות כביסה ומסירות, התנדבות בוועדי כיתה ובארגונים לנוער בסיכון – עד שאי אזכורו של עומר כלל לא הורגש.

אוליביה שלפה את הפדים ספוגי הדם מפיה בזמן שמירי, המזכירה הוותיקה, נעמדה על מפתן הדלת ואמרה לעדינה, מישהו רוצה אותך בטלפון. אולי זה הבן שלך. ועדינה התחילה לרעוד.

"עומר?" היא אמרה בקול, "לא. זה לא יכול להיות."

"למה לא יכול להיות?" צחקה אוליביה וסירקה באצבעותיה את שערה הקצר, המכסיף, שהקפידה לא לצבוע, "אם סיפרת לו שאת עוברת השתלה, הוא בטח עשה לך הפתעה ובא לאסוף אותך במקום שתיקחי מונית..."

"נכון," חייכה מירי ושילבה את זרועותיה בחיקה, "תמיד הוא היה

נשמה טובה, מאז שהיה ילד, אל תשכחי שאנחנו מכירות אותו מאז שהיה כזה קטן, אמרה וסימנה בידיה גובה של גמד.
"כן."

הן הלכו יחד לדלפק הקבלה, וליבה נמס. הבוקר, כשנתקפה במחשבות על ההשתלה הצפויה לה התאפקה לא להתקשר אליו, לבקש את עזרתו. היא שיחקה בטלפון הנייד, דפדפה ברשימת אנשי הקשר וראתה את שמו ואת כינויו, עומר הקטן שלי. במאמצים כבירים לא חייגה אליו, נואשת, נזקקת. וגם לא אל בנותיה שבזמן האחרון התקשו להחניק את רטינותיהן, מתי כבר תלמדי להסתדר לבד.

בפנים חתומות שטפה כלים, הורידה את הזבל. ביקרה שוב ושוב בשירותים. מאז שגירשה אותו מביתה עברו מחשבות מלוכלכות בראשה. רק אם יקרה משהו רע מאוד, איזה אסון, דודה שתידרס, סבתא שתלך לעולמה, אז אולי לא תהיה לו ברירה והוא יתקשר אליה, יחבק אותה וימלמל לאוזנה שהוא מצטער. המחשבות הנלוות האלו גרמו לה לחוש עלובה וזדונית והיא מיהרה לגרש אותן כמו היו שודד שאיים לחטוף את תיקה.

לא, היא לא התקשרה אליו בבוקר, אבל אולי בטעות לחצו אצבעותיה על שמו? אולי הייתה כה מוטרדת עד שלא שמה לב?

ברגליים כושלות הלכה בעקבות אחוריה המתנדנדים של מירי המזכירה שחזרה לשבת בכיסאה המסתובב והשעינה את השפופרת בין אוזנה לשקע צווארה. לאחר שסלסלה הלו, התעקלו פניה לחיך. עיני התכלת שלה שבהירותן הודגשה עוד בעיפרון איפור בהיר צחקו. "אה, אלברט. זה אתה. לא זיהיתי אותך. אני לא רגילה שאתה מתקשר לפה. איזו הפתעה. היה לי נדמה שבכלל ביקשת איזו מטופלת שלנו." היא הביטה בעדינה, נפנפה בידה ונענעה את ראשה מצד לצד.

"אוליביה, זה בשבילך," קראה בקול, ולעדינה הצטדקה, "מה יהיה אתי תגידי, נהייתי חירשת לגמרי. עוד מעט אצטרך מכשיר שמיעה."
"זה בסדר," לחשה עדינה בנימוס המתבטל שלה, אך בתוך מעיה התחוללה רעידת אדמה.

אולי זה בהשפעת התרופות שלקחה בבוקר. הכדורים ללחץ דם, האנטיביוטיקה, זריקות ההרדמה בפה. אוליביה שבדיוק יצאה מחדרה הבחינה בחיורון פניה והושיבה אותה מייד בחדר ההמתנה. ציוותה על מירי שתביא לה מים קרים ושתודיע לאלברט שתכף תחזור אליו.

"אני בסדר," מלמלה עדינה, "באמת בסדר... כמה אני צריכה לשלם לך עבור הטיפול?"

"עזבי את התשלום עכשיו," אמרה אוליביה והחזיקה במפרק ידה, ועדינה כמעט התפתתה לשתף אותה שדווקא טעותה של מירי הפכה את ההתרחשות המופרכת למשהו שיכול להתרחש במציאות.

בערב הרגישה חולשה וכאבים, בלעה שני אדוויל והלכה לישון בתשע. למחרת בבוקר ירדה הנפיחות והיא הרגישה שתושייתה שבה אליה. היא צחצחה שיניים בזהירות, מדלגת על מקום ההשתלה הפצוע, ואז, עוד לפני שהכינה לעצמה ארוחת בוקר, התקשרה לעומר.

הם נפגשו בבית קפה שכונתי קטן בסביבת הדירה השכורה שלו. הוא הכיר את המלצרית והם פלרטטו בחדוות ההיכרות המוקדמת, "את המנה הרגילה שלך?" קרצה אליו, "עם הפרמזן בצד?"

עדינה כבר לא הכירה את הרגלי האכילה שלו. "כן," חייך למלצרית. אליה כמעט שלא הישיר מבט. סיפר בקמצנות שהתחיל לעבוד כמדריך טיפוס בקיר טיפוס לילדים בחצי משרה. באים לשם ילדים שחוגגים ימי הולדת לכיתה, מסיבות בר מצווה, כאלה.

"זה מאוד אופנתי עכשיו." עדינה אמרה.

"כן."

היא סיפרה לו קצת על בעיות השיניים שלה ועל סדרת ההשתלות שהיא צריכה לעבור, אבל אז הגיעה מנת הפסטה ברוטב עגבניות ובזיליקום שלו, מפיצה ריח של טריות, והוא אמר למלצרית, "תודה נשמה," הסתער על המנה ושכח מה סיפרה. היא לא נעלבה. לאנשים אין סבלנות לשמוע תלונות של אנשים על בריאות, אלא אם כן סבלו מאותן בעיות בעצמם.

סקרנות מיוחדת נשמרה מאז ומעולם לסיפורים שהסתיימו בדרמה גדולה, איבוד דם עד כדי סכנת חיים, חיובי שווא של ביקורים בחדרי מיון ופינוי באמבולנסים, תלונות על שחיתויות ושוחד של רופאים שניצלו את סרבולה של המערכת.

התברר לה שעומר חי חיים על אש קטנה עכשיו. קצת עובד, קצת רץ. את המריחואנה החליף בכדורים פסיכיאטריים שניתנו לו כעת ברישיון מרופא המשפחה. לפני שבלע את הביס האחרון חתם בהתרסה, "עכשיו אני הרבה יותר רגוע."

הם לא דיברו על הגירוש, אך היא קראה בפניו המוכרות שעלבנו לא שכך. הארוחה הייתה על חשבונה.

בגיל עשרים וחמש עדיין התגורר אצלה, לא פרנס את עצמו ולא ידע מה יעשה כשיהיה גדול. הוא יצא לבלות, שתה ועישן מריחואנה. כשלא היה לו מה לעשן נהיה עצבני ותוקפני. ופעם כשרצתה לנסות לגמול אותו והחביאה לו את שקית העלים, הוא דחף את כתפה והפיל אותה לרצפה.

כניעותה ליבתה את הכוחניות שלו ושלהבה את האלימות. היא העיפה אותו מהבית וציפתה שיעבור זמן והוא יבין. פסיכולוג שליווה אותה הבטיח לה שהיא עושה את הדבר הנכון, שהיא מלמדת אותו כיצד לעמוד על הרגליים, וש אחרי תקופת המשבר הוא ייצור איתה קשר ומשהו חדש ייבנה ביניהם, אבל חלפו שנתיים וזה לא קרה. בינתיים היא נפטרה מהפסיכולוג והתייעצה עם חברותיה שטענו שמדובר באחד מניסיונות ההורות הקשים שעומר מעמיד אותה בהם, ושבטח בתוך זמן קצר, כשירצה משהו, יחזור לדבר איתה – הם תמיד חוזרים כשהם צריכים משהו. כסף, צ'ק שכירות או חתימה לערבות על חוזה. אבל עומר לא חזר ולא ענה לשיחותיה.

עם הגרוש שלה לא היה לה שום קשר ולכן תחקרה את בנותיה המוצלחות, אבל הן בקושי שיתפו פעולה, לא רצו להיות המתווכות. מאסו בתפקיד עוד מתקופת הגירושים הזכורה לרעה. הן נפגשו מדי פעם עם אחיהן הצעיר. ולא. הוא לא הזכיר אותה. לא לטובה ולא רעה. אפילו לא במילה אחת. היא נזכרה עד כמה הייתה נסערת ביום שארז את בגדיו וחפציו במזוודה וטרק אחריו את הדלת. הייתה כה מבולבלת עד שבזמן שנהגה עברה נתיב ושפשפה ברכבה את הרכב שנסע לצידה. הנהג הצעיר, ככל הנראה חייל בחופשה, יצא מהג'יפון הלבן והיה נסער. הוא צילם את המכה ואת רישיון הנהיגה שלה ולקח גם את מספר הטלפון. אמר שייסע למוסך ומשם יטלפן אליה לספר לה מהי הערכת הנזק. היא אמרה בסדר, אף שהרגישה שהוא מנסה לרמותה. נמאס לה להיות מולכת שולל על ידי גברים צעירים; זאת לא הייתה ממש מכה בפח, אלא יותר שפשוף של הצבע, מסוג השפשופים שיורדים בקלות בעזרת ניגוב מטלית, והיא החליטה לסגן אותו. בערב היו לה כמה שיחות ממספרים לא מזוהים ואחר כך גם ממספר חסוי. צמרמורות רעד עברו

בכל גופה והיא לא ענתה. רק אחר כך התייסרה שאולי זה בכלל עומר
מנסה להשיג אותה ממספר אחר, אולי אחד מחבריו מתקשר אליה, אולי
הוא רוצה לומר לה משהו. היא לא נרדמה, ובאחת אחר חצות חייגה
חזרה לכל המספרים הלא מזוהים שהופיעו על הצג. לא הייתה תשובה.

אחרי הפגישה ההיא בבית קפה, הם נפגשו פעם בחצי שנה. גם בפעמים
הבאות עומר לא הישיר מבט לעיניה, אבל נישק אותה נשיקה צוננת על
לחייה לאחר ששילמה על הארוחה, ממש לפני שנפרדו. בחגים ובימי
ההולדת שלח לה הודעת העתק־הדבק המונית. זה לא היה הרבה, אבל
בשבילה זה היה משהו. עדינה קיוותה שעוד מעט הוא יתקרב אליה שוב,
כמו שאנשים שלא משלים את עצמם מקווים. אוליביה חשבה ללכת עם
אלברט לייעוץ זוגי, אך התחרטה. היא השלימה עם דמותו השחוחה של
בעלה וחשבה שבעוד כמה שנים גם היא תפרוש מעבודתה ותהיה כמוהו,
זמינה, יומיומית, משעממת, ואז בטח תצפה שיקבל אותה כפי שהיא;
מפויסת, רואה נכוחה את שארית החיים שלפניה.

ויואן מקלפת רימון* עדנה שמש

את הרימונים ויואן קנתה ביום שלישי בשוק, אחרי שיצאה מהסטודיו, מהחזרה עם הלהקה החדשה. גופה עוד היה רווי כוח, מסוחרר מאדרנלין, שיכור ממאמץ הריקוד. הקרסול השמאלי שלה עדיין כאב בגלל נחיתה חדה מדי אחרי ניתור גבוה באוויר. הקפיצה המהודרת שקפצה הייתה שווה את הכאב: היא התבלטה מייד. תמיד התבלטה, לא משנה באיזה סגנון או באיזו להקה רקדה, אבל הפעם זה היה חשוב לה במיוחד. זמן מה שלא רקדה בלהקה, שלושה חודשים ליתר דיוק, מאז שהתפרקה הלהקה הקודמת בגלל כשלים בניהול הכספי שלה; לפחות כך נרמז לרקדנים ההמומים לאחר שהתבקשו להתקבץ לשיחה קצרה ומסכמת מול סווי מנהלת הלהקה, אשר בסופה התבקשו לפנות בזריזות את תאיהם בחדר ההלבשה וללכת. פשוט ככה, ללכת. לפחות שילמו להם את שכרם האחרון. כולם ידעו שהיו עוד דברים, למשל הלהיטות הלגלגנית של העוזר של סווי לחפון עכזים, בייחוד את עגבותיו של הרקדן אַבְיִינְש וּלְלוֹחֹשׁ בַּאוֹזֹנוּ, "מה זה הג'לי האתיופי הזה, לחזור מהר לְחָדֵר כּוֹשֶׁר!" עד שהרקדן הביישן הסתלק ושוב לא נמצא להם רקדן ראשי נהדר כמוהו. אבל זה לא מפרק להקה. היו עוד דברים.

ויגו, הכוריאוגרף הקירח של הלהקה החדשה, הבחין בויואן די מהר בין עשרות הרקדניות שבאו לאודישן הראשון. בעיניים חומדות ובו בזמן רציניות וממוקדות בחן כל תנועה שלה, התווה באצבעו באוויר את מחוות גופה כאילו הוא מעתיק מתנועותיה איזה ציור אווירי. בליבה קיוותה שישים לב לכישרונה ויקבל אותה ללהקה, אך היא לא תיארה לעצמה שכל כך מהר יוצע לה תפקיד בולט בשני קטעי ריקוד. היא ידעה: כך היא קונה לה שונאות.

אחרי שעתיים של עבודה מאומצת ונלהבת, ויגו והעוזר שלו יורי, שמדבר עברית במבטא רוסי כבד מאוד ומתזו רוק בדברו, הורו להם לשבת על רצפת העץ בחצי מעגל ולנוח. בתוך כך דיברו איתם על ההופעה שתהיה ועל התלבושות והאריכו בדיבורם על סיבוב ההופעות הצפוי להם אחרי שיגובש הרפרטואר ובעיקר על משך החזרות ועל

* מתוך "אישה רגישה", רומן בכתובים

המשמעת הנדרשת מהם לכל אורכן. כרגיל, על שכר לא דיברו איתם בכלל. כשירי מחא כפיים בחוזקה וכולם שבו ונעמדו על הרגליים, ויגו סימן במנוד ראש לבחור גבוה שגופו מפוסל ופניו נעימים ורכים למראה כמו פניו של השחקן רייף פיינס, והעמיד אותו לצד ויויאן. הבחור חיך אליה, וכשוויגו רקע ברצפה במקלו הארוך מהמקל של יורי עזרו, מייד נשזרו גופיהם זה בזה בפסוקי הריקוד המורכבים, כאילו רקדו יחד תמיד. התואם המיידני לא נעלם מעיני הכוריאוגרף – עיניים ינשופיות, פערות מעל למידה, כחולות כמו איור על אריח הולנדי. הכוריאוגרף גירד בעכוזו. הוא כבר לא צעיר, ויגו, ויש לו גוף מעוצב ומעונה של רקדן ששיאו מאחוריו, שעדיין מתארו עדין והדוק, ששריריו דחוסים ומסוגפים ומפרקיו גמישים ומחושלים בשנים של עבודה, ולכן הליכתו טווסית ולחיי עכוזיו תפוחים וקשים. כשהוא רוצה להדגים משהו הוא נעמד מאחוריה ואוחז במותניה של ויויאן חזק, והוא קרוב אליה מדי מאחור, היא מרגישה את קדמת ירכיו נהדקת אליה מאחור והיא נשבעת שהיא מרגישה את אברו זע כנגד גופה.

"יפה," אמר לשניהם בשביעות רצון וסידר את שולי הטייץ האדומים המגוחכים שלו שהבליטו גם את חלציו, "יפה. עכשיו להרים אותה בכתף פשוט כמו סל, אביתר. למעלה והצידה! כן! הופה ולהוריד למטה קלק! כולם רואים? ככה לעשות!"

אז שמו אביתר.

אביתר אחז במותניה והניף אותה גבוה באוויר לפני שהחליק אותה אל הרצפה בעדינות ובבטחה, לאט, והיא חשה בשריריו המחושלים בעבודה קשה, כנגד גופה המתאמץ. ריח הזיעה שלו והבל פיו נעמו לה. בקרבתו לא הרגישה את הגועל שעורר בה בלהקה הקודמת רקדן אחד יפה פנים, שהזיעה שהבריקה על גופו הייתה דביקה ובאושה וההבל שעלה מפיו גרם לה להזיח את ראשה ממנו ככל שיכלה, גם כשצעקו לעברה, "ווי, אין הטיות ראש לאחור בקטע הזה!" עכשיו נהנתה לרקוד עם בן הזוג החדש שלה לריקוד, וקיוותה שוויגו לא יחליף לה אותו ברקדן אחר. עם אביתר שבינתיים היא כבר יודעת את שמו ואת ריח ההבל של פיו, גם לא הביכה אותה משום מה הקרבה הגופנית המיידית, אולי בגלל הזהירות העדינה שבה נגע בה, הניף אותה, סחרר אותה, לא כאילו היא שבירה או משהו, אלא כאילו הוא ער לזרותה באותה המידה.

ויויאן אוספת את משולשי הכתר שקטמה מראש הרימון, גורפת גם את האבקנים השחורים שנשרו מהם ומשליכה הכול לפח. את הרימון הערוף היא מעמידה על בסיסו ותוקעת את להב הסכין בקליפת הרימון והוא נמשח מייד בפרץ של מיץ אדום. אם היא תעצום את עיניה – אם תעצום את עיניה, בינתיים אין היא עוצמת ולפעמים נדמה לה שהיא אפילו ישנה בעיניים פקוחות מאז אותו יום שלישי – אם אך תעצום את עיניה תראה צל. הד. קול. מגע נהדק. ריח. בליל ריחות שמתפתח לידיעה, עדיין לא להכרה ממשית, עדיין לא לזיכרון ממשי. לכך עדיין אין היא מוכנה.

לפני שקנתה את הרימונים הלכה לבחור דגים אצל "מיכאל הדייג". כל הזמן היא משחזרת את מהלכי היום החם ההוא במוחה, מבקשת לשרטט לעצמה תמונה נהירה יותר של מה שקרה כאילו שפיותה תלויה בדיוק. היא זוכרת: על המדרכה הייתה שלולית עכורה שכתמי שמן צבעוניים צפו בה והיא עקפה אותה בזהירות. באוויר, סמוך לחנות הדגים, השתהה ריח שאי אפשר לטעות בו: ריח ים מדומה. הדגים היו דחוקים בארגזי פלסטיק ירוקים, מכוסים בגבישי קרח, פוערים עיניים חלביות – כאילו ראו מראה מבעית וקפאו על מקומם, צועקים פה-אחד צעקה אילמת.

היא תכין לה ולמורי דג אפוי בתנור. את האחר תקפיא. מורי אוהב לאכול דגים. הערב הוא חוזר רק אחרי הקורס ובטח יהיה עייף מכל היום. גם היא עייפה. מאז שהם גרים יחד היא רואה אותו פחות, שניהם עסוקים כל כך. ומפה לשם, הם ביחד כבר שנתיים. ארוחת הדגים תהיה חגיגת לשניהם. ריח הדג ותפוחי האדמה האפויים ימלאו את פיו של מורי רוק ברגע שייכנס לדירה. היא תלך להתקלח ומורי יכין סלט. כל אחד יאכל חצי דג. היא מצד הראש, הוא מצד הזנב. ואז היא תגיף את התריס השבור של החלון הפונה אל הרחוב, תעמוד על השטיח יחפה ותיתן למורי לפשוט מעל לגופה האתלטי את החולצה והמכנסים לאט; את החזייה השחורה החדשה לאט; את תחתוני הכותנה הפשוטים מהר, עד שתישאר ענודה רק בעגילי הכסף המיטלטלים בתנוכה, שמורי קנה לה ליום ההולדת. את הגומייה האוגדת את שערה המבריק כנוצות שחרור תוריד בעצמה כי כשמורי מושך זה כואב, ותפזר את שערותיה. לחייה יוורידו. היא תגרור אותו אל חדר השינה הקטן שלה שבקושי יש בו מקום למיטה-יוחצי שקיבלה מאחותה ולשידה הגבוהה שלה המלאה בספרי כלכלה וצילום, ותשכב על השמיכה, עירומה כנגד עירומו.

להב הסכין שמבקיע את הרימון השרוע על צדו מאדים. שלולית

מיץ אדומה נקווית בתחתיתו. כבר לא אכפת לה להיזכר בשוויון נפש במה שהיא עשתה לוויגו אחרי שנקעה נפשה מההעזות שלו, מזרועותיו הארוכות, מהלשון התוססת שהחדיר אל בין שפתיה במסדרון שבין המשרד הקטן לסטודיו, אחר כך היא גילתה שהוא נוגע ככה גם בסופי, ובמיה. וויאן תוקעת את אגודליה ברוחב החתך ומושכת לצדדים. הרימון נכנע ללחצה ונבקע לשניים. המיץ ניגר מהרימון בפעמה חזקה כאילו הוא לב שפקעו עורקיו, ומתנקז במגרעת שבשולי קרש החיתוך. כשהפרי נחצה, ניתקים ממנו ראשוני הגרגירים. אדומים ומבריקים הם מבצבצים מבשר הציפה, ערוכים כשיניים נעוצות בחך. סידור הגרגירים מופת, אין מילימטר מבוזבז. אימה לימדה אותה – אם הקליפה כהה, חמצמצים. אם בהירה, מתוקים. לא תמיד זה עובד, בדיוק כמו שסבתא שלה לא צדקה באבחנתה כשפסקה, "אם הבטן של לילך עגולה – בת!" ונולד בן.

כפפות הלטקס שעל ידיה כבר צהובות והלטקס על קמיצתה נקרע. הגרגירים מתוקים. אחרי שגמרה את הקניות בשוק היא מיהרה הביתה. שהדגים לא יתקלקלו בחום. גופה עדיין התרונן. פסוקי הריקוד החדש השתחזרו במוחה שוב ושוב, "כֶּן, ככה", עקבו אחריה עיני ויגו הכוריאוגרף, "טֶה-טֶה-טֶה, שתיים-שלוש ועכשיו תנועה ארוכה-ארוכה. למתוח. למתוח. עוד. עוד. לא להרפות. יפה מאוד," והרגישה איך שכמותיה נמתחות וצווארה מתעקל לאחור ומשלח את סנטרה מעלה, איך נשימתה מתקצרת לפני הקפיצה העקלתונית, מצד הגב. הרבה אִמון עליה לתת באביתר שהיא עוד לא ממש מכירה לבד מטיב תנועותיו, ריח גופו, מראה פניו. אם ישמוט אותה מאחיותו היא עלולה חלילה לשבור חוליה בגבה, או לנקוע את צווארה. כשוויגו נתן את האות ושוב נשמע באוויר "סוסים", שירו הדחוס של ולדימיר ויסוצקי, היא אימצה את שריריה וקפצה לאחור. אביתר עמד מאחוריה ברגליים יציבות, דרוך לקלוט אותה אל חזהו ולגלגל אותה מטה, אל הרצפה, והכול בתנועה מהירה כאילו הוא משחרר בד מגולגל.

אחרי ההפסקה יורי אסף את כולם אל הפינה הפונה אל החצר ודיבר קצת על ויסוצקי, על חייו הקצרים, על שיריו העזים וקולו הצרוד, על האנרגיות החזקות בשיר "סוסים", שוויגו עיבד לריקוד שהוא קורא לו "קוני", שזה פשוט "סוסים" ברוסית. "תזיעו," המשיך העוזר לכוריאוגרף והניף אגרוף, "תחקרו בשיניים כאילו שגוף שלכם דופק ראש שלו בקיר, תרקדו כאילו אתם הולכים למות! אתם מבינים מה אני מתכוון? יש לכם

בבטן סוסים דוהרים ורגליים שלהם דורסים לכם מעיים. אתם לא צריכים להיות כמו ברישניקוב בסרט, נו, 'לילות לבנים' – לא ראיתם? תחפשו ביוטיוב, זה שיעורי בית. ועכשיו תקשיבו ל'קוני' עוד פעם. לא לרקוד, רק לשמוע!" ושני הרמקולים המיושנים שהובטח להם שיחלפו בקרוב בחדשים מכים באוזניהם. הקול של ויסוצקי קרוע. הריש שלו מתגלגלת כמו אבן במדרון, הוא הומה בחלל הסטודיו את כאב העולם שהוא נושא על ליבו, רק הוא והגיטרה שהוא חובט בגוף העץ שלה ובמיתריה, ללא רחם. כולם מקשיבים לייאוש שלו. התשוקה וההתרסה המתפרצות מגרוננו של ויסוצקי חודרות לרקדנים אל מתחת לעור, מעירות בהם דהר פרסות עמום. יורי מניע את כתפיו בעיניים עצומות, חובט על חזהו באגרופים קמוצים, נרעש. בינתיים מגדה הפסנתרנית שהושבתה מנגינתה, מתה לסיגריה וקופסת הקרטון כבר בידה.

ויגו אומר, "תמשיכו לשמוע. אני הולך להשתין, כבר חוזר."

כל הדרך לדירתה הקטנה היטלטל התרמיל על גבה. שמש הקיץ לא תאבד מעוצמתה עד שעות הדמדומים והאוויר היה חם ודחוס. על המדרכה נערמו ארגזי קרטון ריקים כמו צעצועי ענק נטושים. ריח פירות התערבב בריח ביוב, רוח סחפה שקיות ניילון, והן נדמו כנמלטות ממנה. ויויאן מנקרת בגרגירי הרימונים, אחר כך חופנת מהם באצבעותיה ומטילה אותם לתוך פיה. בטנה שוב מתחילה לרתוח והיא לוחצת חזק על הרקות, קרובה לבכי. כבר אין לה כוח למוח שלה, שמשחזר לה שוב ושוב את סדר הדברים כאילו יש לכרונולוגיה חשיבות גורלית; שהתאים האפורים שלו כופים עליה הבלחים פתאומיים של ניסיונות-לאחור לתקן איזה שיבוש. אחריהם, הראש שלה צריך לפלס את דרכו אל ההווה כמו בסופת שלג חזקה. ועוצמת את עיניה והנה היא מגיעה אל הבניין. רצועות התרמיל הדוקות על כתפיה. חדר המדרגות רובץ לפתחה אפלולי וקריר. ריחות עובש ושתן ורמזי חומר ריסוס נגד מקקים עולים מפניותיו ומטיחים בפניה את תמציתם. המפתחות משקשקים. היא נכנסת הביתה ומייד מעיפה את הסנדלים מכפות הרגליים. גם הדירה אפלולית וקרירה. התריסים מוגפים, החלונות סגורים, וילונות הקטיפה הסינתטית שתפר לה סבא שלה החייט משוכים עליהם, מאובקים ודהויים. אישונה מתרחבים, להסתגל לאפלולית. קול צעדיה היחפים נבלע בלינוליאום המודבק לאריחי הרצפה. במטבח הקטן היא מעמידה את תרמיל הגב על השולחן.

צריך לשים את הדגים במקרר, אבל קודם היא ניגשת לכיור ורוחצת ידיים בסבון, לשטוף מהן את שמנוניות האמפנדה החמימה שקנתה ואכלה בהליכה, את ריח הים המדומה של הדגים שמיששה אצל "מיכאל הדייג". הסבון ריחני והמים חמים. היא שרקה את "סוסים" של ויסוצקי שוויגו השמיע כל כך הרבה פעמים בחזרה, שהוא מהדהד בראשה מעצמו. רחש עלה מהסלון.

"מורי?" קראה בנחת. "שוב התבטל לך השיעור?"

מורי לא ענה. היא פיהקה ופערה את התרמיל, מקווה שלא נקווה בתחתיתו דם מהדגים העטופים. בראשה פיזזה את צעדיו של הריקוד שוויגו יוצר תוך כדי תנועה, ועדיין לא קיבל את צורתו הסופית. כן, ככה זה היה בדיוק: היא נכנסה הביתה, חושבת על "סוסים", והעיפה את סנדליה מהרגליים, הניחה את התרמיל על השולחן במטבח ושטפה ידיים. הסבון היה חדש. היה לו ריח לימוני. מה הרחש הזה שהיא שומעת מהסלון, אולי מהשירותים.

"מורי?"

שירים עפורה שלו

אני אימדך

לחזור לאדמה,
לבנות עליה בית מלבנים,
להפריד מחלקות השמים
שקסמו לי בכל פעם שנשברה לי
כנף, שנסדקה השפה.
אתה האור שקבל את
פני בכל בקר,
הגוף שחכה למים.
את זרעי חיי העברתי
ממקורי למקורך,
אני אמך.
אתה למדת אותי להכות
שךשים באדמה
להפריד משמים.

עונות חלפו על פני,
רשפו אש, המטירו מים,
היו הרבה שמים.
בכל יום נשאתי את עצמות הלב
לנדד בהיכלותיהם,
שם מצאתי בית.
כשלא מצאתי צינתי אותו,
אחר, בגייתי מחמר,
וכל לילה ניום פקחתי ועצמתי
עיני בתוך בית החמר שיצרתי
כמו זדי, ורפדתי
בעולמות שקדית.
אחר באו רוחות וגשמים
והמסו אותו חזרה לבץ ואפר,
ואתה, בכל יום קראת לי

לדעת

לשים את הגבול בין האפשר לאי אפשר.
לדעת לא לדעת דבר.
לדעת לשמר את הרעש עמק בפנים.
לדעת שלבדירות טעמים משתנים.
לדעת שבדירות זה רעב, זה חשך.
לדעת שאי אפשר להפסיע
מנקדה לנקדה מבלי להדקר.
לדעת שאי אפשר להעזוב מבלי להפצע.
לדעת שפצע תמיד מדמם.
לדעת שדמום לא מיד נעצר.
לדעת שימים יכתמו.
לדעת שאי אפשר לצפות מכמיהה לחדל.

לדעת שאי אפשר לחצות את הלב לשנים,
להשאיר את חציו מחוץ לדלת,
ולהמשיך להתנהל מכאן לשם,
בדרך הסדורה של השגרה.
ללכת מהיום למחר, משם לפה,
אין פה,
הפה נשאר שם.

להגיה קשקש ברקת אבוד דן אלבו

מה תכליתה של קרן אור
ברדתה מהשמש?

להגיה קשקש ברקת אבוד או

להניח על קרניות עינינו ניצוצות ברק -

ראי לאהבתנו השמימית?

כשבולים לפני קציר אהבה

די לה בגץ בודד לפני התלקחותה

לבערה גדולה,

ככל ספור

אהבה מתחילה בעפעוף מקרי,

נדלקת בעין אחת ועוברת כהרף עין

מביטה בנו בהשתאות

אולי אף בפליאה

ומתלבה לאשר שמימי.

דרך קפלי וילון משי אוריריים

אני מתבונן בחלומותך

שומע את דפיקות לבי הולמות כתפי מלחמה,

רווי תשוקה

שוחה בין בצעי מימיד ומצעי מטתך הלך חזר,

חותר פרפר וגב, נושך את שפתך,

בין ערות ותנומה, ערפלים שכרון וצלילות דעת

בעלות האור, אני מתפכח ונעור,

פוקח עינים,

למראה קרני אור בזהקות בשלל גננים על התקרה

הכל עולה וצף,

הממשות והחיים והשמש

דורכים עלי במלוא נבזותם.

זה מתבהר אט אט -

הנה זה אך חלום ארוטי גפלא.

לעין שגיה

אני נזכר שאת מאשפזת במחלקת הקורונה בהדסה
מְרַדְמַת־מְנַשְׁמַת, תלויה בין חיים ומות
ובאותם רגעי צלילות ראשונים אני מזכיר לעצמי,
בטרם יציאה לבית החולים
לא לשכח לשים בתיק את ספרו של ניזאר קבאני
ואת המטען של הניד.

שירים רחל אשד

אמרתם הקסם יתחיל

ילדותי הייתה רבודה בצבעי פסטל
דגניות רפדו שדות בר למלא אפק
כל השחר הנוגה הזה של עכשו הסתר
ממני היטב, לא חרדתי כלל
אמרתם הקסם יתחיל עוד מעט

תני לי לאהוב אותך

לאמי, לזכרך

עשבים פראים כמחשבותי
מבצבצים מבין אבניך.
בשעה נדחת זו
על מטה גלמודת אינאונים
תני לי לאהב אותך שוב
כמו לא היו הזמנים משתנים
כמו לא נגעצו בי חבלי החיים
כפגיון מורד בין כתלים

רשימת ספרים חדשים שהגיעו למערכת מאזנים, נובמבר 2020

- נלי זק"ש, "תהלים של לילה", שירה, הוצאת קשב לשירה, עורך: רפי וייכרט, 1977/2020, 135 עמודים.
- יוסל בירשטיין, "ומאז רק סיפורים", פרוזה, אונ' בר־אילן, עורך: עמינדב רוטנברג, 2020, 179 עמודים.
- רחל נפרסטק, "בראי אחר", שירה, הוצאת צבעונים, עורכת: ד"ר לאה צבעוני, 2020, 101 עמודים.
- יוסי יונה, "תאנים טובות מאוד", פרוזה, הוצאת כרמל, עורך: רן יגיל, 2020, 301 עמודים.
- רידי סילביה מנור, "להתראות פליני", פרוזה, פרדס הוצאה לאור, עורכות: עינת יקיר וורד זינגר, 2020, 362 עמודים.
- תמר מחלין, "רכבת לביירות וסיפורים אחרים", פרוזה, הוצאה עצמית, עורכת: צביה פורר, 2020, 125 עמודים.
- צבי פרייגרזון, "מסעות בנימין הרביעי", פרוזה, הוצאת דביר־הקשרים, עורכת: חגית הלפרין, 2020, 350 עמודים.
- אורניה יפה־ינאי, "בטנת הנפש", שירה, הוצאת אוריון, עורכים: יובל גלעד וסיגל אשל, 2020, 90 עמודים.
- יפה לורנצ'י, "דרור לנפשי נתתי", שירה, הוצאה עצמית, עורך: איתן ליפשיץ, 2019, 181 עמודים.
- אילנה צמחוני, "עוף החול", שירה, הוצאת קורל, 2020, 105 עמודים.
- אופיר עוז, "הטוב מכל העולמות", הוצאת אפיק, עורך: אלי הירש, 2020, 295 עמודים.
- שושנה בן עדי, "מחפשת את האיפה", שירה, הוצאה עצמית, 2020, 104 עמודים.
- סמיח אל־קאסם, "פני החירות", שירה, הוצאת קשב לשירה, עורך: רפי וייכרט, 2020, 99 עמודים.
- איריס רילוב, "אל תשבי סתם ככה", פרוזה, פרדס הוצאה לאור, עריכה: לי ממן, 2020, 242 עמודים.
- ורד טוהר, "אובדן כושר הנדידה", שירה, פרדס הוצאה לאור, עורך: אלי הירש, 2020, 70 עמודים.
- אבי לוי, "צא לי מבין הרגליים", שירה, הוצאה עצמית, עורך: יואב גלבוע, 2020, 88 עמודים.
- יעקב וייסמן, "סימנים", שירה, הוצאת שופרא, עורך: אילן שיינפלד, 2020, 48 עמודים.
- אסתר קמרון, "לקראת הארץ, שירי זרות והתערות", שירה, הוצאת ספרי בצרון וראובן מס, 2020, 340 עמודים.
- אסתר קמרון, "חבלי אור", שירה, הוצאת ספרי בצרון וראובן מס, 2020, 133 עמודים.
- אסתר קמרון, "מ"ט תפרים", שירה, הוצאת ספרי בצרון וראובן מס, 2020, 49 עמודים.
- אסתר קמרון, "סונטות על פרשת השבוע", שירה, הוצאת ספרי בצרון וראובן מס, 2020, 64 עמודים.
- סופי בן ארצי, "הענף הגדוע של הגרף פוטוצקי", פרוזה, הוצאת ראובן מס, עורך: ד. יהב, 2020, 224 עמודים.
- נורית גוברין, "כתבי נורית גוברין: ביבליוגרפיה", עיון, צבעונים הוצאה לאור, עורכים: יוסף גלרון־גולדשלגר ואלי שקדי, 2020, 150 עמודים.

משתתפי הגיליון

דן אלבו, משורר, היסטוריון ומבקר ספרות. ייסד וערך את כתב העת שְׁלֵם. פרסם שבעה ספרי שירה. שיריו פורסמו בכתבי עת ובמוספי ספרות. ערך את האנתולוגיה הביוגרפית "שירת מרים" על שירת מירי בן-שמחון.

אסף ארבל, מאמן, מנטור ומרצה בנושאי מנהיגות והתפתחות אישית. כותב סיפורים קצרים. עתיד להוציא ספר ילדים במהלך 2021. זהו פרסומו הראשון בפרוזה.

רחל אשד, משוררת וציירת. עד כה התפרסמו שישה ספרי שירה שכתבה. זכתה בפרס אקו"ם, פרס ברנשטיין ופרס ראש הממשלה לסופרים עבריים.

איתן בולוקן, מתרגם ומשורר. ספר שיריו "מנורה בשמש" ראה אור בהוצאת אבן חושן בשנת 2020.

סיגל בן יאיר, משוררת. ספריה: "לא מעודן", הוצאת הליקון 2011, "אין עדות", הוצאת הקיבוץ המאוחד 2014, "מה אני עושה", הוצאת פרדס 2020. שיריה התפרסמו בעיתונות, כתבי עת ואנתולוגיות ותורגמו לשפות שונות. זכתה פרס ראש הממשלה לסופרים עבריים 2015, פרס שרת התרבות למשוררים בתחילת דרכם, פרס רמת גן ופרס טבע לשירה.

ד"ר נויט בראל היא משוררת.

אשר גל, בוגר כיתת השירה הראשונה של "הליקון" (5-1994). פרסם שירים ותרגומים (מיידיש) בכתבי עת שונים. הוציא ארבעה ספרי שירה וספר תרגומים מיידיש.

מרדכי גלדמן הוא משורר ופסיכותרפיסט בגישות פסיכואנליטיות. פרסם 19 ספרי שירה ושישה ספרי עיון. ספרי שיריו האחרונים הם "הלכתי שנים לצדך - כךך ג" ו"סהר על סירה" (הייקו). פרסים: פרס ברנר, פרס עמיחי ופרס ביאליק למפעל חיים בשירה.

יעל גלוברמן היא משוררת, סופרת ומתרגמת. ספרה האחרון, "מפת חצי האי", ראה אור בהוצאת הקיבוץ המאוחד. זכתה פרס אקו"ם לשנת 2000 ולשנת 2020, וכלת פרס ראש הממשלה לשנת 2020. קובצי שירה בתרגומה: "תולדות הנשמה", מבחר משירי סטיבן ספנדר, ו"שיעורים ברעב", מבחר משירתה של אן סקסטון, שניהם בהוצאת קשב.

משה וינשטוק, עוסק בחינוך ובהגות. זהו פרסומו הראשון בשירה.

מיטל זהר, "נבדה", ספרה הראשון בפרוזה, ראה אור בשנה שעברה בהוצאת הקיבוץ המאוחד. ספר שיריה "הבית לקח" ראה אור בהליקון ב-2014.

מתן הרמוני הוא סופר ומרצה לכתביה יוצרת ולספרות. מתגורר בתל אביב.

ענת לב-אדלר, מחברת הרומן "כותבת ומוחקת אהבה" (שעבורו זכתה בפרס אח"י ליוצרים בני העדה העיראקית). הרומן השני פרי עטה יראה אור בשנה הקרובה בהוצאת ידיעות ספרים.

נל לוגסי, בת 21 מאשדוד. סטודנטית שנה שנייה לתסריטאות ב"סם שפיגל" וכותבת שירה וסיפורים קצרים.

אורנה לנדאו, בימים כתיקונם עורכת, מנחה בסדנאות כתיבה וסופרת, מחברת "עוד אהבה אחת ודי", "בוה הבית", "ההתערבות" וכן "נמרת" וספרי ילדים אחרים. באחרונה, אחרי שנים של התמסרות לפרוזה, חזרה לכתוב שירה וגילתה, להפתעתה המסוימת, שהיא מתענגת על כך ממש כמו בגיל 16.

גיל לרון, אמנית ומאירת שעוסקת בפיתוח משחקים. זהו פרסומה הראשון בפרוזה.

יעל מדיני פרסמה יצירות לילדים ולמבוגרים, בהן שירים, סיפורים קצרים, נובלות ושני רומנים. סיפורים פרי עטה הופיעו באנגלית בכתבי עת בארה"ב. תסכיתים פרי עטה שודרו בקול ישראל.

אלה מושקוביץ-וייס, סופרת ומחזאית, פרסמה שישה רומנים בהוצאת ידיעות ספרים, חרגול ועם עובד. ביניהם: "דברי הלילות", "כתוב בים", ו"שיער כחול פרחים אדומים".

ספרה "לחווה לא הייתה אמא" זכה בפרס הקרן על שם יצחק לייב ורחל גולדברג.

אורית נוימאיר פוטשניק, ילידת תל אביב 1973. משוררת ומתרגמת שירה. שירים ותרגומים פרי עטה התפרסמו בכתבי העת הו!, מאזנים והמוסך. ספר שיריה הראשון, "עינה של האורקל", ראה אור ב־2019 בהוצאת פרדס.

משה סקאל הוא סופר ועורך, מחברם של שישה רומנים וביניהם "יולנדה", "הצורף", "אחותי" ו"החד־קרן". סקאל היה מועמד פעמיים לפרס ספיר והשתתף בתוכנית הסופרים הבינלאומית באיווה, ארה"ב. ספריו זכו לשבחים בישראל, ארה"ב וצרפת. מרב פיטון, ילידת 1981, משוררת ועורכת, בוגרת החוג לספרות כללית והשוואתית, חיה בירושלים. שירים ורשימות ביקורת פרי עטה פורסמו בכתבי עת שונים ובאנתולוגיות לשירה.

רוני פינקרפלד, משוררת ועורכת. מנחה מפגשי כתיבה ועוסקת בליווי תהליכי יצירה אישיים, בין היתר עם מתמודדי נפש ואנשים בעלי צרכים מיוחדים. שיריה התפרסמו בכתבי עת שונים (הליקון, המוסך, צריף ועוד) ובאנתולוגיות לשירה, ביניהן "את לא נולדת אשה" (מרום תרבות ישראלית, 2016, בעריכת ריקי כהן, חיים פסח, עורך, מבקר, מתרגם).

ערן צלגוב, משורר, משרגם, משרבט ועורך בהוצאת "רעב". ספר שיריו השלישי "פרו[ט] זה" ראה אור בקיץ 2019 בהוצאת פרדס. אביחי קמחי, משורר, זוכה פרס ראש הממשלה לשנת תשע"ז. ערך וניהל את המיזם "שירה עברית, משוררי ישראל קוראים משיריהם" ברשות השידור. פרסם עד כה שישה ספרי שירה וסיפורת אוטוביוגרפית.

נרת רובינשטיין היא סופרת, מרצה ומנחת סדנאות כתיבה יוצרת, מחברת הרומן "תיבת נוח" וקובץ הסיפורים "חבלי הלידה של הירח". לאחרונה יצא לאור הרומן השלישי שלה, "העובר והשב" (פרדס, 2020).

אוריין רוזנר מתגוררת בתל אביב. פסיכולוגית בהתמחות קלינית, כותבת תוכן ועורכת. ספרה הראשון, "גורי רוח", יצא ב־2019 בהוצאת הקיבוץ המאוחד. איריס רילוב היא פסיכולוגית קלינית ומתרגמת, מוסמכת התוכנית לכתיבה יוצרת באוניברסיטת חיפה. פרסמה שירים, סיפורים ומסות במגוון כתבי עת וזכתה בפרסים על סיפוריה. ספר שיריה "על ציר האפשר" יצא לאור ב־2019 בהוצאת פרדס, ולאחרונה פרסמה ספר פרוזה ראשון, "אל תשבי סתם ככה", קובץ סיפורים (פרדס, 2020). עדי שורק היא סופרת, כלת פרס אשכול ליצירה לשנת 2019. ספרה האחרון "נתן" נבחר לרשימת פרס ספיר בשנת 2019. חוקרת את יצירתם של ש"י עגנון וז'ורז' פרק. עפרה שלו, משוררת ואמנית רב תחומית. הוציאה שני ספרי שירה: "תנשמי" ו"ציפורניים שחורות". שיריה פורסמו בעיתונים, בכתבי עת ובאנתולוגיות.

מתי שמואלוף פרסם עד כה שני ספרי פרוזה ושבעה ספרי שירה. האחרון שבהם, "כגדד | חיפה | ברלין" בהוצאת אפוריסמא, ראה אור בשנת 2019 בגרמניה במהדורה דו־לשונית. רומן חדש פרי עטו יראה אור בהוצאת פרדס בשנת 2021. אורלי שמואלי, מחברת הספר "נשל", פרדס, מאי 2019. עורך אמיר אור. משוררת ישראלית, מורה לספרות. גרה בעמק יזרעאל.

עדנה שמש היא סופרת, מתרגמת, מבקרת ועורכת עצמאית. ספריה "אמסטל", "דיונות החול של פריז", "הוטל מלטה" ו"לכי רצפי את הים" ראו אור בהוצאת הקיבוץ המאוחד. זוכת שתי מלגות תרגום מטעם משרד התרבות, זוכת מלגת מקדאוואל היוקרתית (2017) ועוד. ספרה החמישי, "אישה רגישה", יראה אור בשנה הבאה.

2A-4-82

אביב יקירי,

אך התחברתי אל המורה המפדס והסופרנות מניחה לי כבוד - לא מנסה להתחבר
המלך-היחיד במלכותו המפדס כבוד-המלך - וכן אבה-לכבוד רק אל סוכן המלך
אלי. אמה לזכר: קצת מה שיש אצלי. היה הקדוש ברוך שמה קיבלתי הניח
האחרונה. אז עם היה עזר לזכר אצלה - לא צלחתי. אמה "היה סוכן" מונח
למי! - מה שהחזיק ואחריה. קצת מה, מה קי. אמה מונח אצלה.
מה שלא היה אצלי. כי קצת מה אצלי/ויקרא אצלי אצלי אצלי אצלי
למה המלך.

אולי זה מה שיש לי. ויש לי מה שיש לי. אולי זה מה שיש לי. אולי זה מה שיש לי.
אולי זה מה שיש לי. ויש לי מה שיש לי. אולי זה מה שיש לי. אולי זה מה שיש לי.

אולי זה מה שיש לי. ויש לי מה שיש לי. אולי זה מה שיש לי. אולי זה מה שיש לי.
אולי זה מה שיש לי. ויש לי מה שיש לי. אולי זה מה שיש לי. אולי זה מה שיש לי.

אני
אני

22
154

בארכיון סוכן גויים, אגודת הסופרים

גיליון מס' 6 / כרך צ"ד / נמלוד חש"מ"א / דצמבר 2020

משתחפי הגיליון

דן אלבו • אסף ארבל • רחל אשר • איתן בולוקין • סיגל בן יאיר • נטית בראל • אשר גל • מרדכי
גלדמן • יעל גלוברמן • משה וינשטוק • מיטל ורר • מתן חרמוני • ענת לכי-אדלר • נל לונסי • אורנה
לנדאו • גיל לרוך • יעל מדיני • אלה מושקוביץ-וייס • אורית נוימאיר פוטשניק • משה כקאל •
מרב פישון • רוני פיינקרפלד • חיים פסח • ערן צלנוב • אביחי קמחי • כנרת רובינשטיין • אורין
רוזר • איריס רילוב • עדי שורק • עפרה שלו • מתי שמואלוף • אורלי שמואלי • עדנה שמש